

ОДБРАНА

AIR SOLUTION 2015

тема

Опасност од неексплодираних
убојних средстава

**РАТ
ПРОТИВ
ОСТАКА РАТА**

Мемоари

ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ БУКИЋА

НОВО
издање

Књиге, као и људи, имају своје судбине. „Мемоари“ оснивача Олимпизма у Србији генерала Светомира Свете Ђукића су више деценија чекали на објављивање. Доносе сведочење о Балканским ратовима и Првом светском рату, у првом лицу, са одговорношћу учесника и сведока:

*Бележио сам свако
шрејерење душе бораца,
искрено и шачно...
Пошребно је да се унесе
више светлости у
јомућену свест бораца за
време окршаја, да се
представи слика рата
посматрана из њакла
борбеној крклјанца..., када
светлуца и дрхтаво
лелуја само човеково ја
које хоће да живи.*

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-258
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 111314 „МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ БУКИЋА – БАЛКАНСКИ РАТОВИ“, по цени од 308,00 динара
2. Шифра 111315 „МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ БУКИЋА – ПРВИ СВЕТСКИ РАТ“, по цени од 572,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштекспресом на ширеш куйца.

ИЗЛОЖБА

Нада Новаковић (1915–1993)
Биографија једног потписа

26. јун – 11. јул 2015.
Мала галерија Дома Војске Србије Брате Југовића 19, Београд

www.oktopod.rs

call centar: (011) 41 55 555;
Beograd: (011) 2833-079;

ZAPOSLENI U MINISTARSTVU ODBRANE I VOJSCI SRBIJE
MOGUĆNOST PLAĆANJA **NA RATE**
PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE
BEZ UČEŠĆA do 01.01.2016.

GRČKA

porodični paketi od 320€
za celu porodicu od 95€
hit ponuda po osobi

GRČKA

hotelski smeštaj - popusti do 33%

TURSKA

avio i autobuski prevoz - popusti do 40%

**CRNA GORA
EGIPAT / TUNIS**

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Миљалковски, др Зоран Миладиновић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић,
Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић,
Драгана Барјактаревић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић,
Слободан Михаиловић (технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Даримир Банда, Душка Стефановић,
Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

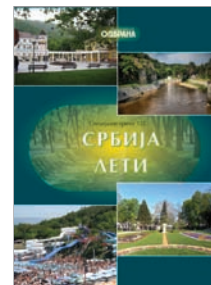
„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 235

Детаљ
с вежбе
„Air Solution 2015“

Снимио
Игор САЛИНГЕР

Специјални прилог 122

СРБИЈА ЛЕТИ

8

Опасност од
неексплодираних убојних
средстава

РАТ ПРОТИВ
ОСТАКА РАТА

21

Обележено 100 година службе
ваздушног осматрања и јављања

ВЕК БРИГЕ ЗА НАШ
МИРАН САН

26

„Air Solution 2015“

ЈЕДИНСТВЕНА
ВЕЖБА У ЕВРОПИ

46

У гостима
Војној установи „Тара“

ПОВРАТАК
ЗЕЛЕНОЈ ЛУЦИ

16 Пуковник Миливоје Пајовић, командант
контингента у Централноафричкој

Републици

ПЛАВИ ШЛЕМОВИ

НА „ЦРНОМ КОНТИНЕНТУ”

22 Безбедносна култура

на друштвеним мрежама

ОПРЕЗ ПРИ

СВАКОМ „КЛИКУ”

30 Примена Уредбе о пријему

у професионалну војну службу

БРЖЕ И ЕКОНОМИЧНИЈЕ

ДО КВАЛИТЕТА

32 Заставник у пензији

Вук Јокановић, колекционар

ЖИВОТ САТКАН ОД СТРАСТИ

36 Систематске терористичке претње

земљама у региону

ПРЕТИ ЛИ ИСИД БАЛКАНУ

39 Заклетва у Војсци кнежевине

и краљевине Србије

ЉУБАВ ПРЕМА ОТАЏБИНИ

42 Италијани на страни Србије

у Великом рату

СЕДМОРИЦА СА ДРИНЕ

Реч уредника

Стамбене загонетке

5

Уз мале плате, поприлично симболичне накнаде за специфичност војне службе, ограничења, па чак и када је реч о наплати преко-временог рада, као и све теже материјалне услове у којима припадници система одбране свакодневно извршавају задатке, стамбене тешкоће додатно сведоче о стандарду наших војника. Поготово ако се има у виду да Србија тренутно броји свега тридесетак хиљада професионалних припадника Војске.

Како бележи статистика, станове у Министарству одбране и Војсци Србије, на основу података од 26. јуна, чека 20.148 лица. Од тог броја је 8.847 пензионера. Без икаквог стана је 12.945 људи, док 7.203 бивших и садашњих старешина и цивила у Војсци нема одговарајући стан. Међу поднетим захтевима, 55 одсто односи се на станове у Београду – скоро 11.090.

На основу Правилника о решавању стамбених потреба запослених у Министарству одбране и Војсци Србије из 2014. годишње се, у просеку, додели око 830 станова у читавој земљи. Од 2006. до данас, по различитим основама, 8.317 некадашњих и садашњих припадника Министарства и Војске добило је кров над главом. Од те бројке, последњих неколико година, 3.121 припадник система стамбени проблем решио је узимањем субвенционисаног кредита.

Анализирајући наведене податке, оправдано се намеће питање колико ће дуго чекати стан они који, на пример, имају двадесет и више година радног стажа, а колико они најмлађи официри који тек започињу војничку каријеру. Наравно, јасно је да постојећа законска регулатива још подразумева доделу станова, што никако не значи да ће такав модел и у будућности бити и реалан и оправдан.

У протекле две деценије, држава је више пута настојала да нагомилане стамбене тешкоће у Војсци системски реши, било доделом службених станова старешинама и цивилним лицима пре одласка у пензију или продајом неперспективних војних објеката, као и стамбеним кредитирањем под субвенционисаним условима. Изгледа да ниједан од тих начина није дао очекиване резултате.

Војни стамбени фонд, у који су годинама улагали и они који још данас чекају стан, некада због околности, а каткад и због злоупотреба, није био довољан да одговори потребама. Модел службених станова, врло применљив у многобројним армијама света, код нас није имао шансе због хронично лоше економске ситуације или немоћи система да га реализује. Стамбени кредити, пак, засигурно представљају дугогодишњу финансијску омчу око врата свакоме ко се за њих одлучи.

Зашто, онда, упорно одржавати очито неодржив систем стамбеног збрињавања припадника система одбране, када је толико видљив јаз између нормативитета и реалитета. Ни потреба да се додатно (само)завааравају људи обећањима која, заправо, није могуће испунити, нема оправдања. Стога, „ћутати се може”, рекао је Толстој, „а ако човек неће да ћути може само да оптужује”. Да не бисмо и сами упали у ту замку, упорно очекујући нешто што сматрамо да нам следује, поштено је да систем, речју држава „штап и шаргарепу” замени истином, ма како сурова била. Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

ВЕСТИ

www.mod.gov.rs

>>> ПРЕДСЕДНИК Републике Србије Томислав Николић, у пратњи министра одбране Бранислава Гашића и начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића, положио је 28. јуна, поводом обележавања 626. годишњице боја на Косову и Видовдана, венац на Споменик косовским јунацима у Крушевцу ■

>>> МИНИСТАР одбране Братислав Гашић састао се 26. јуна с делегацијом Бразила, коју је предводио начелник Канцеларије за пројекте Копнене војске Оружаних снага те земље и изасланик министра одбране бригадни генерал Гвидо Амин Навес ■

>>> ДРЖАВНИ секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић разговарао је 25. јуна с делегацијом Европске одбрамбене агенције, коју је представљао директор за европске синергије и иновације Денис Рожер ■

>>> ОПШТИНУ Прешево, која се суочава с великим приливом имиграната из афричких и блискоисточних земаља, који илегално прелазе државну границу у потрази за азилом у нашој земљи, обишао је 22. јуна министар одбране Братислав Гашић ■

>>> СА представницима синдикалних група Министарства одбране и Војске Србије, на иницијативу Гранског синдиката управе, правосуђа, одбране и полиције, 19. јуна, разговарао је министар Гашић ■

>>> ИЗЛОЖБА „Биографија једног потписа – Нада Новаковић 1915–1993“, која обухвата више од 30 слика, отворена је 26. јуна, у Малој галерији Дома Војске Србије ■

>>> МОНОГРАФИЈА „Војни музеј 1878–2014“ Медија центра „Одбрана“, чији је аутор мр Предраг Лажетић, промовисана је 19. јуна у Дому Војске Србије ■

>>> ПОВОДОМ 165 година од рођења Ђорђа Вајферта у Дому Војске Србије промовисана је монографија о том великану наше историје и откривено спомен-обележје с његовим ликом ■

>>> КЛУБ генерала и адмирала Србије обележио је 25. јуна у Дому Војске десет година постојања и рада ■

Сусрет министара одбране Србије и Ирака

Министар одбране Братислав Гашић састао се 24. јуна са министром одбране Ирака Каледом Јасином ал Обеидијем, који је предводио ирачку делегацију током посете Седмом међународном сајму наоружања и војне опреме „Партнер 2015“.

Гашић и Ал Обеиди констатовали су да традиционално пријатељски односи две земље и одсуство отворених питања стварају одличну основу за даље унапређење сарадње у области одбране.

Министар Гашић информисао је ирачког колегу о намерама да се на „Партнеру“ региону и свету представе потенцијали Србије за сарадњу у области одбрамбених технологија и рад на заједничким пројектима истраживања, развоја и производње.

– Присуство делегације Ирака на београдском сајму наоружања је корисно, имајући у виду број излагача и њихову понуду. Такође, на Сајму се свеобухватно представља српска одбрамбена индустрија са својим технолошким и производним могућностима, па се надамо да је то прилика за успостављање блиских пословних веза – рекао је Гашић и додао да тренд раста учешћа иностраних делегација и њихових понуда сведочи о значају те манифестације.

Министар Ал Обеиди истакао је да стратешко партнерство две државе у наредном периоду треба да добије пун замах унапређењем сарадње у бројним областима, укључујући и сарадњу у области одбране, како би се достигао ниво из времена СФРЈ. ■

Посета начелника Генералштаба Оружаних снага Белгије

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се 11. јуна са начелником Генералштаба оружаних снага Краљевине Белгије Герардом ван Каленбергеом. Реч је о првој посети начелника Генералштаба те земље Србији, што је потенцијал и добра основа за интензивирање сарадње двеју земаља.

– Пре свега мислим на сарадњу наших специјалних снага, центара за обуку Копнене војске, сарадњу у области логистике и инжењерије. За нас је значајна сарадња с белгијским оружаним снагама, посебно имајући у виду да је Белгија утицајна чланица Европске уније и да су у њој многе међународне институције у којима су и представници наше војске – нагласио је генерал Диковић.

Са белгијским колегом разговарао је о капацитетима наших центара за обуку у којима се могу обучавати припадници страних оружаних снага – Центар АБХО и Центар за обуку јединица за учешће у мултинационалним операцијама на бази „Југ“. Двојица званичника говорили су и о безбедносној ситуацији у региону.

Генерал Ван Каленберге истакао је да Војска Србије током протеклих година спровела потребне реформе како би се трансформисала у модерну и кредибилну војску, а чинећи то, допринела је регионалној и глобалној стабилности, посебно учешћем у међународним операцијама под окриљем Уједињених нација и Европске уније. ■

Завршен сајам „Партнер 2015”

Четвородневни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2015”, који се одржава сваке друге године на Београдском сајму, а чији је покровитељ Министарство одбране Србије, завршен је 27. јуна. Последњег сајамског дана, отвореног за јавност, остварена је до сад највећа посета – око 1.500 посетилаца.

Сајам је окупио 116 излагача, а поред домаћих фирми учествовали су и инострани представници из 18 земаља света. Посетиоци су могли да виде сложене артиљеријске и ракетне системе, савремено стрељачко наоружање и муницију, борбена оклопна возила, електронску опрему, лаке авионе, нове радаре, разне тренажере, заштитну балистичку опрему, борбени патролни чамац...

„Партнер 2015” посетиле су званичне делегације – Пакистана, Ирака, Русије, Азербејџана, Бразила, НАТО-а, Европске одбрамбене агенције, Белорусије, Мјанмара, Мексика, Словеније, Алжира, Француске, Хрватске, Уједињених Арапских Емирата, Египта, Замбије, ДР Конго, Либана, Малавија и Јордана.

Према речима генерал-мајора проф. др Бојана Зрнића, заступника помоћника министра одбране за материјалне ресурсе и начелника Управе за одбрамбене технологије, „Партнер 2015” испунио је очекивања, а наредни сајам требало би да буде употпуњен и динамичким приказом средстава на аеродрому „Батајница” или у Никинцима. ■

Успешна вежба „Дипломац 2015”

Кадети и кадеткиње 136. класе Војне академије успешно су реализовали тактичку вежбу с бојевим гађањем – „Дипломац 2015”, 27. јуна, на интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде”. На тај начин практично су пока-

зали шта су научили током четворогодишњег школовања и потврдили да су спремни за извршавање најсложенијих задатака које доноси официјерски позив.

Вежба је започела приказом одржавања везе на телекомуникационом центру бригаде Копнене војске, да би потом демонстрирали рад тенковског и механизованог вода на припреми за марш и борбу. Најатрактивнији део овогодишњег „Дипломца” биле су тактичке вежбе – „Ојачани стрељачки вод у одбрани с преласком у напад” и „Ојачани тенковски вод у нападу из покрета”.

Честитајући кадетима на успеху, начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић истакао је да је то круна њиховог обучавања током школовања.

– Имали смо прилике да видимо увежбаност и дејство вода, уз одличне ефекте ватре. Методологија рада била је изврсна, што је добра порука уочи преузимања дужности командира – рекао је генерал Зековић и, као посебно значајну, нагласио чињеницу да су кадети у свим послугама и посадама били апсолутно заступљени, што је драгоцену искуство за њихове почетне дужности у трупи. ■

ВЕСТИ

www.vs.rs

7

>>> У београдској касарни „Топчидер” 26. јуна завршено је уређење круга, који је био оштећен током агресије НАТО-а, реновирање појединих објеката и изградња нових спортских терена ■

>>> Од 23. до 25. јуна у Бечу одржана је Годишња прегледна конференција о безбедности, на којој је Министарство одбране и Војску Србије представљао бригадни генерал Илија Тодоров ■

>>> НОВИ контингент Војске Србије испраћен је 12. јуна у мисију MINUSCA у Централноафричкој Републици, док се из те мисије у срцу Африке, 25. јуна, вратило 68 наших припадника, ангажованих на медицинском збрињавању учесника мисије ■

>>> У Центру за обуку путем симулација реализована је петодневна вежба подржана рачунарским симулацијама – „Цер 2015”, на којој су учествовали припадници Команде Специјалне бригаде, Команде за развој Браничевске бригаде и Црвеног крста Србије ■

>>> ВОЈНИЦИ на добровољном служењу војног рока генерације „јун 2015”, професионални војници и кандидаткиње за професионалне војнике, положили су 20. јуна свечану заклетву у центрима за обуку у Сомбору, Ваљево и Лесковцу ■

>>> ЗДРУЖЕНА оперативна команда Генералштаба Војске Србије организовала од 15. јуна двонедељну радионицу у просторијама Центра за мировне операције – „Оперативно планске процедуре и међуминистарске координације”.

>>> ПРИПАДНИЦИ Речне флотиле поставили су 19. јуна понтонски мост ка популарној земунској плажи Лидо ■

>>> ПРЕДСТАВНИЦИ Војске Србије присуствовали су 16. јуна Дану високих званица вежбе „Carable Logistician 2015” у Мађарској, где је ангажовано око 1.800 учесника из 32 државе, међу којима и 11 припадника наше војске ■

>>> ПРВИ Основни курс за подофицире резервног састава, на коме учествује 37 лица резервног састава из свих јединица Војске Србије, започео је 16. јуна у панчевачком центру ■

>>> ВИШИ курс за инструкторе обуке, четврти по реду, који похађа 18 подофицира Војске Србије, започео је 22. јуна у Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву. ■

>>> ПОЛАЗНИЦИ 58. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране Војне академије посетили су током јуна Аустрију, и на лицу места сагледали улогу најзначајнијих међународних организација и институција у Бечу, као и систем војног образовања аустријских оружаних снага ■

ОПАСНОСТ ОД ЗАОСТАЛИХ
НЕЕКСПЛОДИРАНИХ
УБОЈНИХ
СРЕДСТАВА

Рат ПРОТИВ ОСТАТАКА РАТА

Чак и деценијама после ратова Србија се и даље бори са заосталим неексплодираним убојним средствима. „Притајене убице”, скривене неколико метара под земљом и данас, годинама после сукоба у којима су посејане, вребају жртве. Било да је реч о заосталим авио-бомбама из Другог светског рата или о софистицираним ракетама из 1999. године, демонтирање и уклањање захтева врхунску обученост и спретност пиротехничара, чији позив неретко подразумева и трагедије.

Двадесети век обележила су два светска рата, која су остала упамћена по броју жртава и разарању градова. Србија је, нажалост, оба пута била у средишту ратног вихора. За само 100 година бомбардована је четири пута, у више десетина наврата, а тоне бомби које су посуте по нашој земљи однеле су хиљаде живота. Неке од њих, које нису експлодирале и данас вребају своје жртве.

Највећи број заосталих неексплодираних убојних средстава – НУС, налази се на некадашњим поприштима великих борби. После Првог светског рата најугроженија су биле западна Србија, Цер и колубарски басен. После Другог светског рата, у ком је готово цела земља била бојиште, приоритет је био разминирати копнене и пловне саобраћајнице.

Историја писана бомбама

– Највећи број мина Немци су оставили на Дунаву и Сави, али и у Јадранском мору, па је пет година после Другог светског рата Југославија уз подршку совјетске флотиле радила на разминирању речних и поморских саобраћајница

– каже историчар доктор Бојан Димитријевић, истичући да је наменска индустрија Немачке у праскозорје Другог светског рата била на, за то време, високом нивоу, те да је авијација Трећег рајха на Србију бацала авио-бомбе различитог калибра, дејства и тонаже. Он подсећа да је и савезничко бомбардовање из 1944. године оставило једнак, ако не и већи број НУС-а на територији наше земље.

Према подацима које је у својој књизи „Агресија НАТО“ изнео некадашњи командант Ратног ваздухопловства и противваздушне одбране генерал-пуковник Спасоје Смиљанић, на територију Југославије за 78 дана бомбардовања изведено је око 2.300 напада, при чему је лансирано око 415.000 пројектила различите врсте, с око 22.000 тона убојног терета. Касетним бомбама дејствовано је на 1.072 локације, с око 350.000 пројектила, док је по неким проценама испалењено око 50.000 граната (око 15 тона) с осиромашеним уранијумом. Све оно што, из било којих разлога, није експлодирало у додиру с тлом, већ је завршило неколико метара под земљом, чека тренутак људске непажње или немара како бисмо и у миру имали жртве минулих ратова.

– После бомбардовања из 1999. године најважније је било очистити локације које су гађане осиромашеним уранијумом, док се чишћење осталих локација, које су

биле циљеви ваздушне кампање, одвијало сукцесивно, како се јављала потреба да се неки објекти ставе „у функцију“, тако су и уклањана НУС – објашњава Димитријевић и додаје да је највећи део тог посла обављен две године после потоњег рата. Он напомиње да је НАТО користио софистицирану технологију, па је прецизност при гађању жељених циљева, војних или стратешких, била далеко већа. Касније, када је Алијанса доставила детаљан план гађаних локација, било је једноставније утврдити има ли заосталих НУС. Насупрот томе, у Другом светском рату, наводи Димитријевић, прецизност у бомбардовању није била ничија јача страна, а савезници су 1944. године чак користили и „тепих“ бомбардовање над Београдом, када су се бомбе стихијски, без јасно дефинисаног циља падале на престоницу, јер су савезници, када лоши метеоролошки услови нису дозвољавали да гађају Мађарску и Румунију, усмеравали флоту ка Београду, као резервном циљу. Димитријевић истиче да је тешко, готово немогуће, утврдити број бачених бомби на територију наше земље у Првом и Другом светском рату.

Хазардерски позив

Данас, цео век пошто су прве бомбе пале на нашу земљу, Србија се бори с пошастима које је рат иза себе оставио. Минска поља, неексплодирани бомбе и ракете сурова су стварност и свакодневица Одељења за НУС при МУП-у. Ови момци, готово сваки од 365 дана у години проводе на терену отклањајући потенцијалне ризике које су нам непријатељи из прошлости оставили. Колико су спретни и стручни у послу који раде најбоље говоре њихови резултати. За пет година, колико постоје у оквиру МУП-а, уништили су 200.061 комад НУС-а, а количине уништене стрељачке муниције и упаљача давно су престали да броје. За то време нису имали ниједну несрећу. Заслуге приписују константној усредсређености, али и свести да у њиховом послу живот виси о концу. Управо зато пиротехничар у глави мора поседовати позамашну „колекцију“ пројектила, јер су знање и стално усавршавање неизоставни део посла. Будући деминер мора бити свестан ризика и последица тренутка непажње и стога сваки курс за оперативни рад почиње приказивањем језивих снимака мртвих и осакаћених пиротехничара. Ко „преживи“ улазни тест, годинама учи уз искусније колеге посао на терену. Од 2010. године у Управи за цивилну заштиту Сектора за ванредне ситуације МУП-а Србије постоји одељење коме је специјалност демонтирање и уништавање неексплодираних убојних средстава. Људи који данас чине то одељење разврстани су у три тима која се налазе ван седишта (Ниш, Крагујевац и Нови Сад) и Одељење за НУС које је стационирано у Београду.

– Када се екипа упућује на терен формира се тим, зависно од сложености или обима задатка. Неретко, када ситуација тако захтева, тим чине сви запослени у Одељењу. Такав случај био је чишћење аеродрома „Поникве“. Али генерално, под тимом се подразумева пар, вођа тима и члан – прича начелник Управе за цивилну заштиту Братислав Ранчић, чији људи са задатка на задатак на точковима годи-

ДУНАВСКИ ВИЛЕЊАК

Услед надирања Црвене армије, немачке трупе су у лето 1944. године одлучиле да изврше пробој са око 200 патролних чамаца, санитарских бродова до Београда, а уз пратњу борбене групе на јужној обали Дунава и 92. моторизоване гренадирске бригаде с румунске стране. У неуспелом покушају повлачења, Немачка је имала велике губитке, те је по уласку у Ђердапску клисуру донета одлука да се флота потпи, јер су Совјети стигли до Дунава. Потапање је завршено 7. септембра код Прахова и 14. и 16/17. септембра код Брзе Паланке. Рониоци су током извиђања утврдили да под мутним водама Дунава леже 23 брода немачке флоте, од којих су четири и данас наоружана противбродским минама. Потопљена флота Трећег рајха налази се на релативно малој дубина и отежава пловидбу тим делом Дунава у периоду ниског водостаја.

ОБЈЕКТИ ИЗ МАСТЕР ПЛАНА

– На основу података прикупљених извиђањима и претрагама локација, као и информацијама о гађаним војним комплексима, дошли смо до података да је око 40 војних комплекса који се налазе у Мастер плану загађено неексплодираним убојним средствима. Свим правним и физичким лицима заинтересованим за куповину војних комплекса у Мастер плану, Министарство одбране и Војска Србије достављају расположиве податке о загађености неексплодираним убојним средствима ради предузимања прописаних мера безбедности и заштите људи и имовине и спречавања настанка ванредних догађаја – каже потпуковник Арбутина.

шње знају да превале и по 40.000 километара. Иако у овом тренутку раде у Бору, Врању и Параћину, ванредни задаци „искачу“ сваки други дан.

Систематизација радних места предвиђа да посао пиротехнолога могу обављати људи са завршеном Војном академијом техничког смера (специјалности убојна средства) или са завршеним техничким факултетом одговарајућег усмерења. На месту са средњом стручном спремом углавном се налазе заставници Војске Србије, који су завршили средње стручне војне школе, па су за занат којим се баве и те како потковани. Иако их има мало, свега девет, успевају да одраде посао. Ипак, много би им значило када би били потпуно формацијски попуњени, јер недостатак од пет људи с великом муком надомешћују. У попуни им основни проблем представља проналазак обученог кадра, спремног да се готово првог радног дана ухвати у коштац с послом.

Знање чува главу

– Школа је само један, можда „мањи“ услов. Остали су обуке и курсеви. У МУП-у постоје два курса, док се за део обуке људи шаљу „преко границе“, најчешће у Хрватску. По међународним стандардима постоје четири нивоа EOD курсева (Explosive Ordinance Disposal – уклањање експлозивних направа) и сви наши људи су завршили прва два, а неки и четири нивоа – каже шеф Одсека за оперативне послове НУС-а Михаило Маринковић и додаје да је већина запослених ишла само на испит, а не и на цео курс, јер је реч у стручњацима који знањем и искуством могу да парирају предавачима. Први ниво, који траје месец дана, подразумева оспособљавање човека за посао пиротехничара, а сваки следећи је специјализованији и посвећен одређеним сегментима, најчешће конструкцији пројектила и упаљача. Виши курсеви намењени су будућим руководиоцима и имају изражен менаџерски карактер. У Одељењу за НУС труде се да између сваког курса направе паузу од минимум годину како би пиротехничар имао времена да „испече занат“ и на терену. Маринковић истиче да је мало људи у овом послу, па се не исплати организовати курсеви у нашој

земљи. Он напомиње да је Хрватска, која има далеко већи проблем с НУС-ом, посебно с минским пољима, формирала Центар за размирирање у коме је развила Центар за тестирање, развој и обуку (ЦТРО), који је задужен за усавршавање кадра. Осим нас, едукационе ресурсе Хрватске користе и многе друге земље, не само у региону, већ и у свету.

Свакодневни технолошки напредак у области наоружања под будним оком је наших деминера. На срећу, корак са усавршавањем оружја и муниције држи и опрема намењена пиротехничарима. За разлику од периода од пре неколико деценија, када су пиротехничари на себи носили заштитну опрему тешку невероватних 30 килограма, која их је ограничавала у раду али и времену које су могли да проведу „на бомби“, данас имају опрему с истим степеном заштите само лакшу и комотнију.

– У светском смо врху када је реч о заштитној опреми коју користимо за рад. Шлем с визиром, заштитни прслук, заштитне панталоне и ципеле користимо увек. Изузетак су НУС велике разорне моћи. Када радимо на авио-бомби, можемо да ставимо само качкет на главу, јер ако нешто крене по злу, нема те опреме која би нас спасила – објашњава опасност пиротехничарског позива начелник Одељења за НУС Срећко Гавриловић, потпуковник Војске Србије, који је спајањем 2010. постао саставни део МУП-овог одреда за НУС. Он истиче да је у послу којим се бави једино сигурно да ништа није сигурно. Свако ново средство нови је изазов коме мора да се приступи с једнаком пажњом, посвећеношћу и опрезношћу, независно од његове тежине и величине. Гавриловић напомиње да су припадници његовог одељења сведоци широке лепезе пројектила који су се у веку за нама користили и, на несрећу, своје коначно одредиште добили под тлом Србије. Он и његове колеге на терену сусрећу се са „сувенирима“ чак и из балканских ратова, Првог и Другог светског рата. Посао којим се баве намеће им закључак да некадашњим конструкторима, нарочито при изради упаљача, машта није недостајала. Додатну муку нашим деминерима ствара корозија, али и чињеница да је средство провело толике године под земљом, што је утицало на његову појачану осетљивост, али не и на убојност. Спремни су да очекују неочекивано јер и данас, 50 или 70

година после, неексплодирана убојна средства ефикасна су у испуњењу свог задатка – убијања.

Без права на грешку

Време као димензија за пиротехничаре не постоји. Свесни да је у њиховим рукама чудовиште пројектовано да убије, па посао обављају полако, јер у њиховој струци нема другог покушаја. Хладна глава и челични живци потребни су нарочито у уклањању упаљача, јер је то најризичнији део посла.

– Највећи проблем за деминера је процена стања упаљача. Ту никаква литература не помаже, јер процес армирања упаљача и његове конструкцијске елементе, оно што у књигама пише, ми већ знамо. Проблем је што не можемо да видимо унутрашњост и до које је фазе армирање дошло – прича Гавриловић и каже да се тада вођа тима ослања на знање и искуство. Такође објашњава да је правило број један у њиховом послу да на бомби не могу истовремено радити два или више човека, већ само један и то одређен период после чега га смењује следећи. Концентрација при овом послу мора бити стопроцентна, јер грешка кошта живота. Други члан екипе који чека своју „ротацију“ на бомби асистира, док остали преко радио-везе у централи претражују базу података пројектила и упаљача на основу информација с терена.

Неексплодирана убојна средства најчешће проналазе грађани приликом извођења грађевинских и пољских радова. После пријаве, процењује се ситуација, даје се приоритет задатку и тим Одељења за НУС излази на терен.

– Припрема почиње у канцеларији. Организује се тим, узимају се потребна средства за рад на терену, а општина на чијој се територији налази НУС обезбеђује ватрогасни тим, хитну помоћ и потребан број полицајца као физичко обезбеђење. Наш тим на лицу места идентификује, процењује стање и доноси одлуку. Најбољи и најбезбеднији начин за неутралисање НУС-а јесте њено уништавање на месту где су пронађена, али то у највећем броју случајева није могуће из више разлога – каже начелник Одељења за НУС, истичући да се у том случају бомба разоружава и транспортује, најчешће на војне полигоне, где се уништава.

Највише муке, осим бомбе у Будимској улици, пиротехничарима из МУП-а задала је авио-бомба типа BLU-109,

наоружана задњим упаљачем типа FMU-143, која је пробрила горњи свод резервоара за гориво на аеродрому „Пони-кве“. Пробивши земни насип и армирани бетон, бомба је срушила један од носећих армиранобетонских стубова, пробрила дно резервоара и целом дужином завршила у земљишту испод резервоара, на дубини од 11 метара. Од бомбе дугачке два метра, вирило је из земље свега 20 сантиметара задњег дела у коме се и налазио упаљач. Евакуисано је становништво у пречнику од једног километра, а затим је упаљач уклоњен употребом ручног алата, након чега је спакован у панцирно ћебе и ужетом извучен кроз отвор на резервоару. После разоружавања авио-бомбе, било је неопходно уклонити арматуре и бетонске елементе резервоара како би се бомба извукла на површину, за шта је требало готово месец дана. У претходно припремљеној фугаси, на дубини од два метра, уништена је авио-бомба од 240 килограма експлозива.

Жуте убице

Највећа разарања десила су се током бомбардовања 1999. године, када је за 78 дана на територију Србије бачено више хиљада најсавременијих пројектила. Ипак, нека од тих софистицираних средстава заказала су негде на путу до коначног одређишта. Са прилично великом сигурношћу гађани су стратешки, пре свега војни циљеви, те се на територијама које су под војском налази већи део неексплодираних УБС-а. У првим годинама после бомбардовања, Војска и МУП радили су „пуном паром“ на рашчишћавању најугроженијих територија. И данас, 16 година касније, Војска уклања трагове последњег рата, а на пословима и задацима проналажења, деактивирања и уништавања неексплодираних УБС у Војсци Србије баве се обучене и стручне пиротехничке екипа Управе за логистику Генералштаба, Команде РВ и ПВО

и Команде Копнене војске, а 2014. године за исте намене формирана је нова јединица величине вода, у саставу Копнене војске, која је размештена у гарнизону Прокупље.

– Најкритичније и најризичније војне локације су аеродроми, складишта и магацини који су бомбардовани током 1999. године или су загађени експлозијом складишта и магацина. У војним комплексима најчешће се налази на касетне бомбе типа „BLU 97“ и „BLU 97 А/Б“, авио-бомбе типа „BGL-1000 Матра“ и „Мк-84“, каже начелник Одсека за уређење и припрему територије Управе за оперативне послове Генералштаба Војске Србије потпуковник Марио Арбутина, додајући да се у раду на терену неретко налази и на неексплодирана УБС која се налазе у наоружању наше војске (ручне одбрамбене бомбе, мине, гранате, разни упаљачи и слична убојна средства заостала експлозијом војних складишта и магацина).

Техничар за ваздухопловно наоружање – пиротехничар за обезбеђење ваздухопловних гађања заставник Слободан Милачић из 204. ваздухопловне бригаде постаје, када се за то укаже потреба, вођа пиротехничког тима РВ и ПВО.

– Екипа пиротехничара је у саставу РВ и ПВО и не постоји као стална формација већ се формира на основу наређења по указаној потреби. За овај посао из нашег састава тренутно је оспособљено шест подофицира и један официр. Тројица подофицира постављена су на формацијска места пиротехничара за обезбеђење ваздухопловних гађања а тројица су руковоци УБС-а – каже заставник који је се бори с неексплодираним УБС од последњег рата. У просеку пола године проведе

КАСЕТНА МУНИЦИЈА

Током бомбардовања 1999. године НАТО је деловао касетним бомбама по више стотина локација у 16 општина у Србији, не рачунајући општине на Косову и Метохији (Град Ниш – општина Медијана и општина Црвени крст, Краљево, Брус, Прешево, Бујановац, Куршумлија, Рашка, Гацин Хан, Тутин, Сјеница, Чачак, Владимирци, Кнић, Стара Пазова и Сопот). У току и непосредно после бомбардовања, полиција и војска Србије уклањале су неексплодирану касетну муницију која се налазила на површини земље, али не и неексплодирану касетну муницију која је продрла у земљу. На територији Србије касетна муниција се налази на површини од око 6.000.000 квадрата, а у складу с међународним стандардима до сада је касетна муниција очишћена с површине од 10.830.927 квадратних метара.

у раду на терену, а до сада је радио на рашчишћавању од Сомбора до Куршумлије.

Иако је реч о једном од најризичнијих послова у униформи, не постоји школовање специјално за тај позив. Основна знања стичу на курсевима, док се у добре пиротехничаре „брусе“ уз старије колеге на терену. Нажалост, наша земља је у својој бурној прошлости већ имала проблем с неексплодираним УБС, па није чудо што српска војска у својим редовима има „ризницу“ искусних пиротехнолога и пиротехничара. Сви пиротехничари имају завршен курс за средства НАТО-а, с обзиром на то да их махом срећу на терену, док заставник Милачић у радној биографији има и курс познавање и идентификацију УБС-а и међународни курс за хуманитарно чишћење минских и касетних поља.

– Код проналаaska неексплодираног УБС-а прво идентификујемо средство, извештавамо претпостављену команду о типу и врсти УБС-а, обележавамо место прона-

ПИРОТЕХНИЧАРИ НА ЗАДАТКУ

У току бомбардовања наређењем команданта Ваздухопловства формиран је одред за рашчишћавање саобраћајница и писте у оквиру аеродрома „Батајница“. Одред су чинили старешине – руковаоци ваздухопловних средстава (авио-оружари), припадници противпожарне екипе и старешине инжињерије (пионири). По завршетку бомбардовања одред је расформиран, а наређењем су формиране екипе пиротехничара за проналажење, идентификацију, деактивирање и уништавање УБС-а Алијансе. Екипе су сачињавале искључиво старешине подофицири авио-оружари, који су били стручни у домену ваздухопловних УБС-а. Посао пиротехничара обављали су поред редовних формацијских дужности. На сваком од три аеродрома (Батајница, Лађевци и Ниш) постојала је посебна екипа која је имала свој рејон одговорности.

ласка тракама и знаковима упозорења. У зависности од опасности УБС-а и заштите људства и инфраструктуре доноси се план на који начин ће се средство деактивирати или уништити. Врста и тежина задатка диктирају број људи у екипи, који може да броји од два до седам чланова – прича Милачић и објашњава да је максимално дневно напрезање пиротехничара према стандардима пет сати, што умногоме зависи и од врсте терена, загађености и метеоролошких услова.

Висок цех суровом занату

Када се нађу „један на један“ с бомбом, да би је деактивирали ослањају се на знање и искуство, а пре било ког потеза у глави разраде сваки могући сценарио. Осим вере у себе, морају имати поверења и у свој тим. Године заједничког рада, дани проведени на терену повезују тим у целину која дише као један, те међу њима постоји стопроцентно поверење које им главу чува. Али не увек.

Нажалост, Војска је у својим редовима осетила опасност коју овај посао носи. Још током агресије НАТО-а,

„жуте убице“ покосиле су прве жртве које су радиле на чишћењу терена. Пиротехничар Слађан Вучковић из Ниша, као војник, 25. априла 1999. изгубио је руке до лаката. Разнети су му десна нога, део лица и уништен слух на левом уху. Страхоте деминерског посла нешто касније исте године на својој кожи осетио је старији водник Бранислав Капетановић, који је рашчишћавајући аеродром „Дубиње“ код Сјенице од експлозије касетне бомбе остао без свих екстремитета.

Трагедија која је однела животе двојице искусних пиротехничара, старијих водника прве класе Небојше Милића из 98. и Славише Марковића из 204. ваздухопловне бригаде, десила се 2012. године на Копаонику. У потрази за неексплодираним касетним бомбама двојица врхунских професионалаца у свом послу нашла су смрт.

– Старешине које су страдале биле су искусне и поштоване у својим јединицама, а радити са њима у тиму била је свакоме част. Њихова страдања и моје шеснаест година дуго искуство у овом послу дају ми за право да кажем да агресија НАТО-а за пиротехничаре никад није ни престала – каже Милачић и појашњава да је позив којим се бави једнако ризикантан колико и хуман. Он наглашава да је за бављење овим позивом потребно много знања и искуства, али пре свега хладна глава и мирна рука, јер бомба не прашта грешку.

Војни пиротехничари с дугогодишњим искуством на терену су готово сваког дана. У овом тренутку они марљиво раде на проналажењу, деактивирању и уништавању неексплодираних УБС на батајничком аеродрому, а у току су припреме за ангажовање у касарнама „Војвода Петар Бојовић“ у Лесковцу и „Стеван Синђелић“ у Нишу. У последње три године из 17 војних комплекса уклоњено је и безбедно уништено 1.320 различитих неексплодираних убојних средстава, а међу „сувенирима“ рата доминирају касетне и авио-бомбе.

– У складу с одобреним Планом рада пиротехничких екипа за 2015. годину, приоритет је дат „чишћењу“ четири перспективна војна комплекса: аеродрому „Батајни-

ца“, касарнама „Први пешадијски пук Књаз Милош Велики“ у Врању, „Књаз Михаило“ у Нишу и „Војвода Петар Бојовић“ у Лесковцу – каже потпуковник Арбутина, додајући да је у плану пружање пиротехничког обезбеђења током грађевинских, инжињеријских и других радова, због претпоставке да су локације загађене неексплодираним убојним средствима.

Хуманитарно разминирање

Недуго после последњег бомбардовања, 2002. године формиран је Центар за разминирање, чији је примарни задатак санација системски загађених површина, најчешће минама и касетним бомбама и информисање међународне заједнице о проблемима које Србија има са заосталим НУС. Директор Центра Бранислав Јовановић истиче да је до данас познато да се велике бомбе и ракете заостале из 1999. године налазе на више од 150 локација. Осим њих, сумња се да се, након пожара и експлозија у војним магацинима (Параћин, Краљево, Врање), ван војних објеката и даље налазе разне врсте НУС-а на површини од око 14.000.000 квадратних метара.

– Када је реч о војном земљишту на коме је дошло до експлозије магацина, Центар је надлежан за све оно што

БОМБА ТЕШКА ТОНУ

Пре годину и по дана на градилишту у Будимској улици на Дорћолу радници су наишли на неексплодирану бомбу из Другог светског рата. Авио-бомба, тешка готово тону, „дремала“ је под Београдом и његовим становницима 72 године. Пуком срећом грађевинци су је уочили на време, те је нису ни на који начин оштетили или активирали. Врхунски пиротехничари Сектора за ванредне ситуације МУП-а установили су да је реч о авио-бомби немачког порекла SC-1000 калибра 660 mm. Била је једина таква пронађена на територији Србије, а до сада су само још две, у Лондону и Пољској, нађене неексплодиране што сведочи о њеној ефикасности. Након вишечасовног проучавања, пиротехничари су извадили упаљач, и „звер“ која је седам деценија спавала под Београдом пребачена је на војни полигон „Никинци“ код Сремске Митровице где је и уништена.

се нађе „ван жице“, односно ван земљишта којим управља Војска. За разминурање израђује пројекте којима конкуришемо у међународним фондовима. Донатор са списка акредитованих извођача бира фирму која ће реализовати пројекат, а донација се даје у раду, односно метрима квадратним разминураног земљишта, а не у новцу – прича Јовановић и истиче да све фирме које се пријављују морају имати лиценциране запослене, који морају имати осигурање живота, атестирану опрему и јасно дефинисан систем рада. У зависности од фондова у којима се аплицира, површине земље и врсте средстава, за израду пројеката треба од неколико недеља до неколико месеци. До сада је Центар израдио пројекте за све системски загађене површине, али, како напомиње Јовановић, све већи проблем јесте наћи донаторе, с обзиром на то да је пажња светске јавности последњих година с Балкана преусмерена на Сирију, Украјину, Камбоџу, Лаос, Вијетнам..., а све те земље конкуришу за средства из истих фондова.

– Србија нема више проблем с класичним минским пољима. У пограничном простору с Хрватском Центар за разминурање давно је утврдио минирано подручје површине 5.906.791 квадрата на коме су биле постављене противпешадијске и противтенковске мине. Разминурање тог простора завршено је 10. новембра 2009, а пронађено је и уништено 5.139 разних врста мина – наводи Јовановић и каже да тренутно у општини Бујановац, на око 3.000.000

БЕОГРАД НА ВОДИ

Законска обавеза извођача грађевинских радова јесте и провера и уклањање заосталих НУС на простору где се планира градња. Посебно је актуелно на оним површинама где се зна да су се водиле борбе. Такав пример је и пројекат „Београд на води“. Велика је вероватноћа да у тој зони, на одређеним дубинама има НУС-а, с обзиром на то да је главна железничка станица била један од првих циљева немачке авијације 1941, а потом и савезничког бомбардовања 1945. године. У Управи за цивилну заштиту очекују да у наредном периоду највише посла буде управо уз две престоничке реке.

метара квадратних постоје групе мина састављене од противпешадијских и противтенковских мина и импровизованих минско-експлозивних средстава.

Према његовим речима, уколико динамика рада остане иста или слична, следеће године могао би бити решен проблем мина, а за три године и муке с касетном муницијом. Авио-бомбе и ракете биће актуелне и у наредним деценијама, јер Центар не може да обезбеди донације из међународних фондова за њихово уклањање, с обзиром на то да се сматрају заосталим, а не непосредним ризиком. Други проблем, који такође диктира динамику рада, јесте новац, јер уклањање авио-бомби и ракета представља скуп посао за стране фирме, а цена зависи од много фактора. Да је реч о огромним сумама, најбоље говори податак да за демонтажу једног авио-пројектила треба издвојити око 250.000 евра.

У овом тренутку у Центру су актуелна три пројекта – Параћин, Сјеница и Ниш. Припадници руско-српског одреда за хуманитарно разминурање „Етегсот деминг“ раде на разминурању локалитета Карађорђево брдо код Параћина, где је 19. октобра 2006. у магацину муниције Војске Србије дошло до експлозије у којој није било настрадалих. Три године касније, 2009, одред је почео с разминурањем и до сада је очишћено осам локација укупне површине 3.366.234 квадратних километара, с којих је уклоњено и уништено 12.187 комада неексплозивних убојних средстава. Остало је још 577.000 квадратних метара око магацина, да би се пројекат назван „Параћин 7“ у потпуности завршио. Од 5. маја ове године у месту Поповац код Ниша босанска фирма „Стоп мине“ с Пала ради на уклањању касетних мина са око 60.000 квадрата на делу земљишта непосредно уз нишки аеродром „Константин Велики“. На Сјеници се тренутно ради уклањање касетних бомби у околини аеродрома, а унутрашњост аеродрома ради Војска. Реч је о врло специфичном мочварном терену па се очекује да су касетне бомбе на већој дубини. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Слободан МИЛАЧИЋ
Фото-архива МУП-а

ПУКОВНИК МИЛИВОЈЕ ПАЈОВИЋ, КОМАНДАНТ КОНТИНГЕНТА У ЦЕНТРАЛНОАФРИЧКОЈ РЕПУБЛИЦИ

Плави шлемови на „црном” континенту

Позив из департмана Уједињених нација (УН) за мировне операције за ангажовање у Централноафричкој Републици стигао је баш у време када је Србија, с пролећа прошле године, дочекивала прву ротацију из Либана. Шест месеци раније Војска Србије је извела стратегијски транспорт главне опреме чете, преко Средоземног мора до Бејрута, па даље до јужних либанских граница и зоне мисије UNIFIL. Зато су претпостављене старешине, на основу искуства, врло добро знале колики је изазов Африка – растојање ће бити дупло веће, јер од Београда до Бангије, главног града Централноафричке др-

жаве, ваздушном линијом има нешто више од 4.500 km. У захтеву је стајало да главне снаге нашег контингента треба да сачињава Војна болница нивоа II, која за разлику од амбуланте првог нивоа у свом саставу има хирурга, анестезиолога, ортопеда, стоматолога и друге специјалисте, чије активности и животне потребе треба да обезбеђује наша јединица за логистичку подршку. С јесени 2014. Центар за мировне операције, у сарадњи са Управом за војно здравство и Генералштабом, почео је избор људи и припрему индивидуалне и заједничке опреме за далеки пут.

О Крајем прошле године српски контингент упућен је у миси-

ју у Централноафричку Републику. Како су изгледали први дани српских плавих шлемова на „црном” континенту?

– Већ првог дана децембра командант Војне болнице пуковник др Никола Зећ, искусни мировњак из две мисије и потпуковник Бојан Бердон из Центра за мировне операције, са десетак људи пошли су у претходницу и, за непуних десетак дана, обезбедили услове за долазак главнине. Цео састав српског контингента обрео се у Бангију 11. децембра 2014. године у јутарњим сатима. На аеродрому М’Поко дочекали су нас оклопни транспортери и војници УН са шлемовима

Откад учествујемо у мисијама, ово је први контингент у којем Војска Србије има свога команданта овлашћеног да командује нашим снагама и који је под непосредном оперативном контролом руководства мисије. За разлику од Либана и Кипра, где се наше јединице налазе у саставима других контингената, у мисији MINUSCA командант контингента Војске Србије све активности и систем функционисања уређује самостално, на основу сопственог искуства, знања и командантске процене, а у складу са Меморандумом о разумевању, који је основни регулациони документ између Србије и УН.

и заштитном опремом. Грузијска чета растеривала је са аеродромске писте децу из оближњег избегличког кампа, како би авиони уопште могли да слете. Стотине људи, у ларми и жагору, мувало се око нашег конвоја, којим смо се, уз оружану пратњу габонског батаљона, пробијали кроз главну пијаци звану Combatants. Биће то касније најчешће изговарана реч када је у питању безбедност у Бангију, јер су све отмице припадника УН или радника међународних организација покушале или извршене баш на улицицама око пијаци. Пробијали смо се ка центру града, уморни од пута и помало зачуђени призорима које смо видели. Чини се да смо и ми били занимљиви становницима Бангија. Већина је само немо зурала у нас, а тек по неко мало одважнији добацио би нешто на санго језику војницима који су седели за митраљезима на возилима у пратњи. Гледале су нас очи мушкараца и жена помало у чуду, а помало у неверици, јер је у престоницу управо пристизао први и једини европски контингент – контингент белаца, међу којима и двадесет жена.

Били смо потребни мисији, јер је од нашег доласка зависила целина оперативних способности војног дела мисије, али и функционалне способности бројног цивилног особља УН. Ситуација је била ровита, напета и непредвидива. У октобру 2014, неколико месеци после крвавих обрачуна хришћанске милиције Антибалака и муслиманских формација Селека, обновљени су сукоби на градским улицама. Али овога пута Антибалаке су нападале припаднике УН. Напади су били масовни и енергични толико да је главни штаб MINUSCA био евакуисан. Насиље је трајало, а MINUSCA је имала тек нешто више од 1.500 нао-

ружаних лица и то на целом државном простору Централноафричке Републике, који је већа од територије Француске и Србије заједно. Сада MINUSCA има више од 10.000 цивилног и војног особља.

 Први сѐе срѐски официр на челу контингената у мултинационалној операцији. Колико је за вас шѐо била часѐи, а колико шѐерешѐи? Шѐа вам је био највећи изазов?

– Откад учествујемо у мисијама ово је први контингент у којем Војска Србије има свог команданта, овлашћеног да командује нашим снагама и који је под непосредном оперативном контролом руководства мисије. За разлику од Либана и Кипра, где се наше јединице налазе у саставима других контингената, у мисији MINUSCA командант контингента Војске Србије све активности и си-

стем функционисања уређује самостално, на основу сопственог искуства, знања и командантске процене, а у складу са Меморандумом о разумевању, који је основни регулациони документ између Србије и УН. Свака командна дужност у војсци, без обзира о којој се мисији ради, носи осећање части и одговорности, али и обавезу да се брзо и свеобухватно мисли, уз доношење сврсисходних и благовремених одлука. Када је мисија са вишегодишњим устаљеним трајањем све је прилично лако. Међутим, у мисији која се тек отвара, у земљи у којој је време стало седамдесетих година прошлог века, баш када су и почели сукоби, све је изазов. Приоритет нам је био да се осигурамо у месту и приликом кретања, обезбедимо воду и хране у складу са могућностима, како бисмо у што краћем року прионули на извршење мандата мисије. Првих дана није било ни воде ни струје. Храна се обезбеђивала делом из мисије, а делом са локалног тржишта, у мери у којој смо успевали да убедимо

РУШЕЊЕ БАРИЈЕРА

Највећи стручни изазови били су везани за пацијенте који су стизали у веома тешком стању, често и витално угрожени, којима је требало пружити адекватан третман у условима немогућности транспорта на виши ниво лечења, са врло ограниченим дијагностичким и терапијским могућностима. Трешало је научити како да се код припадника црне расе препознају алергијске реакције на кожи, као и специфичности реаговања на примењену терапију. У почетку је постојала и блага уздржаност, а можда и неповерење према нама, нарочито од припадника батаљона из Африке (провера дијагноза и терапије наших лекара, савета преко својих лекара), да би, када је та баријера отклоњена, настала права најезда пацијената свих националности, раса, полова, функција и положаја (цивили, војници, полицајци, подофицири, официри, амбасадори...).

трговце из Либана и Камеруна, власнике највећих продавница, да пристану на плаћање преко рачуна. Иако је у собама било смештено по седам или осам особа, сви су са великим ентузијазмом, чврстом мотивисаношћу и дисциплином прионули на посао због ког смо се и дошли на „црни континент“.

О Формирање пољске болнице изискивало је одређено време. Колико вам је требало да успоставите поштинску операцију и ставите се на располагање мировњацима?

– Већ на самом почетку ангажовања, негде око Нове године, видело се каквом снагом располаже српски војни санитет. Иако су наши медицинари преузели болницу којој су недостајали апарати и лекови, лекарски тимови са хирургом потпуковником др Иваном Лековићем и ортопедом мајором др Сашом Младеновићем имали су пуне руке посла, јер су пацијенти са прострелним ранама од ватреног оружја већих калибара и повређени у саобраћајним несрећама почели да пристижу већ првог дана. Временом болница се пунила неопходним средствима. У том подухвату значајну подршку пружили су лекари француске болнице из мисије SANGARIS, која такође делује у Централноафричкој Републици и пружа асистенцију снагама УН. За две недеље српски лекари у потпуности су преузели болницу и отпочели са двадесетчетворочасовним радом. За то време логистика је водила своје битке око успостављања функција снабдевања и одржавања. Требало је купити на многа врата и послати писма

на многе адресе како би се контингенту обезбедило све што је неопходно за живот и рад у Африци. Паралелно с тим, било је потребно стално присуство на градилишту на ком је ницала нова база за нашу јединицу. Када је база у потпуности завршена и усељена, дали смо јој име „Морава“.

О Шта су вам биле највеће пошешкоће у раду?

– Од Дуале, најближе луке у Камеруну, па до Бангија конвој путује 70 дана. Снабдевање је врло сложено, а залихе се брзо троше. Са првим мраком дотур лекова и медицинског материјала ваздушним путем постаје немогућ, јер аеродром у главном граду ноћу није у функцији. Тако је основни проблем са којим смо се суочавали био и остао недостатак свих лекова и потрошног медицинског материјала. На почетку је недостајао и апарат за анестезију, зубарска опрема, опрема за радиолошки кабинет... Касније су апарати sukcesивно набављени, а ле-

кови и материјали пристизали су у малим, одвојеним количинама. УН настоје свакодневно да реше овај проблем. Од бројних варијанти, постоји и та да Србија обезбеди лекове и материјал уз надокнаду коју би УН исплаћивале.

О Лечили сте само особље мисије. Са каквим врстама повреда сте се највише суочавали?

– У мандату који нам је УН поверио на нашу болницу ослоњало се више од 5.000 људи. Већину припадника MINUSCA чинили су војници из десет афричких батаљона, који су носили животне навике, имунитет, али и болести карактеристичне за подручје Африке. Са тим, за наше лекаре, непознаницама тек се требало упознати. Ипак, пацијенти су брзо прешли пут од сумњичавости до потпуног поверења у наш медицински кадар, те се нашим лекарима након затишја, у првим данима у просеку дневно за помоћ обраћало око 60 пацијената. Према евиденцији пуковника др Угљеше Јовичића, кроз „Мораву“ је прошло више хиљада пацијената из 96 различитих држава. У свакодневном контакту са пацијентима били су и пуковник др Славољуб Сталетовић и потпуковник др Вељко Милић, лекари који су били спремни за болести и повреде које су у нашој земљи ретке или их нема (маларија, филиријазе, денга и ласа грознице, затим повреде мачетама и приручним експлозивним направама). Ипак, већ у првим данима ми-

ФРАКЦИЈЕ У СУКОБУ

Стопа криминала у ЦАР је изузетно висока, а најчешћи прекршаји су крађе и отмице људи за које се касније тражи откуп. Осим доминантних Селека и Антибалака, у дубини територије делују још и Народни фронт за препород Централне Африке, Патриотски покрет за обнову Централне Африке, Унија за Централну Африку, Демократски фронт народа Централне Африке, Уједињење и правда, Покрет централноафричких ослободилаца за правду, Унија републиканских снага, Фулани (Пеули) – номадски народ који живи на територијама држава централне и западне Африке, Божја војска отпора и Зарагуинас.

сије наш лекарски тим био је приморан да се ухвати у коштац са далеко тежим болестима и облицима него што су очекивали: тежи облици маларије (хеморагична, црномокраћна), мишја грозница, Mango Fly и многе друге болести. Током шестомесечне ротације наши врхунски лекари сусрели су се и са случајевима екстремно увећане слезине, цистицеркозе, гломерулонефритиса, са клиничким сликама какве ни они са тридесетогодишњим радним стажом нису имали прилике да виде у својој лекарској пракси.

Q Какав су утисак оставили наши медицинари на остале чланове мисије?

– У нашу базу „Морава“, у центру Бангија, свакодневно су свраћали припадници осталих контингента. Блиско смо сарађивали са припадницима хеликоптерске јединице Шри Ланке, инжењерима из Индонезије, штабним официрима из Бразила, Камеруна, Бурундија, Перуа и Габона. Сви они, као и многи други, високо цене стручност наших лекара, брзину реаговања и професионалну посвећеност при лечењу. Готово сви пацијенти који су свраћали распитивали су се о нашем војном здравству, те се добар глас о Србији и њеној војсци из срца Африке преносио у све делове света.

Q Каква је тренутна ситуација у Централноафричкој Рејублици?

– Иако је у Бангију тренутно мирно, безбедносна ситуација у земљи је нестабилна и врло сложена, па до сукоба може доћи сваког часа. Некадашње супротстављене стране, претежно муслиманска коалиција Селека и хришћанске милиције под називом Антибалака, распале су се на више фракција, од којих сада свака настоји да се укључи у транзициони процес и да на тај начин оствари своје политичке и војне циљеве. Те фракције настоје да контролишу одређени део територије ЦАР, на којој успостављају паралелне институције власти, убирају таксе и баве се организованим крими-

налом, те на тај начин обезбеђују себи финансијска средства. Охрабрује чињеница да су на недавно завршеном Банги форуму готово све веће фракције постигле договор са транзиционом владом да демобилишу своје борце, предају оружје и да се врате цивилном животу. Међутим, остаје да се види шта ће од тога заживети у пракси.

Q Како је било живети и радити на другом крају света, у сукобом захваћеној држави?

– Нама, којима је посао припрема и ангажовање јединица у мировним операцијама, мисија MINUSCA представљала је уобичајени задатак. Све почиње квалитетним извиђањем и проценом аспеката окружења у којем треба направити добру основицу за живот и рад, не губећи из вида да је приоритет безбедност. Имали смо среће да је пред нама тих дана био миран период. Ако не рачунамо једно пушчано зрно које је пробило кров и зарило се у зид собе, неколико покушаја отимања ствари из возила и два-

три месеца кретања под оружано пратњом, могло би се рећи да је у Бангију било мирно. Ипак, када се ујутро читају извештаји од претходне ноћи једноставно вам не буде свеједно. Неколико смртно страдалих особа, више рањавања, отмица, заплена крупног оружја, упада наоружаних банди из Судана, Чада или Камеруна, напади на припаднике УН, обрачуни између Селека и Балака редовна су свакодневница на улицама Централноафричке Републике.

Q Од првог дана сће у контакт са локалним становништвом. Да ли је и колико тешко схватити живот и културу становника ЦАР?

– Од првог дана у ЦАР били смо у контакту са локалним становништвом. На улицама смо од њих куповали свеж манго и ананас, допуне за мобилне телефоне и локалне цигарете. Десетак њих свакодневно је долазило у нашу базу као радници УН за спремање просторија и у чуварској

СТРУЧАН ТИМ

Највише припадника контингента чинио је кадар са Војномедицинске академије, док је мањи број лекара и медицинских техничара ангажован из састава Војне болнице Ниш, Центра војномедицинских установа Београд и Војномедицинског центра из Новог Сада. Осим медицинског особља, у мисију је био упућен и одређен број припадника Војске Србије са задатком логистичке подршке Војној болници.

РЕАЛНА ОПАСНОСТ

Привремени камп, који им је био додељен, док се њихов градио, налазио се само стотинак метара од кампа „Беал“, у којем су се налазили делови Селека који су остали у Бангију после великог погрома. Наоружани експлозивима и бомбама, били су у сталном протесту против транзиционе владе која им није додељивала новчану помоћ нити их је спајала са породицама које су избегле на север. Селаци су одредили представника који је отишао у владу по обећани новац. Он је, прича се, узео паре и нестао негде у Чаду. Селеке су остале у граду, као мањина, стално угрожена од већинских Балака. А само годину дана раније Селеке су имале власт у држави и свога председника Мишела Ђотодију.

служби. Успевали смо са њима да комуницирамо, али углавном на француском, додајући по коју реч на санго језику, коју смо негде у пролазу запамтили. Дугогодишње француско присуство и данас се осећа у многим сегментима живота. Већинско хришћанско становништво недељом је у црквама и катедралама, где са децом певају религиозне песме. Тешко је приметити било шта што говори о традицији и прошлости афричког народа. Чак и о Пигмејима, чија је велика насеобина још на територији ЦАР, нема никаквог трага.

Шта је, за ових шест месеци, оставило на вас најјачи утисак? Зашто?

– Људи. Мушкарци и жене. Сви су беспрекорно одевени, чисти и испеглани. Чак и мајке које децу носе у марамама на леђима ходају усправно и отмено. На лицима ових људи види се животни оптимизам и радост, али

у исто време и сета. Прво су се у дугој својој историји ослобађали робовласничких ланаца. Убанги река била је главна рута којом се из срца Африке, преко Конга, на галијама довлачило робље до луке „Ponte Noire“, на западној обали континента. Затим су били део Француске екваторијалне

Африке, да би након ослобођења од империјализма постали сведоци својеврсног државног перформанса са председником Бокасом који је одлучио да се крунише у цара. Од краја прошлог века живот ових људи обележиле су нетрпељивости и сукоби на верској основи. И управо у таквим околностима се рађају и стасавају нове генерације деце. Хране нема довољно, а могло би је бити у изобиљу. Земља је плодна, али да би дала плодове треба да се обрађује. Иако су речи „Unite“, „Dignite“ и „Travail“ – марљивост, пословност и прецизност – исписане свуда по зидовима кућа, реална ситуација у земљи не одаје утисак да су Централноафриканцима речи крилатице свето слово.

Кажу да су боје у Африци најлепше. Да ли је то тачно?

– До сада сам три пута био на „црном континенту“ – у Либији, Џибутију и, сада, у ЦАР. Африка је црвена и жута, помало зелена и црна. Изнад је велико плаво небо, као и модри океани са свих страна. Једино су људи овде исти, они се роде црни, живе црни и умру црни. За разлику од нас, како каже стара домородачка песма, који се родимо ружичасти, живимо мање више као бели, а тек на крају поцрнимо. И ко онда кога треба да зове обојеним? ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимео Миливоје ПАЈОВИЋ

Век бриге за наш миран сан

О јединици која и у мирнодопским и ратним условима извршава исти задатак – непрекидну контролу ваздушног простора над Србијом, јавност не зна много, али о храбрости и пожртвованости припадника те службе, која у обележава век постојања, најбоље сведочи Орден народног хероја којим је 126. бригада ВОЈИН одликована после бомбардовања 1999. године

Војска Србије обележила је још један јубилеј – 100 година службе Ваздушног осматрања и јављања. Свечаностима у Дому Гарде на Точидеру и касарни „Бањица“ присуствовали су државни секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, командант РВ и ПВО генерал-мајор Ранко Живак, чланови породица погинулих и пензионисаних припадника службе.

Генерал Диковић указао је на значај јубилеја и истакао да је 1999. година била посебно време изазова за Војску, нарочито за службу ВОЈИН,

чији су војници 78 дана агресије били на удару. Својим врлинама, додао је, кандидовали су јединицу за Орден народног хероја, којим се 126. бригада и данас дичи.

– Достојни сте наследници традиција славних предака, не само оних који су у Путниково време осматрали и означавали правце лета, него и оних коју су деценијама после Другог светског рата истрајно градили ваздушно осматрање, јављање и навођење – рекао је генерал Диковић.

Командант 126. бригаде ВОЈИН пуковник Предраг Ђорђевић подсетио је на најважније моменте у технолошком развоју службе, као и Бригаде,

чији су припадници даноноћно, 365 дана у години, ангажовани у дежурном систему ПВО, извршавајући задатке из домена контроле ваздушног простора.

– Између два празника, унапредили смо оперативну способност јединице, а наш рад и стање позитивно су оцениле претпостављене команде – нагласио је пуковник Ђорђевић и изразио захвалност свима који су допринели да се век постојања службе достојно обележи.

Генерал Диковић положио је венац на обновљени споменик погинулим припадницима 126. бригаде ВОЈИН током бомбардовања 1999. године у кругу касарне, а венце су положили и чланови породица пострадалих поручника Жељка Савичића и Синише Радића. Отворена и освештана спомен-соба јединице.

Дан службе ваздушног осматрања и јављања – 18. јун обележава се у знак сећања на исти датум 1915. године, кад је српска врховна команда издала наређење да се оформе сталне осматрачке сигналне станице, ради означавања правца лета непријатељских авиона. ■

РАТНА БЕЛЕЖНИЦА

У Дому Гарде премијерно је приказан документарни филм „Ратна бележница 126. бригаде ВОЈИН“, редитеља Данила Пашквана. У ауторском тиму били су и сниматељ Жарко Пекез и монтажер Душан Милуновић из „Заставе филма“.

Приказујући драматичне догађаје из времена агресије НАТО-а и људе који су свих 78 дана бомбардовања остали на осматрачким и радарским положајима, документарца, снимљен у сарадњи Бригаде и „Заставе“, враћа у време загушујућих и злослутних сирена, ноћних налета бомбардера, бомби и разарања, али и време херојске одбране, у којој је сваки припадник Војске с максималним пожртвовањем извршавао предвиђене задатке.

Б. МИЉИЋ
Снимио Д. БАНДА

БЕЗБЕДНОСНА КУЛТУРА
НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Опрез при сваком „клику”

Марко М., војник на добровољном сужењу војног рока у Војсци Србије, није могао ни да наслути да ће његову фотографију на којој насмејан салутира, у маскирној униформи на дан заклетве, угледати као наслову фотографију „Фејсбук” групе која пропагира екстремизам и позива на насиље, уз експлицитан говор мржње. Безазлена намера да са пријатељима на друштвеној мрежи подели тај, за њега, важан животни тренутак, злоупотребљена је, а много времена и енергије у данима који су уследили било је утрошено да се учињена штета исправи.

Сваки други становник Србије, сведоче најновија истраживања, има профил на друштвеним мрежама, што нас сврстава на сам врх у региону, али и на седмо место у Европи по коришћењу друштвених мрежа. Када је о српским корисницима друштвених мрежа реч, мушкарци су у већини с 54 одсто у односу на жене, које чине 46 одсто, што се уклапа у светски просек. На „Фејсбуку”, најпопуларнијој мрежи међу корисницима на овим просторима, највише су заступљени млади узраста од 18 до 24 године 31 одсто, нешто мање је оних од 25 до 34 године, а што

је старија категорија корисника, то је њихов број све мањи.

У виртуелном свету комуникације на друштвеним мрежама, одсуством непосредног контакта са људима, моћ писане речи, фотографије и видео-записа још је израженија, стварајући плодно тло за разне пропагандне активности. „Непознати пријатељи”, који се крију иза лажних профила, са којима је остварена веза преко неког заједничког интереса, вешти у манипулативном писању, веома лако могу да утичу на ставове појединаца. Међутим, то је само једна од замки које неопрезно коришћење друштвених мрежа крије, јер многи њихови кори-

сници на својим профилима остављају детаљне податке о себи, који умрежавањем постају доступни великом броју људи, без обзира на подешавања приватности профила, што за последицу може имати крађу идентитета, која погађа милионе корисника друштвених мрежа годишње.

Безазлена намера да се похвалимо заслуженим одмором и путовањем ван града може да буде драгоцен податак провалницима који су на тај начин „типовали” ваш стан, а само један радознали „клик” на линк с примамљивом понудом или садржајем дели вас од напада злоћудних вируса, ловаца на ваше податке.

Шта је узрок тих образаца „онлајн“ крађе и преваре? Реч је, најчешће, о комбинацији фактора, међу којима су најдоминантнији недостатак знања о заштити потрошача и сопственог идентитета на мрежи, немарност, али и неоправдано поверење у безбедност платформи друштвених мрежа.

Коментар на „Фејсбуку“ као изјава пред камерама

Имајући у виду специфичност војничког позива, припадници система одбране требало би још више да буду свесни злоупотреба на друштвеним мрежама, као и најважнијих подешавања приватности профила како не би угрозили личну безбедност, безбедност своје породице и јединице којој припадају.

Према речима портпарола Министарства одбране и Војске Србије капетана корвете Јована Кривокапића, за посленог у Управи за односе са јавношћу, наступ припадника система одбране на друштвеним мрежама се подржава и охрабрује, јер је то један од видова промоције Министарства одбране и Војске Србије. Али, такође, у сваком тренутку треба имати у виду и културу присуства на друштвеним мрежама.

– Код нас се друштвене мреже често перципирају као виртуелни простор где се слободно може изразити мишљење и то нико не доводи у питање, осим ако се не односи на посао којим се бавимо, и у том смислу, ми примећујемо потенцијалне опасности. Увек постоји опасност од одливања података о јединицама Војске Србије, о структури, распореду, ангажовању, локацији и осталим информацијама које могу бити објављене на друштвеним мрежама и које могу директно угрозити ангажовање наших састава. С друге стране, оно што је такође изазов јесте и отворено коментарисање и полемисање о стању у јединици, као и о конкретним одлукама које имају везе с командовањем у Војсци, и друштвене мреже уједно су и примамљив простор за изразе незадовољства и притиска, али и свега оног што војничка професија не дозвољава и не одобрава у свакодневном животу и раду – наглашава капетан корвете Кривокапић, додајући да проблеми који се јављају треба да се реше у јединицама и организацијским целинама и, наравно, у складу с војним прописима.

Међутим, често проблеми не могу да се реше и друштвене мреже јесу простор где људи траже разумевање и речи подршке, или једноставно желе да изразе свој бес и незадовољство.

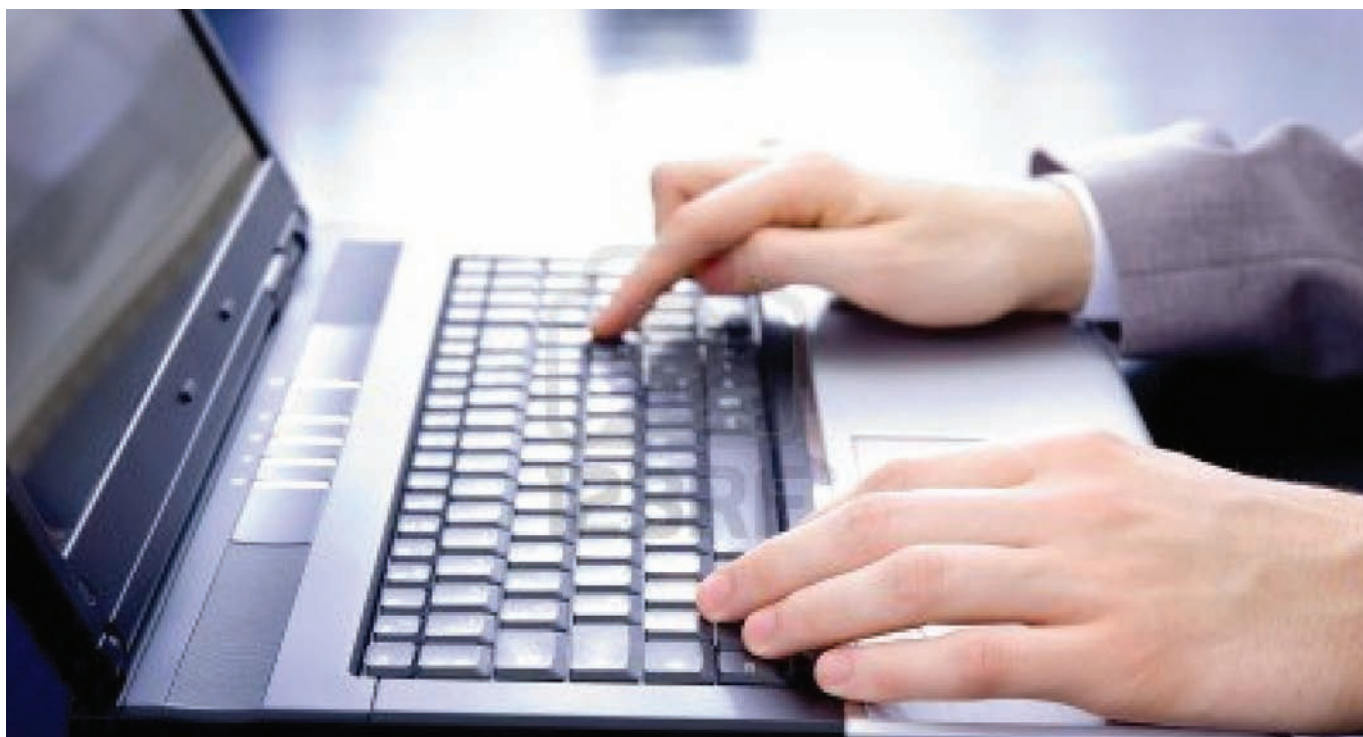
– То није добро, и ми покушавамо да едукујемо наше припаднике на свим нивоима, да им укажемо на добре примере употребе друштвених мрежа,

институционалне нарочито, али и на лоше примере. Едукацијом и ширењем свести о употреби друштвених мрежа може се доста постићи – објашњава Кривокапић и каже да се едукацијом официра за односе са јавношћу, које свака јединица има, медија-тренингама даље шири значај о безбедном наступу на друштвеним мрежама.

Према његовим речима, акценат на предавањима које се односе на употребу друштвених мрежа на медија-тренинзима јесте да не треба мешати приватни и друштвени живот, нарочито не на друштвеним мрежама.

– Став Управе за односе са јавношћу у погледу објављивања садржаја на друштвеним мрежама је такав да све што кажете или објавите, било на приватном „Фејсбук“ или „Твитер“ профилу, јесте исто као да сте дали изјаву некој телевизијској кући, штампаном медију или радију. Наступи у медијима у систему одбране регулисани су Упутством за обавештавање јавности. Међутим, када говоримо о друштвеним мрежама, циљ нам је да едукујемо наше припаднике, али и да ширимо свест о безбедној употреби друштвених мрежа у систему одбране – наглашава капетан корвете Кривокапић.

Говорећи о значају едукације, он, такође, указује да подаци сведоче да 96 одсто младих у Србији користи друштвене мреже, све више и помоћу мобилних телефона, што може да буде потенцијална опасност, нарочито

после извођења обуке, када остану укључене поједине опције које би могле да одају локацију.

Министарство одбране презентује своје садржаје на „Фејсбуку“, „Твитеру“ и „Јутјубу“, где је велики број пратилаца управо из домена интерне јавности, и, како истиче портпарол, ако се већ неко недвосмислено представља као припадник система одбране, не приличи да користи псовке, говор мржње или да коментарише поједине одлуке када је реч о политици одбране.

– Имали смо такве случајеве на страницама друштвених мрежа Министарства одбране, и у том случају најчешће реагујемо директним обраћањем с нашег званичног профила слањем порука особи која је тако наступила, покушавајући да на тај начин укажемо на пропуст – наглашава Кривокапић.

Ниво личне и виртуелне безбедности

Када је реч о томе зашто је важно водити рачуна о безбедности при коришћењу друштвених мрежа, из Војнобезбедносне агенције (ВБА) наглашавају да је примарна сврха друштвених мрежа интерактивно повезивање припадника интересних друштвених група. Њихов развој, наиме, уско је

повезан и произилази из људске потребе за социјалном идентификацијом и осећајем припадности, а такође, како наводе, у виртуелном, као и у стварном свету, морају да постоје правила понашања која ће одредити и права и обавезе сваког учесника виртуелне комуникације.

– Ниво личне виртуелне безбедности на друштвеним мрежама утиче и на безбедност ваших виртуелних пријатеља, познаника, виртуелних друштвених група којима припадате, истичу у ВБА, па и на глобалну безбедност такве мреже. Међутим, понашање у виртуелном свету и те како може да утиче и на безбедност сопствене породице, родбине, пријатеља, познаника, фирме у којој сте запослени у стварном свету. Многи корисници виртуелних друштвених мрежа заборављају управо ту чињеницу и својим поступцима угрожавају безбедност стварног света који их окружује – напомињу у ВБА.

Говорећи о безбедносним изазовима при наступу припадника система одбране на друштвеним мрежама, ВБА наводи да правила понашања и наступа на друштвеним мрежама тих припадника нису довољно јасно дефинисана, нити се тој проблематици даје довољно пажње. Стога, додаје се, у том нормативном вакууму, припадницима Министарства одбране и Војске Србије забрањено је довођење у везу личног профила или блога са службом, односно забрањена су понашања која

су у супротности с Кодексом части припадника Министарства и Војске.

– У контексту безбедности, ако искључимо понашања која представљају законски дефинисана кривична дела, можемо да кажемо да је припадницима Министарства одбране и Војске Србије препуштено да сами себи одреде границе недозвољеног и на тај начин утичу на ниво сопствене, али, у неким случајевима, и безбедности система одбране – објашњавају у ВБА.

Највећи проблеми, додаје се, могу да проистекну из интензивне комуникације са непознатим људима или неконтролисаног приступа садржајима путем друштвених мрежа. С друге стране, није редак случај да потпуно несвесно поделимо превише информација које на први поглед изгледају безопасно.

– Објављивање података о тренутној локацији, адреси рада и становања, посети културним дешавањима или путовањима даје довољно елементарна за профилисање ваших друштвених навика, али може да буде искоришћено и за проваљивање у станове, праћење, прогањање и слично. Објављивањем сопствених фотографија, фотографија ваших најближих, компромитујете свој идентитет, па осим крађе идентитета у електронском свету, оне могу да послуже за израду лажних идентификационих докумената, киднаповања – закључују саговорници из Војнобезбедносне агенције.

ПРИПАДНИЦИ СИСТЕМА ОДБРАНЕ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Систем одбране је по себи интересантан страним армијама, које све више употребљавају друштвене мреже за прикупљање обавештајних података. Информације о поверењу у војно и државно руководство, поверење у непосредни командни кадар, мотивисаност за обављање професионалних задатака, стандард живота и осећај задовољства својим положајем у друштву, задовољство сопственом позицијом у систему одбране само су неки од изузетно тражених обавештајних података, а управо друштвене мреже пружају корисницима тај лажни осећај слободе изражавања ставова, без оптерећења да ће бити санкционисани.

Што су чин и функција професионалног припадника већи, то је и интересовање за његов „друштвени живот на мрежи“ веће. Професионални припадник система одбране своје незадовољство не мора изразити директним писањем на свом „зиду“. Једна од могућности јесте и остављање негативних коментара на линку који указује на неког државника или на јединицу у којој професионални војник ради или негативно оцењивање одређене фотографије – све то ће бити довољна информација која указује на његов однос према јединици или открива његов однос према одређеној особи. То су само неке од могућих безбедносних изазова, којих треба да буду свесни припадници система одбране у току активности на друштвеним мрежама.

Осим наведеног, друштвене мреже представљају и савремено терористичко оруђе и средство бројних екстремистичких група. Искуства из земље говоре да су се екстремистичке групе договарале о нападима на активисте лезбо-геј покрета у Србији и учеснике параде поноса 2010. године управо преко „Фејсбука“, о чему су сведочиле изјаве министра унутрашњих послова. Центар за стратегијско руковођење америчког ратног колеџа објавио је бројне примере о злоупотреби нових медија и њиховом утицају на јединице ангазоване у мисијама.

Понашање корисника друштвених мрежа

Зашто људи користе друштвене мреже и шта је то што оне нуде, имајући у виду да током више од деценије постојања окупљају близу две милијарде корисника широм света? Како истиче Милован Декић, бихејвиорални научник и асистент на београдском Факултету политичких наука, разлози за коришћење прилично су очигледни, а пријављују их и сами корисници.

– Шест основних мотивација људи за коришћење „Фејсбука“ јесу друштвено повезивање, дељење идентитета, садржај који се тамо дели, истраживање других, „сурфовање“ и постављање статуса. Млађи корисници користе мреже попут „Фејсбука“ за ефикаснију и убедљивију комуникацију, из радозналости шта други раде, сопствене популарности, те за остваривање и ојачавање личних веза. Број блиских пријатеља који користе неку од друштвених мрежа, такође, може добро да предвиди да ли ће неко отворити сопствени профил на друштвеној мрежи – објашњава Декић.

Остављање коментара један је од најчешћих наступа корисника друштвених мрежа, за шта, такође, постоје различите мотивације.

– Коментарисање је само још један од начина да људи испоље своје креативност, мишљење или евентуално незадовољство због одређеног догађаја, садржаја или става. Вишак

времена, енергије и заинтересованости за одређену тему свакако доприноси да људи буду више мотивисани за коментарисање. Међутим, оно што је занимљиво из истраживања, то је да су негативни коментари раширенији. Зашто је то тако? Из психологије је познато да се они који углавном дају негативне и заједљиве коментаре доживљавају као паметнији, а сами негативни коментари имају већу шансу да се брже и даље прошире. Разлог? Зато што људи имају такозвану пристрасност према негативном (negativity bias) – наглашава асистент Декић.

Према његовим речима, корисници друштвених мрежа имају свест о свом понашању на друштвеним мрежама, али како сам простор стално еволуира тако напредује и знање о значају и ефектима тог понашања.

– Најзначајнији ефекат свакако има олакшано комуницирање и повезивање истомишљеника, што знатно неутралише једну од основних база конзервативних система, а то је фалсификовање личних преференција услед непознавања преференција других. Што се доживљавања сопственог понашања у контексту друштвених мрежа тиче, и ту понашање коеволуира са сазнањима до којих се долази на основу искуства стеченог понашањем на мрежама. Неке студије повезују нарцизам (и његове елементе као што су егзибиционизам и склоност ка искоришћавању) и број пријатеља на „Фејсбуку“. Што се више, путем друштвених мрежа, подстиче склоност нарцистичком понашању, то ће оно

бити и раширеније. Према неким мишљењима, у Британији и Америци, међу младима је нарцизам све раширенији, а један од узрока свакако јесте управо подстицај у виду друштвених мрежа, које (спонтано) охрабрују такво понашање – указује Декић.

Питање које се намеће јесте да, упркос одомаћеном мишљењу да друштвене мреже угрожавају безбедност појединца, највећи број одлука о томе шта ће поделити са светом на друштвеним мрежама и даље у рукама корисника, па зашто онда корисници доносе одлуке које могу бити контрапродуктивне по њих? Декић сматра да је због тога што су људи често склони самопоражавајућем понашању.

– То не изненађује. Један од (од многих) разлога зашто је вероватно склоност ка самодеструктивном понашању раширена јесте и склоност људи ка веровању само у стопостотне извесности. У психологији је то познато под називом „certainty effect“. Наиме, уколико људи нису убеђени са стопостотном сигурношћу да ће се нешто десити, и уколико им не мањка одговарајућа мотивација, они ће једноставно потцењивати могућност да се нешто заиста и деси. Такође, људи трагају за доказима могућности да ће се нешто десити и на основу најсвежијег и најтрауматичнијег искуства забележеног у њиховој меморији. Уколико ови услови изостану, контрапродуктивно понашање је само логичан исход – закључује Милован Декић. ■

Биљана МИЉИЋ

Једи у Ев

Припадници нашег ваздухопловства из мера предострожности отпочели су преговоре са Ваздухопловством Румуније о отпочињању билатералне ваздухопловне вежбе на тему пресретања, идентификације и процедуре у случају појаве одметнутог ваздухоплова у ваздушном простору једне од учесника вежбе. Ваздухопловство Румуније разумело је реалну потребу за вежбом која на више начина даје одговоре и решења за могуће претње из ваздушног простора. Последица преговора била је одржавање вежбе „Interceptor 2008“ (Пресретац 2008), која је садржала операцију праћења, пресретања, препознавања и приземљења отетог авиона.

Захваљујући резултатима „Пресретаца“, В и ПВО Војске Србије је већ следеће године планирало, и са Ваздухопловством Румуније организовало, билатералну ваздухопловну војну вежбу „Air Solution 2009“. Вежба је представљала наставак сарадње и почетак низа вежби под истим називом које би биле реализоване у наред-

ном периоду, уз постепено повећање снага које учествују и сложенију реализацију вежбе.

Одржавање сваке друге године

Вежба се током година развијала, тако да је уз заједничку обуку тактичких јединица румунског и српског ваздухопловства при увежбавању процедура контроле ваздушног простора у случају појаве „одметнутог“ (Renegade) ваздухоплова, подразумевала и координацију активности и увежбавање стандардних оперативних процеду-

ра. Такође, подразумевала је размену информација о ситуацији у ваздуху – пружање информација о превенцији потенцијалних претњи и начина супротстављања претњама из ваздуха.

После прве сарадње, одлучено је да се вежба одржава на сваке две године, те је за регионалну сарадњу постало нарочито битно подизање нивоа координације и интероперабилности између ваздухопловстава Србије и Румуније.

Неке од специфичности претходних, а посебно овогодишње вежбе, јесу да се вежбом руководи и командује централизовано из вежбовног оперативног центра, који је формиран на аеродрому у Батајници за ваздухоп-

ИСТВЕНА ВЕЖБА

РОПИ

Идеја и потреба за организовањем вежбе овог типа настала је као одговор на ситуацију у којој се свет нашао после терористичког напада 11. септембра 2001. године

ве који лете у ваздушном простору Србије, да се комуникација одржава на енглеском језику, да је борбена авијација пребазирана на територију друге државе, те да су извршавана фиктивна дејства по њиховом полигону за ваздухопловна ватрена дејства, да је провeрен ниво оспособљености и интероперабилности за извршење задатака трагања и спасавања (ТиС) и ваздушног транспорта, да је извршено пресретање из зоне патролирања ловачке авијације српског ваздухопловства, а све активности одвијале су се уз непре-

кидно праћење и подршку јединица ВОЈИН, ракетних јединица за против-ваздухопловна дејства и Контроле летења.

Током вежбе „Air Solution 2015“ свакодневно је учествовало 220 припадника Команде РВ и ПВО, 204. вбр, 250. рбр, 126. бр ВОЈИН, 98. вбр, 210. бв, а вежба је изведена са 15 ваздухоплова – авионима МиГ-29, МиГ-21, *супергалеб* Г-4, Ан-26 и хеликоптерима Ми-17, Ми-8 и газела. Пилотски састав и људство румунске стране чинили су припадници 71. ваздухопловне базе.

Практична сарадња

Према сценарију вежбе, првог дана планирано је полетање румунског С-27Ј спартан са аеродрома „Сампиа Турзиј“ ка батајничком аеродрому, с циљем имитације отетог („одбеглог“) ваздухоплова, и уједно пребазирања дела логистичких капацитета. Лет до румунско-српске границе извео се уз ловачку заштиту пара румунске ловачке авијације у авиону МиГ-21 лансер. У исто време, с аеродрома „Батајница“ ка аеродрому „Сампиа Турзиј“ полетео је српски Ан-26 уз ловачку заштиту пара МиГ-29. После напуштања ваздушног простора Румуније и уласка у

ваздушни простор Републике Србије, румунског спартана пресрео је пар српских ловаца МиГ-29 и после визуелне идентификације привео га на аеродром у Батајници. Идентичан след догађаја дешава се и са српским Ан-26 по уласку у ваздушни простор Румуније.

Пребазирање борбене авијације српског ваздухопловства на аеродром

„Сампиа Турзиј” извела су четири српска суџергалеба Г-4. Ваздухопловство Румуније извело је пребазирање са два МиГ-21 лансер, које је после преласка румунско-српске границе, са задатком ловачке заштите, пратио пар српских МиГ-21 до аеродрома у Батајници.

Наредног (другог) дана, због неповољне метеоролошке ситуације у Републици Србији део активности у

нашем ваздушном простору препланиран је за трећи дан вежбе, док су у ваздушном простору Румуније суџергалебови Г-4 са аеродрома „Сампиа Турзиј” летели по маршрути уз заштиту „ловаца” румунског ваздухопловства, пара МиГ-21 лансер, и извршавали фиктивно дејство на полигону за ваздухопловна ватрена дејства „Богата”.

Трећег дана вежбе са аеродрома у Темишвару ка батајничком аеродрому полетео је румунски хеликоптер IAR 330 PUMA ради превозења румунског официра за навођење дејстава авијације на ваздухопловном ватреном полигону „Чента”. Пар румунских МиГ-21 лансер полетео је са аеродрома у Батајница, летео по маршрути уз ловачку заштиту три српска МиГ-29, извршавао фиктивно дејства на полигону „Чента” и слетео

ИНТЕНЗИВАН ПАРТНЕРСКИ ОДНОС

Руководилац вежбе наших припадника, командант 204. ваздухопловне бригаде бригадни генерал Предраг Бандић, анализирајући вежбу, истакао је да сарадња два ваздухопловства траје већ више од десет година.

Вежба је започета активностима о контроли ваздушног простора, али је с временом интензивно расла, те сада обухвата активности снага за ваздушно осматрање, јављање и навођење ракетних јединица за про-

тивваздухопловна дејства и скоро свих авијацијских јединица РВ и ПВО. Вежбом смо потврдили пријатељство две државе и два народа, као и интензиван партнерски однос два ваздухопловства којим се заиста поносимо, рекао је генерал.

Према његовим речима, учесници вежбе извршавали су задатке у доста сложеним метеоролошким условима, али су тиме показали резултате двогодишњег циклуса обучавања.

– Резултатима су достигнути тражени стандарди за летење у међународним условима, за прелет на аеродромима у осталим државама, затим за дејство у противваздухопловној одбрани као и за дејство у ваздухопловној подршци. Имали смо и активности трагања и спасавања међусобном разменом хеликоптера на територији две земље, на два полигона у Румунији и Србији – рекао је генерал Бандић и додао да је то јединствена вежба у Европи.

на аеродром у Батајници. Истовремено ка аеродрому Темишвар полеће српски хеликоптер Ми-17.

Такође, током дана реализована је мисија борбеног трагања и спасавања током које је у Румунији српски хеликоптер Ми-17 са два румунска хеликоптера IAR 330 PUMA учествовао у акцији трагања и спасавања обореног пилота. Исти сценарио одиграо се и у Србији где је румунски хеликоптер у пратњи два српска хеликоптера реализовао задатак на полигону „Чента“.

После завршетка активности трећег дана, одржана је анализа вежбе, а затим су дезангажоване снаге које су учествовале у вежби и уследио повратак авијација на матичне аеродроме. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимили Игор САЛИНГЕР
и Жарко СКОКО

Снимко Д. БАНДА

ПРИМЕНА УРЕДБЕ О ПРИЈЕМУ У ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ

Брже и економичније ДО КВАЛИТЕТА

Уредбом су прописани услови и начин пријема у професионалну војну службу, услови и поступак пријема у професионалну војну службу цивилних лица на служби у Војсци Србије и државних службеника и намештеника запослених у Министарству одбране, као и услови за добијање чина потпоручника подофицира који су стекли одговарајуће високо образовање.

Кандидати се примају у професионалну војну службу јавним и интерним конкурсом или непосредним пријемом без конкурса. У зависности од трајања службе, пријем у професионалну војну службу обавља се на одређено или неодређено време, а веома је важно истаћи да пријем мора бити у складу с динамиком утврђеном у Плану попуње, односно Плану прилива и одлива кадра Министарства одбране и Војске Србије, јер се њиме диктира и динамика персоналних буџетских расхода.

Начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране бригадни генерал Драгосав Лацковић објаснио је шта је био мотив да се таква уредба напише.

Пријем у професионалну војну службу без конкурса тема је од пресудног значаја за систем одбране и кадровску попуњу Министарства одбране и Војске Србије. Уредба о пријему је нова, а као последица измена и допуна „Закона о Војсци Србије“ донесена је у априлу и ступила је на снагу објављивањем у „Службеном гласнику“.

– Циљ је да се на економичнији, рационалнији и бржи начин дође до квалитетног кадра, пре свега до професионалних војника и критичних специјалности официра и подофицира у систему одбране. Дакле, мотив је – брзо и еко-

номично до квалитета. Уредбом су прецизно прописани услови за пријем у професионалну војну службу за све категорије – професионалне војнике, подофицире и официре – наводи генерал.

Министарство одбране и Управа за кадрове, поштујући процедуру припреме аката из надлежности министра одбране и Владе Србије, припремили су пропис којим се, на мало другачији начин у односу на досадашњу праксу, уређују одређена питања.

– Новом Уредбом прописано је да војника са служења војног рока можемо да примимо у јединицу непосредно, без јавног конкурса, на одређено слободно формацијско место. Можемо, такође, по истој процедури да примимо слушаоца Курса за резервне официре у статус официра на одређено или неодређено време, или да примимо оне који су раније служили војни рок, а сада су уписани у евиденцију регионалних центара Управе за обавезе одбране Министарства одбране, и сврстани су у категорију резервног састава. Услови за кандидате су мање-више исти као раније, с тим што је Уредбом сада прецизирано

да официр може да буде само особа која има високо образовање, односно основне академске студије у трајању од четири године – рекао је генерал Лацковић.

Одговор на изазов времена

Држављанин Србије који испуњава опште услове за пријем у професионалну војну службу може бити примљен на службу у Војску Србије као професионални војник, подофицир у радном односу на одређено и неодређено време и као официр у радном односу на одређено и неодређено време.

Према речима генерала Лацковића, основна замисао писања Уредбе била је да „на адекватан начин одговоримо на изазов времена, јер нам се процес престанка службе завршавао готово промтно, за разлику од пријема у службу који је био, и још је у одређеној мери, неприхватљиво сложен и дуг”.

– Припадницима система одбране у одређеном моменту престаје служба. Због дуготрајне процедуре, расписивања, објављивања и спровођења конкурса, њихово формацијско место тада буде упражњено и по неколико месеци. Сада, на основу Уредбе, можемо за веома кратко време да завршимо процедуру избора, још у току служења војног рока и курса за резервне официре. Најдуже би, опет, требало да траје потпуна безбедносна провера, до три месеца, и она је лимитирајући фактор за даље скраћење процеса пријема, али се и она сада може одвијати паралелно у току служења војног рока, што је веома значајно – наводи генерал Лацковић.

Старшина надлежан за доношење одлуке о избору кандидата за пријему у професионалну војну службу за сваки конкурс прописује мерила за избор кандидата за пријем у службу, којима се може предвидети и провера стручне оспособљености, знања и вештина кандидата за пријем, као и остале провере потребне за селекцију кандидата.

– Официр примљен без конкурса добија уговор на одређено време, који се може сматрати и својеврсним „пробним радом”, како би надлежни старшина, током тог „пробног рада”, увидео

да ли је погрешно при избору. Важно је напоменути да његов радно-правни статус није угрожен таквим уговором, и да је у правима и обавезама потпуно изједначен са професионалним официром, те постоји могућност да буде примљен и на неодређено време, јер сви законом прописани услови за то постоје – рекао је генерал.

Уредба је у потпуности усклађена с правним системом Републике Србије и донета је у складу са процедуром припреме прописа у Министарству одбране и Влади Србије, а и њоме се обезбеђује квалитетнији, оперативнији и у сваком погледу економичнији приступ попуни кадром у ВС и МО, који ће се огледати у знатном смањењу и спреча-

Снимио Ј. МАМУША

вању дуплирања трошкова селекције. Један од циљева Уредбе, наводи он, јесте и да ефикасније и брже буду попуњавана одређена критична радна места официра и подофицира, јер су систему одбране, у овом моменту, потребни официри правне, грађевинске, техничке, музичке службе...

Уредба има и развојни карактер управљања каријером професионалног војног лица и мотивисања за стицањем одређених компетенција, те перманентним усавршавањем у току професионалне војне службе. Примера ради, професионални војник може бити примљен у својство подофицира само ако има четворогодишње средње образовање, ако заврши лидерске курсеве и основне курсеве за подофицира, ако стекне одређене компетенције и ако постоји потреба службе да се упражњено ФМ подофицира попуни.

У Уредби је прецизирано да се особа може примити у професионалну војну службу у својству официра, у начелу,

у чину потпоручника, а у складу с компетенцијама и стручним искуством одређује се и виши чин, а максимално до чина капетана.

Према речима генерала Лацковића, за разлику од већине других организационих система, систем одбране има веома уређен систем напредовања и каријерног усавршавања. Веома прецизно и врло транспарентно уређени су услови за избор кандидата за школовање и усавршавање, за постављење на формацијска места и за унапређење официра и подофицира. Систем је постављен развојно, тако да је за свако наредно, односно више формацијско место, осим за почетне дужности, неопходно одговарајуће усавршавање. За унапређење у виши чин, поред одговарајућег усавршавања неопходно је да је кандидат најмање годину дана успешно обављао и дужност ФМ чина у који би требало да буде унапређен.

– Теоретски, а наша дугогодишња пракса доказује да је то и практично могуће, водник може да напредује и до чина генерала, ако заврши одговарајуће школе, буде примљен у службу на неодређено време, ако се перманентно усавршава и стиче знања које су неопходна за каријерни развој, а она су дефинисана планом школовања и усавршавања кадра МО и ВС, који израђује Управа за кадрове, а одобрава министар одбране средњорочно и на годишњем нивоу. Кад направимо анализу садашњег генералског кадра, уочавамо да је већина завршила средњу војну школу, произведена у чин водника, а затим се усавршавала на Војној академији и другим облицима усавршавања и напредовала у складу са стеченим компетенцијама и потребама службе. Једноставно речено, не треба бољи показатељ да је свима, под идентичним условима, омогућено „транспарентно напредовање” и „предвидива каријера”, који у највећој мери зависе од афинитета, способности и квалитета појединца. Само једно је потпуно извесно – без усавршавања нема ни напредовања – закључио је начелник Управе за кадрове. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Заставник у пензији Вук Јокановић, колекционар војних обележја, ордења и униформи

Живот саткан од страсти

Пасионирани заљубљеник у војску и војничке ствари, последње три и по деценије обилази прагове бивших војних лица, пијаце, и, како каже, „ископава” не би ли употпунио своју збирку, због које брине и често не спава. Ипак, своју страст и осећај задовољства не би мењао „ни за Хаваје”, а каже и да је тужан што све више заборављамо једно време које по много чему то не заслужује.

Данас на бувљаку можете купити Орден за храброст за 10 динара... А замислите колики је подвиг неко морао да направи да га заслужи. Време је такво, не цене се праве вредности – започиње причу заставник у пензији Вук Јокановић.

Радни век, који је окончао пре две деценије у Панчеву, где данас и живи, започео је у Љубљани, а настао у Самобору и Новом Саду, као техничар телекомуникација.

– Радио сам на пословима везе, одржавао телекомуникације у Јужном Банату: Ковин, Бела Црква, Вршац... Да се вратим на почетак, исти бих пут изабрао. Волим војску. И више од тога, поносан сам на њу. Данас имам две ћерке и унучад, лепо проводим пензионерске дане, уживајући у свом хобију.

Све што је Вук годинама брижљиво скупљао, данас, мерено тржишним аршином – не вреди много.

– То је нека другачија вредност, која се не мери новцем. Ордење, на пример, највредније је ономе ко га је зарадио, али наравно, и ономе ко га је доделио. Друго је време било. Ми смо

се њиме дичили, а носити га, била је велика част, као некада војничку Карађорђеву звезду. Војник је морао да спасе јединицу да би га био достојан. У својој колекцији имам разног ордења, али највредније је то сазнање да готово за сваки комад знам коме припада, односно ко ми га је дао или продао – каже Јокановић.

До експоната за своју збирку долазио је на различите начине, најчешће их је куповао или добијао на поклон.

– Ордење може да се купи за 10 динара, или 10, 15, 30 или 100 евра. Куповали смо доста ствари на бувљацима, и за тај део не могу да знам чије су. Много је значака, ознака и не можете знати порекло за све. Имам скоро 400 генералских шапки с обележјима, и за сваку знам власника. Југословенска народна армија имала је 47 различитих ордена, ја немам све, фали ми пет-шест. Немам, рецимо, Орден слободе, њега је немогуће добити или пронаћи, само је седам додељено за време Тита и два за време Милошевића. То је било, после Југословенске велике звезде, највише одликовање из тог времена.

Униформе народних хероја

– Униформи имам колико и шапки. Логично, у комплекту су. Од тога, 25 од народних хероја, Срба, Хрвата и Словенаца. Мени су сви ти људи за поштовање. Имам униформу Фрање Херљевића, Павла Јакшића, Мирка Јовановића... То су за мене били сјајни борци. Читао сам њихове биографије, настојао сам да те људе и упознам: Ђуру Дулића, Бошка Ђуричковића... Седео сам с њима, причао, уживао. Лично сам познавао све послератне генерале. Ишао код њих, долазили су овде: Павле Јакшић, Спасоје Тодоровић, Стеван Мирковић и многи други.

Ево како се од бившег генерала или његове породице добија униформа...

– Ишао сам буквално од врата до врата, док су били живи, или касније, код породица. Знао да је униформе тешко чувати, виси у ормарима, повремено их луфтирају. Деведесет посто породица хтело их је бацити, па су ми

Ордење генерала Петра Грачанина

углавном радо поклонили. Униформе сам почео да скупљам 2000. године.

Испод уредно поређаних шапки стоје презимена – Папић, Мирковић, Лукић, Колец, Поповић, Радановић, Лука Божовић, Перишић, Павловић, Боснић.

– Доле су народни хероји, изнад првоборци, а испод ратни и, нешто, послератни генерали ЈНА, а овде су генерали Војске Србије.

Најкомплетнија је збирка посвећена генералу Петру Грачанину.

– Од њега имам све. Ордење, униформу, ознаке... Он је из Јагодине, звао сам њихов музеј, питао треба ли

им то. Не треба им, изгледа, ништа ми нису одговорили. Сви очекују да то добију бесплатно, а ја могу само неке ситније ствари да поклоним и увек сам то радио, Вршцу, Панчеву, осталим музејима, али кад год видим да им је стало.

Дао бих и целе колекције, када бих препознао жељу да их имају.

– Униформу данас не можеш продати ни за 10 динара, јер немаш коме. Металне ознаке, примера ради, може наставити да скупља мој унук, не траже неко посебно одржавање, за разлику од униформи, од

којих ћу задржати вероватно 10 до 15 најзначајнијих.

Највећа страст

Осим ордења и униформи знаменитих генерала, Јокановић поседује богату колекцију обележја јединица, ознака школства из времена ЈНА, обележја са шапки, блуза, пилотске знакове, оне специјалних јединица, падобранаца. Затим, плакете, привеске, значке, еполете, минијатурно ордење, књиге, понеку заставу, нешто макета средстава и оружја, цокула.

– Еполете имам од завршетка рата до 1952. године, док су биле металне, по узору на руску традицију. Касније су другачије конципиране, на униформама. Имам Титове чинове. Тешко је и то било добити. Збирка је приређена по периодима. Први, од 1941. до 1990. године, па до 2006. Србија и Црна Гора, и онда, од 2006. до данас.

Вук Јокановић није једини колекционар, има их и у бившим југословенским републикама.

– Словенци веома поштују овај хоби, тај период историје, и тамо има колекционара с озбиљним збиркама, можда богаћим од мене. Нажалост, нисам ишао да видим. Прво је био рат, а данас немам новца за такав пут... Пензионер сам. Радије купим нешто за своју збирку него да трошим новац на путовања.

Када говори на који начин би његова збирка могла да буде доступна онима који би да је виде, Јокановић истиче да би му требало хиљаду квадрата, а не осамдесетак које сада користи.

– Више пута сам звао људе из Војног музеја. Без одговора. Више нисам ни сигуран да би се баш обрадовали када бих им све уступио, јер велики је то посао евидентирати и одржавати. Дођу ми колеге, колекционари, да погледају, да се мењамо, ако имамо шта.

А одакле уопште идеја да крене, и да ли је то истинска страст...

ИЗЛОЖБЕ

Приређивао сам доста изложби. У Ђуприји, Параћину, Врању, Свилајнцу, Новом Саду, код мене у Панчеву, три изложбе на Војној академији. Увек поклоним нешто од експоната када видим да је људима стало. Уступићу део збирке за спомен-собу Треће бригаде, у Нишу.

– Почео sam, најпре, с ознакама, значкицама Војне академије. Пријатељ ме наговорио. И тако редом, из дана у дан. Сад видим да сам овоме посветио готово цео живот. Није ми било тешко ићи у Загреб, Љубљану, свуда. Зато ме и чуди да ниједан од музеја, који се бави прикупљањем оваквих предмета, не показује интересовање за колекцију. Све се своди на мој лични ентузијазам, љубав.

Пасионирани колекционар се збирком бави свакодневно.

– Премештам предмете из једног ћошка у други, чистим, слажем. Узмем у руку, спустим где треба, тражим им место. Улазим у детаље, реконструишем. Сваког дана најмање пет сати овде проводим. Не рачунајући породицу, то ми је највећа љубав, душевна храна. Имам 70 година, а човек не живи вечно. И највећа ми је брига где ће ово завршити. Имам много другова који ово воле, и радо им понешто дам, јер се искрено обрадују. Мени није материјални моменат битан. Нема пара за које бих ово могао да продам, а да сутрадан не „обелим“ од жалости. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

СВЕ НА СВОМ МЕСТУ

Волим да је све на свом месту. Да има више пара, какве бих само рамове израдио. И овако, моја збирка је комплетна. Она више од 95 одсто пресликава један период Војске, једно време које не бисмо смели да заборавимо.

НОЋНА МОРА

Пробудим се некад ноћу, пресечем се... Да ли је све ту? Тешка срца одлазим од куће било где, верујте ми... Поготову ако нико не остаје. А, ако одем, нема спавања. Желим ја, али сан не долази. Неки би рекли да је то болесно, али ето, таква је то љубав.

Пише
Душан ГЛИШИЋ

Карактер

Овај број „Одбране“ држите у рукама само десетак дана после задивљујуће победе српске омладинске фудбалске репрезентације над бразилским вршњацима и освајања шампионске круне. Србија је постала првак света у фудбалу! Сећате ли се и данас тога, сећате ли се шампионског балкона и радости коју су нам ти младићи приредили? Тражи се искрен одговор.

Е сад, кад смо искрено одговорили, да кажемо и зашто је то тако. Реч је, наравно, о карактеру. Омладинска репрезентација Србије је на Мундијалиту у Новом Зеланду показала нешто чиме се одавно не дичимо. Красила их је упорност, истрајност и дисциплина до последњег судијског звиждука. Све њихове утакмице у нокаут фази имале су полчасовне продужетке, а они су трчали и преносили лопту у противнички део терена као да је утакмица тек почела. Веровали су да могу, веровали су у свој успех. Знали су да је срећа савезник упорних и истрајних. Били су сигурни да се до победе долази само максималним трудом и залагањем. Тако су се и понашали. И заслужили су срећу. Срећа је била део њиховог успеха на турниру, али део на који с правом рачунају само упорни. Та мера залагања, какву су приказали српски омладинци на првенству света у фудбалу, одавно није виђена у Србији. Не само на фудбалском терену.

Стога је наступ омладинске фудбалске репрезентације на светском првенству у Новом Зеланду парадигматичан, исто онолико колико је то био и чин њеног капитана и најбољег голмана света када је, током инфарктне пенал завршнице на утакмици са репрезентацијом САД, напустио свој гол и, капитенски, одговорно, одлучио да шутира последњи, славодобитнички, пенал. Знао је да ни једном његовом другу у том тренутку није било лако и да та одговорност њему, по дефиницији, припада. Нажа-

лост, његов ударац није био победнички, па се поново нашао на гол линији. Није се обесхрабрио, веровао је да још није све изгубљено, да наде има до последњег тренутка. Као и много пута до тада. Такво размишљање постало је део његовог карактера, део карактера целе те репрезентације, карактера који им је, временом, усадио њихов тренер.

Награда је убрзо уследила, противник није погодио гол, а затим је Рајковић одбранио још један пенал и тако одлучујуће допринео елиминисању САД и свему што се даље догађало.

Лако је младима да верују у себе. Ту веру имају наши математичари, ватерполисти, одбојкаши, истакнути музичари, освајачи медаља на многим такмичењима широм Европе и света. Мали смо народ, а „свако мало“ нас деца изненаде медаљама и изненађујућим успехом. Не неочекиваним, јер нада је у природи човека. Али, ипак изненађујућим.

Изненађујућим зато што, као друштво, не чинимо ништа, или готово ништа, да с правом (и аргументима) очекујемо врх. Наши златни омладинци отишли су на Нови Зеланд готово неприметно, баш као и силни математичари, физичари, златни студенти... Број и обим текстова и прилога о њима повећавао се, у међувремену, геометријском прогресијом, показујући меру нашег изненађења. И радости, наравно. Такав однос јавности, не само медија већ и друштва у целини, власти, интелигенције, науке, према најбољима, према правим друштвеним вредностима, према успеху до кога се долази упорним и истрајним радом, пружањем максимума у свему што радиш, такође је парадигматичан. Немамо времена за истрајност, немамо срце за успех, немамо карактер за врх. Они који све то, ипак, имају, све ређе остају у Србији. ■

Да нема златних спортиста, бриљантних младих математичара, информатичара и астрофизичара и других освајача разнобојних племенитих одличја, чему бисмо се радовали?

Пише
Проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

СИСТЕМАТСКЕ ТЕРОРИСТИЧКЕ ПРЕТЊЕ ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ

Прети ли ИСИЛ

У праскозорје кумановског напада, један од првих џихадиста с ових простора који је с оружјем у рукама стао у строј Исламске државе Дамир Слаковић, упутио је преко Фејсбука поруку родном Бару и Црној Гори: „Знајте о суфије, о дервиши, о мурџије, о новотари, о дуњалучари, о мунафици, о џахили... да ће Исламска држава уз Алахову дозволу и помоћ стићи и да ће очистити тај град и ислам у њему од прљавштина и лажи које ви износите и практикујете... И нека знају главни имами (неимами) града Бара да, уколико их затекнемо у стању у каквом су сад и уколико се не покају и не окрену правом исламу, нећемо имати милости ни према њима. Постаћемо њихова ноћна мора и третирати их као најгора створења, јер они то доиста и јесу!“. Неколико дана касније радикални исламисти у суседној Македонији сукобили су се са полицијом. Случајност или најави?

Као у блиској прошлости, овогодишње „балканско пролеће“ мирише на барут и смрт због терористичких напада у Зворнику и у Куманову. Посебно забрињава чињеница да, док идеолози џихада, који стоје из тих злочина, прете појачавањем насиља у региону, изостаје адекватан регионални и међународни одговор.

Позив на џихад

После терористичког напада у Куманову и успешног професионалног одговора македонских антитерористичких снага, потпредседница Скупштине самопроглашене државе Косово Аида Дергути, несумњиво охрабрена изјавом премијера Албаније Едија Раме у Улцињу да ће „природна Албанија бити створена, било уз благослов међународне заједнице, било на класичан начин“, запретила је уништењем Македоније речима: „Не терајте нас да

седам милиона голоруких Албанаца крене и да више не буде те државе“.

Почетком јуна ове године, с простора такозване Исламске државе забележена је још једна у низу терористичких претњи Балкану, коју је упутио џихадиста пореклом из БиХ. У видео-поруци коју су објавили исламистички портали, он позива своје следбенике да се иселе у земљу ислама, а они који не могу да се боре у земљама Балкана: „Постављајте им експлозиве испод аутомобила, испред кућа, узмите неки отров и ставите им у пиће, у јело нека цркну од тровања, убијајте их на сваком месту где год стигнете по

БАЛКАНСКО БУРЕ БАРУТА

Одговарајући начин за успешно суочавање с тероризмом јесте да балканске земље, КФОР и ЕУЛЕКС на Косову хитно формирају заједнички оперативно-координирајући штаб, где ће се дневно сливати подаци о носиоцима акутне терористичко-побуњеничке претње. Анализом приспелих података установљавала би се дневна и периодична угроженост безбедности тероризмом сваке земље посебно и свих заједно, и препоручивало предузимање ефикасних мера заштите. Тек у том случају било би обезбеђено успешно спречавање преливање тероризма из једне земље у другу, кретање терориста било би правовремено регистровано и надзирано, а предузимање акција и операција против терориста имало би регионални карактер. Такав „балкански модел одбране“ од тероризма био би сагласан моделу одбране ЕУ и НАТО од тероризма и представљао би велику гаранцију за спречавање и сузбијање актуелне највеће безбедносне претње Балкану.

Балкану

Босни, по Србији, по Санџаку. Ви то можете, а Алах ће вам помоћи... Браћо муслимани, вратите се својој вери, вратите се џихаду. Присетите се муџахедина који су деведесетих година дошли да вас одбране, да бране ваш живот, иметак, вашу част. А како им је та држава вратила? Сада имате прилику да им се одужите, да као народ устанете. Можете да их згазите и ставите под своју чизму”.

Такве претње указују да су се радикални исламисти – салафисти, укоренили међу муслиманима на Балкану, који су махом следбеници ханефијске, односно умерене школе исла-

ма. У прилог томе говори и чињеница да се неколико стотина салафиста с ових простора налази у редовима терористичке Исламске државе. Постоје подаци да је више десетина погинуло у сукобима, док се нагађа број оних који су се после вишемесечног учешћа у злочинима вратили на Балкан. Ипак, регрутовање и упућивање нових терориста с ових простора у Исламску државу се наставља, што упућује на чињеницу да је реч о солидном функционисању њихове организације, за коју су једнако непријатељски сви балкански секуларни државни режими.

Следствено томе, намеће се питање могу ли они да реализују своје

амбициозне претње. Мало је вероватно да могу покренути насиље које има обележја оружане побуне. Међутим, реалне су њихове могућности за разноврсно терористичко испољавање, које, уколико не буде успешно онемогућено, може ескалирати у оружану побуну, првенствено у балканским земљама које се налазе у различитим нивоима интеграције у евроатлантским безбедносним структурама, односно представљају „неинтегрисани део Балкана”.

Одговор тероризму

Свака балканска земља „ради“ на заштити сопственог система од терористичких делатности. Српски државни врх гарантује да наша земља има механизме за борбу против терориста, те да ће свако ко угрози безбедност земље за то сносити и последице. Такве изјаве потврђују ефикасно превентивно деловање антитерористичких снага на терену, односно одлучност и способност земље да се суочи са сваком врстом терористичке претње.

Међутим, треба имати на уму то да успешност националних противтерористичких система „неинтегрисаних балканских држава“ у приличној мери зави-

си од стања тероризма у суседним земљама, као и од геополитичких циљева и интереса бројних и разноврсних ванбалканских чинилаца. Такво стање може да омаловажи ефикасне и ефективне противтерористичке напоре било које балканске земље, а та опасна чињеница добро је позната и терористима.

Примера ради, бивши поглавар Исламске заједнице у БиХ поборнике радикалног ислама називао је новим муслиманима. Некадашњи потпредседник Федерације БиХ Мирсад Кебо, почетком маја ове године прозвао је лидере владајуће Странке демократске акције (СДА), рекавши: „Садашња структура СДА нема снаге за ову борбу јер је део њих уплетен у довођење радикалних исламиста у БиХ. Они вербално и практично стварају веома снажну структуру која веру и припадност народу тумаче на радикалан начин. Многи од политичких представника бошњачког народа повезани су с радикалним исламистичким круговима“. Такве наводе поткрепљује и постојање неколико насеља, од којих је јавности најпознатије село Горња Маоча, које функционишу по строгим салафистичким правилима и потпуно ван уставног поретка БиХ.

Косово као легло

Посебно тетошење тероризма евидентно је на Косову и Метохији, делу Србије који је под међународним протекторатом. Најсвежија потврда о

томе био је и недавни напад терориста у Куманову и наравно, однос према извршиоцима злочина. Напросто је необјашњиво да група од 40 терориста, с тог привремено отетог српског простора, иначе презасићеног безбедносним снагама (укупно око 20.000 војника КФОР-а под командом НАТО-а, полицајаца ЕУЛЕКС-а, обавештајних служби више од тридесетак земаља и домаћих полицајаца и обавештајаца) неопажено пређе у Македонију и изведе терористички напад. Преостаје само да се нагађа да ли поменуте респектабилне безбедносне снаге нису хтеле да спрече извођење терористичког напада или нису могле (нису способне) да буду противтерористички превентивне. Независно од тога да ли су нечињем или чињем допринеле томе, реч је о класичном акту међународног тероризма иза којег стоји међународна заједница, јер је тај српски простор под међународним протекторатом.

Од кумановског напада 9. маја сумњичавост расте, а неповерење додатно подгревају претње Аиде Дергути да ће уништити Македонију али и сахрана ликвидираних терориста уз херојске почасте. Чудновато, поново је изостала логична реакција међународне субјеката у нашој покрајини као и евроатлантских званичника, који терористе нису назвали терористима, а напад нису осудили. Та чињеница сведочи да било која балканска земља тешко да може сама да спречи преливање тероризма из околних земаља на своју територију, а недвосмислено свака у себи има милитантне групе

чији су припадници на разне начине међусобно повезани. Њихова мобилност је вишесмерна и веома ју је тешко надзирати. Заправо, било која балканска земља самостално може надзирати само део њихових активности и покретљивости. То намеће потребу да балканске земље овај безбедносни задатак извршавају заједнички, а битан предуслов томе јесте њихов јединствен однос према сваком тероризму и међусобно поверење, а терористички напад у Куманову показао је да оне не придају једнак значај томе. Наиме, македонске власти нису уважиле оперативна сазнања о предстојећем нападу која су добили од Србије. Сматрали су их непоузданим и како је за Радио „Слободна Европа“ рекао македонски председник Ђорђе Иванов да је „о активностима групе... земља писмено известила партнерске безбедносне службе из 17 земаља ЕУ и НАТО, али то није дало резултата“.

Иако времена понестаје, још није потпуно касно да „неинтегрисане балканске земље“ схвате да су њихова безбедност и стабилност, укључујући и опстанак, опасно угрожене тероризмом радикалних исламиста, који не скривају своје намере и планове – изазивање оружаних побуна попут оних којих су успели изазвати у многим земљама широм света. Неопходно је да и европске земље искрено признају ту опасност која надилази у свом југоисточном предворју и одговорно се ангажују на њеном заустављању. Јер евентуално активирања балканског „бурета барута“ несумњиво ће шкодити и Европи. ■

Љубав према отаџбини

Војничка заклетва одувек је имала вишеструки значај. Понекад је имала наглашену верску компоненту, а увек је величала најзначајније војничке и државне симболе. Својим садржајем објелињује љубав према Богу и отаџбини, и обавезује војника на поштовање својих претпостављених.

Први званични акт који говори о полагању заклетве у модерној српској војсци садржан је у Закону военном из октобра 1839. године. У првој глави Закона описан је начин полагања заклетве и дат текст који се изговара том приликом. Зависно од чина, начин полагања заклетве био је различит. Официри, од потпоручника до пуковника, заклињали су се тако што су стављали леву руку на Јеванђеље, а десну дизали у висини десног ока држећи састављена три прста. Подофицири и војници, стојећи испред Јеванђеља, дизали су десну руку и изговарали текст заклетве. Заклетва се полагала испред развијене заставе, а након изговарања текста требало је прекрстити се и целивати Јеванђеље.

Децембра 1840. године кнез Михаило увео је нову форму заклињања, која се огледала у посебном тексту заклетве начелника Главног военог штаба, официра и војника. Посебност текста односила се на релације командовања и међусобне зависности официра, док је религијска основа остала иста. Наредбом заступника министра војног од 3. маја 1887. свако ко постане официр, било активни или резервни, морао је поново да полаже заклетву, и усмено и писано, без обзира на то што је заклетву положио још као војник. Резервни официри приликом пријема у активну службу нису поново полагали заклетву, док су официри у оставци по повратку у службу били дужни да се поново зајуну.

Према члану 1. Закона о устројству војске из 1901. године, једном положена заклетва важила је кроз све позиве, али је новопроизведени официр заклетву подносио и у писаној форми. Разлика између војничке и официрске заклетве постојала је извесно време. Законом о устројству војске 1901. године текст заклетве је поново унифициран, а уједно и знатно скраћен. Тај текст заклетве, који је унет и у Правила службе I део, из 1901. године, гласи: „Ја (име и презиме) заклињем се Богом свемогућим, да ћу Врховном заповеднику све земаљске оружане силе Краљу Србије Александру Првом свагда и у свима приликама бити веран, свом душом одан и послушан, да ћу заповести свију претпостављених ми старешина слушати и верно извршавати, да ћу Краља и Отаџбину јуначки бранити, и војничку заставу нигде нећу изневерити. Тако ми Бог помогао!”

Исти текст заклетве налази се и Закону о устројству војске са Изменама и допунама од 31. марта 1904, када је име владара промењено у „Петар Први“, а текст остао исти. По својој форми то је први модерни текст заклетве у српској војсци. Као такав остао је све до стварања нове државе 1918. године. У члану 7. Правила службе из 1901. године прописан је начин полагања заклетве: „Сви официри, заставници, војно административни чиновници и војници оних команди које имају своју заставу, под овим знамењем се заклињу. Који немају заставу заклињу се на заставу оне команде из истог гарнизона коју одреди командант места. У гарнизону где нема заклетве заклињу се на Св. Еванђеље.”

У војсци Кнежевине и Краљевине Србије полагање заклетве било је праћено верским обредом уз учешће свештеника одговарајуће вероисповести. Заклетву војника обављао је трупни или хонорарни војни свештеник. У гарнизонима где их није било, заклињање војника обављао је парохијски свештеник. Цео обред заклетве обухватао је водоосвећење, поуку коју је свештеник изговарао војницима и сам чин заклињања. Заклетва се полагала пред заставом (која је обавезно била освећена), а војници родова и струка који нису имали своју заставу, заклетву су полагали на знамењу своје вероисповести – хришћани на Еванђељу, муслимани на Курану, а мојсијевци на Библији.

Командант активне војске генерал Милан Обреновић објавио је 4. марта 1899. наређење о томе да регрути пре него што приступе полагању заклетве, као и пре него што отпочну било какву обуку, треба да оду у цркву да се Богу помолу. ■

Др М. МИЛКИЋ

Црква Лазарица

Мало је људи у Србији који нису чули за крушевачку цркву Лазарицу. С друге стране изненађује колико мало знамо о тој цркви, посебно о њеној историји.

У науци није било много недоумица око датирања Лазарице. Као основни извор коришћено је познато место из Житија деспота Стефана Лазаревића Константина Филозофа, у којем се настанак Лазареве придворице повезује са радовима на изградњи нових бедема тзв. „великог“ крушевачког града. Том приликом је кнез Лазар изградио и цркву коју је посветио архиђакону Стефану, у славу свог прворођеног сина Стефана. Сматрајући Лазарицу прототипом моравске архитектуре, М. Васић је датира после 1370. године. Вероватно најбољи познавалац архитектуре Лазарице В. Ристић, позивајући се на релативно сведене димензије грађевине, за подизање Лазареве придворице предложио је, као врло поу-

здан, временски оквир од 1377/8. до 1380. године.

Један занимљив податак из времена османске владавине баца интересантну слику не само на цркву него и на сам Крушевац. Тада је главно тржно место у Крушевцу било у тврђави, скоро сигурно поред цркве. То нису увеле Османлије, већ су наследиле још из времена српске средњовековне државе. Није спорно ни да су први турски кануни за наше градове само прерађени градски законици из времена деспотовине – највероватније из времена деспота Стефана Лазаревића. Дакле, готово је сигурно да се у време деспота трг у Крушевцу налазио унутар тврђаве, око Цркве Св. Стефана. Нема разлога за сумњу да се ту налазио и пре изградње Лазарице, само што је улогу тршке цркве имала поменута старија мања црква, која се налазила у непосредној близини.

О судбини Лазарице током средњег века не знамо ништа. Не знамо ни да ли је била осликана или није. Премда данас преовлађује мишљење да Лазарица није била живописана, нека запажања М. Валтровића с краја XIX века ипак дово-

де у сумњу ово широко распрострањено мишљење. Поготово што је било довољно времена (око 50 година) од довршења изградње цркве до пада Крушевца под османску власт да се црква живописе. Уосталом, тешко је замислити да би једна од главних придворних цркава Лазаревића остала без живописа током пола века.

Интересантно је да Лазарица по паду Крушевца 1428. године, готово сигурно, није претворена у џамију. Један од разлога је и то што се град вероватно предао без борбе. Могуће је да је у то време црква коришћена и као катедрална црква епископа чија је резиденција била у самом Крушевцу и да су Османлије због тога дозволиле да се црква и даље користи за ту сврху. У сваком случају, црква није претворена у џамију, већ је у неком каснијем времену претворена у магацин. То се догодило или пред крај владавине Мехмеда II или за време владавине Селима I, када је већи број хришћанских богомоља по градовима одузет хришћанима и претворен било у џамије, било у профане објекте. За разлику од манастира, који су релативно ретко били под

директним ударом османских власти, градске цркве биле су под непрекидним притиском не толико самих власти колико околног муслиманског становништва које је, бар кад је реч о смедеревском и крушевачком санџаку, углавном и живело у градовима, а врло ретко по селима.

Први писани помен о Лазарици је из пера једног аустријског обавештајца с краја XVIII века. Међу многим аустријским обавештајцима који су тих година крстарили Србијом, Јозеф Паул Митесер прошао је 1784. године Темнићем и приликом боравка у Јасики прикупио податке о Крушевцу. Митесер овако описује Крушевац: „У овом месту има 120 хришћанских и 150 турских кућа, једна још добро саграђена црква и једна веома велика озидана већ оронула црква која је била дворска црква Србина Лазара, па две озидане још постојеће и једна већ оронула мошеја; осим овог усред места, зидови порушене палате Лазара у чијем обиму још 7 подигнутих кућа.”

Кад говоримо о обновама Лазарице, поменимо једно предање које је почетком XX века забележио Петар Поповић у Крушевцу: „Пред први Карађорђевићев устанак некој баби у Крушевцу дође у сну један светац (Лазар) и нареди јој да оде у тврђаву и измоли од Турака да се црква мало очисти и покрије. Она то и учини и Турци допусте Крушевљанима да цркву дотерају. Она је тада покривена великим старинским ћерамидама од којих сам и ја налазио остатке, но служила није. Овако сам слушао пре двадесет година од старих људи у Крушевцу.” Ма колико овај податак изгледао сумњив, не треба га ни одбацити без провере јер управо су пред Први српски устанак Турци дозволили радове на неколико цркава у околини Крушевца. Тако је 1803. године саграђена црква у Кожетину, а 1804. или 1805. године обнављана је Наупара.

У почетку своје превентивне офанзиве, јануара и фебруара 1806. године, устаници су постигли знатне успехе. Станоје Главаш је ослободио Крушевац и очистио истоимени округ од Турака. Петар Добрњац је освојио Параћин, Ражањ и Алексинац, а трупе Османа

Пазваноглуа (3.000 јаничара на коњима) потукао на Цивџибари, северно од Сокобање, и нанео им велике губитке. Мало је недостајало па да и сам Пазваноглу буде заробљен.

Тако се Крушевац нашао у ослобођеној Србији и остаће слободан током седам и по година (са мањим прекидима). Ово је први период по коначном паду под Турке 1455. године да је црква Лазарица могла да буде озбиљније обновљена и готово је сигурно да је тада на њој и рађено. То је време када су обновљене цркве у Орашју и Својнову, Манастир Велућа и још неки други црквени храмови у околини Крушевца, па нема разлога за сумњу да је обновљена и Лазарица.

Одмах по уласку устаника у Крушевац крајем новембра 1832. године (по старом календару) покушало се са поновним оспособљавањем цркве Лазарице за службу. О томе је Милета Радојковић писмом обавестио књаза Милоша 14. јануара 1833. године. Међутим, када су после пар недеља ипак преузели цркву, Срби су утврдили да су пред ослобођење Турци у Лазарици држали пексимит а не барут. Цркву су брзо колико-толико довели у ред, а да би се могло обављати богослужење књаз Милош је писмом од 20. маја 1833. године обећао суду Нахије крушевачке да ће им бити послан један архимандрит да цркву освети. Међутим, пошто нико није долазио, суд Нахије крушевачке је 19. јуна 1833. године замолио Суд народа српског да се омогући да се хитно освети црква и на основу ове молбе Крушевљана суд је 21. јуна 1833. године замолио књаза да им хитно пошаље једног свештеника да освети цркву. Коначно је то освећење, по одобрењу београдског митрополита, по свему судећи, обавио архимандрит Сава Петровић из Манастира Свети Роман. ■

Небојша ЂОКИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. јул

Православни

- 7. јул – Рођење светог Јована Претече – Ивањдан
- 12. јул – Свети апостоли Петар и Павле – Петровдан
- 13. јул – Сабор светих 12 апостола – Павловдан
- 14. јул – Свети мученици и бесребреници Козма и Дамјан

Римокатолички

- 3. јул – Свети Тома апостол
- 5. јул – Свети Ђирил и Метод

Муслимански

- 4. јул – Лејлету Л Бедр
- 13. јул – Лејлету Л Кадр

ИВАЊДАН

На шест месеци пре свог јављања у Назарету, Пресветој Деви Марији, Гаврил, анђеолово јавио се преосвештеном Захарију у храму јерусалимском. Пре него што је објавио чудесно зачеће девице, анђеолово јавио чудесно зачеће бездетне старице, Захаријине жене Јелисавете. Захарија није

одмах поверовао речима које је чуо и остао је нем све до осмога дана по рођењу детета.

Када су се рођаци сакупили због обрезања и давања имена младенцу, отац Захарија, будући нем, написао је на дашчици име Јован и истога трена проговорио. Из Захаријевог дома који се налазио између Витлејема и Хеврона, рашириле су се приче о овим чудним догађањима по целом Израилу, па је глас стигао и до Ирода, који је наредио да се побију деца по Витлејему. Наредио је да пронађу и Јована, али је Јелисавета успела да сакрије дете.

Разјарени Ирод послао је целате у храм по Захарија, и они су га успут убили. Јелисавета је са својим сином Јованом успела да побегне и сакрије се у некој пештери. Ту је ускоро преминула и дечак је остао сам у пустињи на старању Бога и анђела Божијих. ■

СЕДМОРИЦА СА ДРИНЕ

SETTE MORITURI

Седморица Италијана нашли су се 1914. године на страни српске војске. Били су део снаге која је, натчовечанским напорима, невиђеним жртвовањем и патриотизмом, протерала туђина „с реке наше драге”.

Недавно, 24. маја, навршило се сто година од прикључења Италије савезницима у Првом светском рату и њене одлуке да раскине обавезујући Тројни савез (тзв. Централних сила) са Аустријом и Немачком, склопљен с краја 19. века. Али, пре 24. маја 1915. и италијанског прикључења савезничкој Антанти, Србија, нападнута годину дана раније, и Италија, везана Тројним савезом, већ су имале заједничке војне акције на самом почетку Првог светског рата, у првој великој борби, на Церу и на Дрини, августа 1914. године. Из многих градова Италије у Србију је тада дошло више добровољаца, гарибалдинаца, младих људи који су следили слободарске и патриотске идеје два Ђузепе – Манцинија и Гарибалдија, смелих градитеља италијанске државе и јединства нације. Они су били политички истомишљеници и заговорници идеје о потреби непосредног ангажовања – и с пушком у руци, дакако – за остварење слободарске воље народа који су у Европи и свету још били под притиском моћних сила. У Аустроугарској, многонационалној царевини различитих народа, били су далеко од помисли да се мозаичка грађа те „пазл државе” ускоро може распасти, а њен блиски савезник, Немачка Вилхелма Другог, са нескривеним тежњама за јачањем

положаја међу европским земљама и проширењем колонијалних поседа, била је једна од таквих, својој моћи окрепнутих, самоуверених и претећих сила.

Гарибалдијеви наследници

У освит лета 1914. године, 29. јула, само један дан после објаве рата Србији, са римске железничке станице седморица младића пошла су у велику и смелу авантуру, дозвани гласом правде и слободе, да дословно – преко мора и брда – дођу у Србију. Били су то браћа Ђезаре и Уго Колица, Артуро Реали, Марио Корвизијери, Винћенцо Бука, Франћеско Конфорти и Никола Горети. Гарибалдијеви наследници пожурили су да, у освит рата, у опанцима и са шајкачом на глави, стигну на границу и у рову залегну поред српског војника. Црвене гарибалдијевске кошуље (традиционална униформа италијанских добровољаца) заруменеле су се висовима изнад Дрине, недалеко од Вишеграда: граница се пружала уз реку, ниже, испод висова Бабине горе. И на тим пропланцима италијански добровољци и српски војници, комите и добровољци у четничким одредима, претходнице регуларних војнопозиваца на дринском ратишту, окончаће 20. августа своју прву велику битку. Историчари тај

датум, да ли 'фатумски', да ли према чињеницама на бојиштима, узимају као последњи дан славне Церске битке.

У борбама на Бабиној гори, одакле се пружа леп видик на Дрину и вишеградску ћуприју, погинуће у храбром јуришу петорица италијанских гарибалдинаца, док ће двојица бити рањена. Вратиће се у Италију и донеће глас о херојској смрти својих другова и браће.

Отада, од њихове погибије и српске победе на Церу и Дрини, о храбрим младићима са српскога ратишта, херојима у редовима српске војске, мало се говорило и тек понекад, из времена и заборавља, истрзан је глас сећања. На подножју церског споменика на Текеришу остала је мала мермерна плоча, уграђена 2002. године, на којој су исписана имена погинулих Италијана и имена градова одакле су дошли. На Војном гробљу у Београду италијанска влада поставила је скроман споменик у част погинулим добровољцима и српским јунацима. У Војном архиву – документи, неки неистражени. У Војном музеју – понека фотографија из Великог рата...

О судбини седморице италијанских добровољаца који су, августа 1914. године, учествовали у првим борбама Великог рата на Церу и Дрини, и погибији петорице храбрих гарибалдинаца – недалеко Вишеграда – сведочи Анита Гарибалди Јалет, праунука славног ујединитеља и оца италијанске нације Ђузепе Гарибалдија. Недавно је у Риму све нас подсетила да је за Италијане добровољно учествовање у одбрани малих народа пред великим силама било питање части, личног чина и дела оних који су били спремни да положи живот – за слободу других!

– У доба Великог рата седморица храбрих гарибалдинаца дошла су на српско ратиште из шест градова, шест далеких места Италије, од Рима и римских каштела – Марино, Каштел Мадама – преко древнога Сутрија и Салерна, до сицилијанског градића Кастеламаре дел Голфо! Дошли су да се боре уз српског сељака и искусног ратника, залегли су уз шајкачу и опанак, борили се у црвеним гарибалдијевским униформама, успели се на падине изнад Дрине и Вишеграда.

Аниџа Гарибалди

Њих седморица јуришало је на аустријске солдате, петорица су остали на бојном пољу, храбро положивши свој живот, пали су на земљу где им се ни гроба више не зна – прича Анита Гарибалди Јалет.

Сан о слободи

Велики сан о слободи остаће заувек везан за „црвене гарибалдијевске кошуље”. Јер Гарибалдијеви саборци и њихови наследници увек су веровали да су вреднији војнички подвизи на ратишту него медаље које ће војник за своју храброст добити. Свако дело које чинимо, остварујемо да би нас оно одвело у – сећање! Обавезни смо да јачамо и да обнављамо свест о делима наших предака свакога дана, упозорава Гарибалдијева праунука и у правом тренутку наводи речи француског мислиоца Ернеста Ренана.

Упућује их нама данас, као што је њен прадеда исту мисао, својим делом, упућивао потомцима. Својим синовима и борцима у црвеним кошуљама. Међу њима и онима са Цера и Дрине, онима које у Италији зову примисими, први међу првима, и перкуратори, весници, предводници војника добровољаца, гласници времена слободе и части народа. Окупљање добровољаца под барјак Ђузепе Гарибалдија, одвела су седморицу младих Италијана у Србију.

Анита Гарибалди чува успомену на свог прадеду. Она води и уређује изложбене поставке у Музеју Римске републике, у Историјском одељењу Удружења националних ветерана и гарибалдинаца истражује и ставља на увид артефакта из драматичних времена – од првих дана гарибалдијевске епопеје, од почетка националне револуције у Италији 1848. године, преко потхвата гарибалдинаца у Херцеговачком устанку 1862. године, српско-турским ратовима 1876, затим херојског дела добровољаца, њих преко 400, из Великог рата, 1914–1918, до учешћа италијанских војника и партизана из дивизије „Гарибалди” у Југославији, од 8. септембра 1943. до пред крај рата, односно до 8. марта 1945.

– Одлазак гарибалдинаца у Србију заиста није био организован. Идеја је потекла од Рићота Гарибалдија, сина Ђузеповог, који је био веома посвећен организацији таквих одлазака у борбу за слободу народа. Иако је Рићото свакако замишљао да ће пут Србије кренути више особа, одважило се само седам младих који су на своју руку отишли да се боре. У Италији је тада бујао велики иредентистички покрет који је позивао да се свако, појединачно, укључи у борбу за слободу народа, како оних који су се борили за своју независност, тако и оних који су желели успостављање одговарајућих граница уједињене Италије! Дакле, био је то двоструко значајан покрет – напомиње Анита.

Рићоти Гарибалди није имао своју војску, али је охрабривао младе да крену сами, као гарибалдијевски легионари, што је анимирало јунаке који су пошли у Србију, седморицу храбрих младића, искрених бораца за слободу. Данас знамо да је њихова експедиција имала мало реалних могућности да успе, пре свега јер их је било свега седморица, али је то био изузетно значајан гест који је показао живу традицију гарибалдинаца и жељу да се помогне угњетеним народима. Гарибалдинци су се, наиме, борили и раније: у Пољској 1866, у Србији 1876. године, па 1897. уз Грке против Турака итд. Ту је и рат између Италије и Турске, а у корист Грчке. Њихово ангажовање је, дакле, рат који траје сто година!

– Ђузепе Гарибалди није прихватао да се боре само регуларне трупе. Увек је тврдио да у грудима националних држава куца и срце гарибалдинаца. Он је замишљао да би у целом свету могао да настане нови начин борбе за слободу народа. Зато је сваки разговор о добровољцима био врло важан. Свакако, гарибалдијевска идеја била је веома контрадикторна са временом у коме је настала и развијала се. Било је то време стварања националних држава! То објашњава зашто наши борци – добровољци, гарибалдинци – у Србији, у Француској 1914. нису били прихваћени у тим државама. Они нису били војници регуларних јединица, него добровољци, борци за идеју, велику наднационалну идеју. Добровољачки покрети и данас постоје – каже Анита.

У Музеју Римске републике чувају се бројна сведочанства о ратовима које је Република водила против Француза, плаћеника на страни папске државе. Иако су гарибалдинци тада изгубили битку, остао је велики симбол Римске републике, клице националног јединства Италијана. У музеју се чувају многобројни документи и артефакти који приказују епопе-

ју гарибалдинаца у новије време. Ту су похрањена сећања на италијанску партизанску дивизију „Гарибалди“, формирану 1943. у време капитулације Италије, кад су напуштени војници, остављени сами у туђој земљи, морали да изаберу: или да се вежу са немачким окупаторима, нацистима, или да се боре са партизанима. Трећег није било.

– Италијански војници били су снажно везани за своје официре тако да их је заиста мало, врло мало, отишло фашистима – каже Анита. – Тако су 1943. године формирали италијанску партизанску дивизију „Гарибалди“. Остали су у својим униформама, као део већег корпуса италијанске војске. Кад су се после рата вратили у Италију, одлучили су да се окупе унутар удружења које баштини традиције Римске републике и 1848. године. Многи борци дивизије „Гарибалди“ придружили су се Националном удружењу ветерана гарибалдинаца, чији је члан и један од двојице преживелих из 1914. у Србији. Артуро је био један од седморице славних, који је као веома млад отишао у Србију... Када се вратио, даровао је своју униформу коју је носио у Србији, а касније је донео и своју црвену кошуљу.

Само три године пре него што ће Артуро Рали са својим друговима из Рима кренути пут Србије, 1911. године, пред старом зградом италијанског Парламента, уз прочеље дичнога Квиринала, стала је кочија – гиздава запрега, која је довела српског краља Петра Првог Карађорђевића у посету италијанском краљу! Домаћини, италијански краљ Виторио Емануеле Трећи и посланици, наложили су снимање тог догађаја па можемо да видимо српског владара како обилази Рим, како ведар и осмехнут одлази на састанак са италијанским краљем и пријатељем. Веза и пријатељство, старо и искрено, трају још од времена књаза Николе и удаје принцезе Јелене за Виторија, краља Италије.

Српски краљ Петар Први управо је пред почетак балканских ратова допутовао у Италију, у земљу која такође тражи целовитост својих територија... Он у томе часу није могао ни слутити какве ће ратне страхоте ускоро стићи њега и његов народ у новим страдањима у Великом рату. Нису то знали ни први добровољци који су пошли у Србију, са сећањем на српског краља... Можда су негде на улицама Рима видели кочију у којој се краљ Петар одвозио на своје краљевске послове и разговоре! ■

(У следећем броју: „Окућљање“)

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује **К О Н К У Р С** за пријем студената на основне академске студије

Војна академија у школској 2015/2016. години на основне академске студије уписује **117 самофинансирајућих студената** за следеће студијске програме:

- 1) **Јавне финансије – 50 студената**
- 2) **Војномашинско инжењерство – 29 студената за модуле:**
  - борбена возила,
  - наоружање,
  - ваздухоплови и ваздухопловни мотори и
  - муниција.
- 3) **Логистика одбране – 26 студената за модуле:**
  - општа логистика,
  - транспорт,
  - одржавање и
  - снабдевање.
- 4) **Атомско-биолошко-хемијска одбрана – 7 студената**
- 5) **Војногеодетско инжењерство – 5 студената**

УСЛОВИ КОНКУРСА

У прву годину основних академских студија могу се уписати лица, држављани Републике Србије, који имају завршено средње образовање у четворогодишњем трајању. Кандидати који конкуришу за упис у прву годину студија полажу пријемни испит из математике. Редослед кандидата за упис утврђује се на основу општег успеха постигнутог у средњој школи и резултата постигнутог на пријемном испиту.

Под општим успехом у средњој школи подразумева се збир просечних оцена из свих разреда помножен са 2 (два). По овом основу кандидат може стећи најмање 16, а највише 40 бодова.

На пријемном испиту из математике кандидат може да освоји 60 бодова, што значи да кандидат може да има укупно 100 бодова.

Ранг листа се сачињава према укупном броју бодова сваког кандидата по утврђеним мерилима.

Ако се кандидат који је остварио право на упис по конкурсу не упише у предвиђеном року, академија ће уместо

њега уписати следећег кандидата према редоследу на коначној ранг-листи.

МЕСТО ПРИЈАВЉИВАЊА КАНДИДАТА И КОНТАКТ АДРЕСА:

Војна академија, Београд, Павла Јуришића Штурма 33,
тел: 011/3603-341 и 011/3603-344.

Пријављивање кандидата за упис биће 8, 9. и 10. јула 2015. године, у времену од 10,00 до 14,00 часова.

Полагање пријемног испита биће одржано 16. јула 2015. године у времену од 10,00 до 12,00 часова у Војној академији. Накнада за полагање пријемног испита износи 1.000,00 дин.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Образац пријаве за упис добија се у Војној академији приликом пријављивања.

Кандидати приликом пријаве на конкурс подносе фотокопије (уз достављање на увид оригинала) следећих докумената:

- сведочанства о завршеном средњошколском образовању,
- дипломе о завршеној средњој школи,
- извода из матичне књиге рођених,
- уверења о држављанству,
- доказ о уплати накнаде за полагање пријемног испита.

Приликом доласка на пријемни испит у Војну академију кандидати морају обавезно да имају докуменат за личну идентификацију (лична карта, пасош).

Упис примљених кандидата обавиће се 27. и 28. јула у времену од 10,00 до 14,00 часова у просторијама студентске службе Војне академије.

Приликом уписа кандидати достављају:

- оригинале докумената (сведочанства, диплому, извод из матичне књиге рођених и уверење о држављанству),
- 2 фотографије формата 4,5×3,5 и
- доказ о уплати прве рате школарине.

Износ школарине за школску 2015/2016. годину је 57.000,00 динара и уплаћује се у пет једнаких рата.

Накнада за полагање пријемног испита и школарина уплаћују се на жиро рачун Војне академије 840-742313843-22, са позивом на број 6460183442011

Остала обавештења у вези са конкурсом могу се добити у студентској служби Војне академије, на телефоне 011/3603-341 и 011/3603-344, или преко електронске поште: upis@va.mod.gov.rs и stud.sluzba@va.mod.gov.rs.

Особа за контакт: начелник студентске службе пп Урош Домазет (uros.domazet@va.mod.gov.rs). ■

ИНФОРМАЦИЈЕ О СТАМБЕНОМ И СОЦИЈАЛНОМ ЗБРИЊАВАЊУ ПРИПАДНИКА СИСТЕМА ОДБРАНЕ

Ради лакшег и једноставнијег информисања припадника система одбране о стамбеном и социјалном збрињавању, заинтересовани могу у Фонду за социјално осигурање војних осигураника добити информације о здравственом осигурању на телефон 011/3203-207. Линија ће бити отворена сваког радног дана од 7.30 до 15.30 часова. У Управи за традицију, стандард и ветеране информације о стамбеној

проблематици могу се добити позивом на телефоне 011/3201-073 и 066/8722-800. Линије су отворене уторком и четвртком од 11 до 15 часова. Подаци се могу добити и мејлом на utsv.stambeno@mod.gov.rs, као и на сајтовима Фонда СОВО (www.fsovo.mod.gov.rs) у рубрици Стамбено обезбеђење корисника војних пензија и на сајту Министарства одбране у рубрици Стамбено. ■

ЈУБИЛЕЈ 20. КЛАСЕ СВШ КоВ САРАЈЕВО

Четрдесетогодишњица 20. класе СВШ КоВ из Сарајева (15. јул. 1975. – 15. јул 2015) обележиће се сусретом класића 18. јула 2015. у хотелу „Бристол“ у Београду, Карађорђева 50, у 12.00 часова. Окупљање је од 11.00 часова. Трошкови износе око 3.000 динара. У Организационом одбору су Бранислав Кавалић, Предраг Шпањевић, Живорад Мијачић и Петар Љубичић. ■

ТУРИЗМ

Повратак зе

46

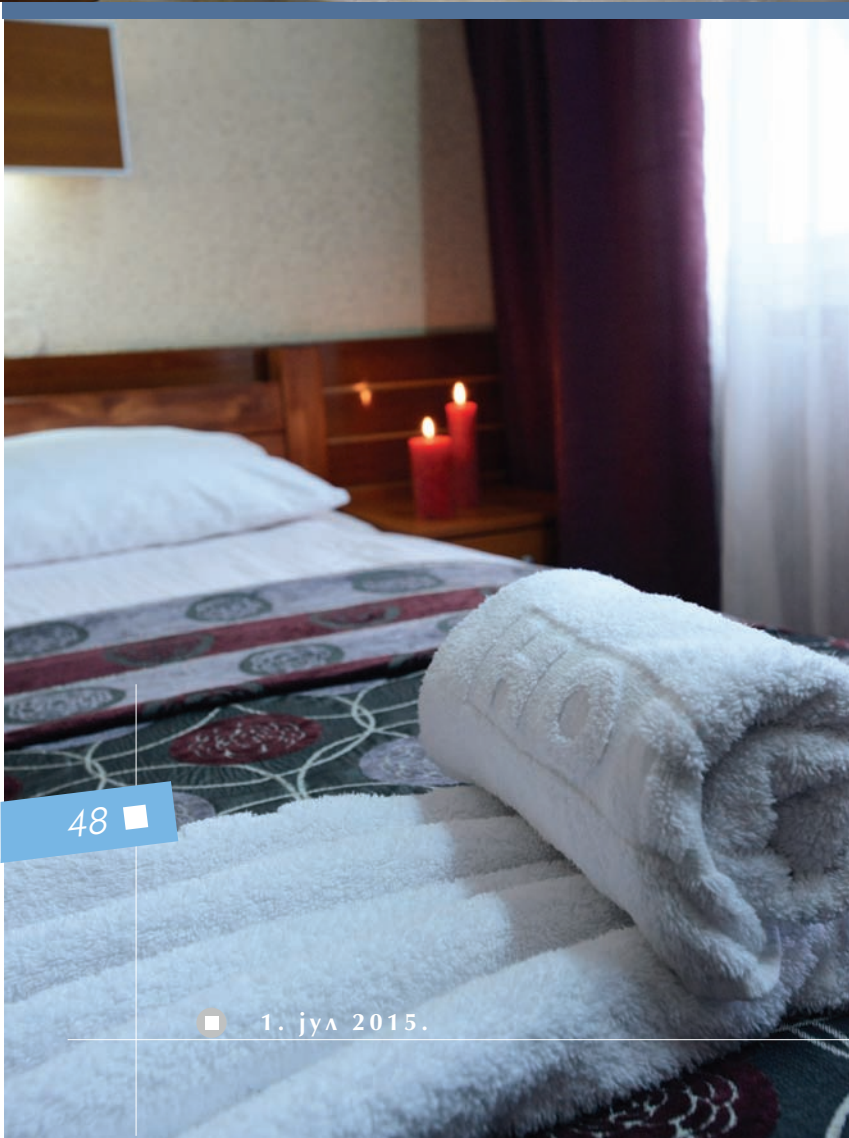
1. јул 2015.

У ГОСТИМА ВОЈНОЈ УСТАНОВИ „ТАРА“

ЛЕНОЈ ЛУЦИ

Да ли због беспарице или неинформисаности, међу гостима хотела „Оморика“ и „Бели бор“ готово је занемарљив број припадника Војске. Према незваничној статистици ове војне установе, тек око три одсто запослених у систему одбране искористило је могућност да по знатно нижим ценама од оних које важе за остале госте проведу одмор на овој планини.

Планина Тара је, без сумње, један је од бисера природе Балкана. Већ 35 година ова лепотица западне Србије ужива заштиту државе као национални парк прве категорије. Две трећине њеног пространства од скоро 20.000 хектара прекривено је густом четинарском шумом, где живи око 1.000 биљних и више од 300 животињских врста, међу којима има и ендемских. Зато и не чуди што прибежиште од градске вреве и лети и зими на овој планини проналазе хиљаде туриста. Мноштво школа и предшколских установа управо на Тари организује рекреативне наставе, а познати спортски клубови припреме за такмичења.

Војна установа „Тара“ располаже с два најзначајнија хотела на планини Тари. „Оморика“ је више од три деценије непревазиђена када је реч о понуди хотелских садржаја и квалитету услуге. Иако носи „само“ три звездице, „Оморика“ пружа услуге и удобности својствене хотелима знатно више класификације. Гости „Белог бора“ углавном су они најмлађи, којима је у првом плану рекреација и разонода.

АКО ЖЕЛИТЕ МИР...

Могло би се рећи да је Тара у туристичком погледу неоправдано остала у сенци суседног Златибора, који је последњих година постао велико градилиште. Улагање у развој туризма учинило је да Златибор постане најпознатија, али и најскупља туристичка дестинација у Србији. Међутим, иако су ове две планине удаљене тек нешто више од пола сата вожње аутомобилом, посећују их две посве другачије врсте туриста. Пут Чајетине углавном крећу људи жељни луксузнијег смештаја и ноћног живота. С друге стране, посетиоци Таре су пре свега љубитељи природе, који одмор проводе уживајући у кристално чистом ваздуху, тишини и крајолику.

Сем неколико километара уређених стаза којима гости безбедно сами могу уживати у чарима планине, водичи Војне установе „Тара“ за госте организују пешачке туре и излете. Од Калуђерских бара, где се налази „Оморика“, релативно брзо и лако може се доћи до неколико видиковаца међу којима је, свакако, најживописнија Бањска стена. Поглед на реку Дрину и језеро Перућац с тог места незаобилазна је слика на свим туристичким катализима Србије.

Боравак на Тари пружа прилику да се посете знаменитости и туристичке атракције у околини: Митровац, Перућац, језеро Заовине, Мокра гора, Вишеград... У летњем периоду организује се и сплаварење Дрином.

За љубитеље хране и пића из домаће радиности посета Тари одувек је била шанса за уживање у аутентичним специјалитетима кухиње Западне Србије. Најмлађи ће током лета моћи да пробају свеже шумске јагоде или боровнице, слатко, мед и воћне сокове, док они старији неће пропустити прилику да дегустирају надалеко познату „клековачу“.

ПОПУСТ ЗА ВОЈНА ЛИЦА

Да ли због беспарице или неинформисаности, међу гостима хотела „Оморика“ и „Бели бор“ готово је занемарљив број припадника Војске. Према незваничној статистици ове војне установе, тек око три одсто запослених у систему одбра-

не искористило је могућност да по знатно нижим ценама од оних које важе за остале госте проведу одмор на овој планини.

Цена полупансиона за припаднике Војске Србије и чланове њихових породица по особи у хотелу „Оморика“ износи од 1.800 динара у породичној соби, до 4.400 у „председничком“ апартману. Сви гости објеката „Тара“ имају могућност бесплатног коришћења затвореног базена, сауне, спортских терена и фитнес-центра у хотелу „Оморика“.

Цене полупансиона у сличним хотелима на оближњем Златибору су барем двоструко веће. Власници приватних пансиона нуде ноћења с доручком по цени од 20 до 40 евра, док се хотелски смештај у објектима који попут „Оморике“ нуде бројне садржаје не може добити без 4.000 динара и то ван сезоне.

Професионалним припадницима система одбране и њиховим породицама који у „Оморици“, „Белом бору“ или депандансу „Јавор“ проведу седам или више дана, Војна установа „Тара“ нуди могућност плаћања на шест рата административном забраном.

Цене у аперитив бару у холу „Оморике“ доста су ниже од оних у београдским или новосадским кафићима. Домаћа кафа кошта 70 динара, док се „еспreso“ или „нес“ плаћају од 100 до 130 динара. Пива коштају од 140 динара, док се „клековача“ може поручити за 100 динара. Љубитељи слаткиша могу уживати у свакодневно свезим колачима и тортама. Најјефтинија „чоколадна бомбица“, на пример, стаје 90, док за велико парче најскупље „лешник торте“ треба издвојити 190 динара.

Као што је случај и с другим војним угоститељским и туристичким објектима, хотели „Таре“ пример су квалитетне услуге и бриге о гостима. Особље је љубазно и услужно, хигијена је на високом нивоу, а менаџмент је увек спреман да учини уступке како би смештај био удобнији, услуга прилагођена госту и његовим потребама. Сви оброци послужују се по систему „шведског стола“, а пред гостима је у сваком тренутку барем десетак јела и различитих прилога.

У „Оморици“ је стално присутан дежурни лекар, а санитарне контроле у кухињи и трпезарији хотела спроводе се према строгим војним прописима.

Иако је међу припадницима Војске популарнији одлазак на море, одмор на планини представља сасвим разумну алтернативу, нарочито паровима са малом децом. Иако ни сума од нешто мање од 2.000 динара у данашњој ситуацији није безначајан издатак за буџет официра или подофицира, чињеница је да се за тај новац у Србији, а посебно не у Црној Гори или Грчкој, не може добити услуга и садржаји какве нуди „Оморика“.

Премда је број војних лица на Тари веома мали, капацитети хотела, нарочито у сезони, попуњени су готово стопроцентно. Било да је реч о гостима из „цивилства“ или запосленима у систему одбране, гости Војне установе „Тара“ увек долазе поново.

Ваздух на Тари мирише на цвеће и четинаре, а кисеоника је толико да сваки удах представља праву благодат за плућа. Шетња шумом и пропланцима регенерише и дух и тело, па није ни чудо што Тару неки називају зеленом луком, местом где почиње лепота и коме се увек радо враћају. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимимо Горан СТАНКОВИЋ

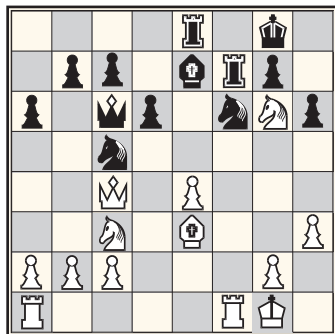

ИЗБРАНА ПАРТИЈА

ВРЕДНА ОЛИМПИЈСКА ПОБЕДА МИЛОША ПЕРУНОВИЋА

Олимпијски репрезентативац Милош Перуновић забележио је изузетно вредну победу на шаховској олимпијади у Тромзеу (Норвешка) 2014. године, против кандидата за изазивача светског првака Тејмура Раџабова у мечу са Азербејџаном, где је Србија изборила нерешено 2:2. Партију доносимо као пример где је светски ас надмудрен од нашег већ афирмисаног играча.

Милош Перуновић (Србија) – Тејмур Раџабов (Азербејџан) 1:0

Позиција:

Бели: Kg1, Dc4, Ta1, Tf1, Le3, Sc3, Sg6; пешаци: a2, b2, c2, e4, g2, h3 (13 фигура)
Црни: Kg8, Dc6, Te8, Tf7, Le7, Sc5, Sf6; пешаци: a6, b7, c7, d6, g7, h6 (13 фигура)

Шпански гамбит: (1) e4 e5 (2) Sf3 Sc6 (3) Lb5 f5 [омиљена варијанта Раџабова коју повремено одигра да изненади противника] (4) d3 fxе4 (5) dxe4 Sf6 (6) 0-0 d6 (7) Sc3 Le7 (8) Le3 a6 (9) Le2 Lg4 (10) h3 Lh5 (11) Sg5 Lxe2 (12) Dxe2 Dd7 (13) Dc4 Sd8 (14) f4 exf4 (15) Lxf4 Dc6 (16) Dd3 h6 (17) Sf3 Se6 (18) Le3 0-0 (19) Sh4 Sc5? [једна од последњих непрецизности и грешака. Требао је играти (19) ... De8 иако и тада бели после (20) Sf5 има иницијативу] (20) Sg6! Tf7 (21) Dc4! Te8

(види дијаграм)

(22) e5 dxe5 [бели је одмах добијао са (22) Sh8! Kch8 (23) Dxf7 Sce4 (24) Sxe4 Sxe4 (25) Tae1 са предношћу која води ка победи] (23) Sxe7+ Txe7 (24) Dxc5 De6 [бели је остао јачи за фигуру] (25) Tad1 Kh7 (26) Sd5 Se4 (27) Dc4 Sg3 (28) Txf7 Txf7 (29) Lf2 Sf5 (30) Se3 Dg6 (31) Sxf5 Dxf5 (32) Lg3 и црни предаје јер има фигуру мање.

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице

КОЊИЋЕВИ СКОКОВИ

	-же	ср-	
-ти.	-ли	-ко	мо-
о-	Док	-ка-	-це
бо-		- не	за-
	-пла-	не	

Док	-ма	-ја-	се
-ти.	ва-	-ми	ди-
не	се	-же	-гри-
-тре	- не	-век	-ди-
чо-	на-	на-	мо-

Решење судоку – водоравно: 5-8, 1-4, 7-2, 4-3, 5-2-8, 1-9-6, 2, 7-9, 4-8, 2-1, 9-7, 6-5, 8, 4-3-2, 7, 3-9, 6-1, 8-2, 7-9, 1-5, 3, 5-3-4, 8-6-9, 2-1, 1-2, 7-4, 5-2.

РЕШЕЊА ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

Проблем број 1 – (1) Lb7 b1D (2) Db8 мат!

Проблем број 2 – (1) Lb4 Kd2 (Kd4) (2) Tf2+ (Te7) Kc1 или Ke3 (Kc4) (3) La3 мат или Lc5 мат (Te4 мат)

MILITARYSHOP.RS

Militaria d.o.o.
Bulevar Despota Stefana 1a
064 076 07 39 / 011 2695 144

Mogućnost plaćanja čekovima
i administrativnom zabranom
na 6 mesečnih rata

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
17								18							19		
20									21							22	
23			24							25							
26					27						28						
29							30						31				
32								33							34		
35		36								37							
38				39							40						
41						42						43					
44							45						46				
47								48									
49			50							51							

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: докати, несносан, дуг, а, аполепса, куратива, а, НЗС, кити-ти се, анонимус, слано, аномалон, мотати, ланолин, теретити, Ариф, утоварити, атицизам, Ци, Жо, Иријанац, јеремичак, бокс, карамела, аронија, екавка, аконитин, ранац, Ветерник, рибасти се, ини, о, отпарати, Аријанит, ј, јун, Елингтон, Наталија.

ВОДОРАВНО:

17. Моменат, 18. Студент пред дипломским испитом, 19. Музичка телевизија (скр.), 20. Називи географских места, 21. Романски стил, 23. Шупља мера за тежину, 24. Врста папагаја, 25. Особа која оговара неког, 26. Санидин имењак, 27. Грофовија у Енглеској, 28. Чланци у новинама, 29. Врста четинара (мн.), 30. Стизати, 31. Пркос, 32. Село код Крупња, 7. јула 1941. у Другом светском рату зачет устанак у Србији, 33. Служба економа, 34. Ауто-ознака Ниша, 35. Академија наука (скр.), 36. Особа која честита, 37. Параметарска величина, 38. Јеронима одмила, Нимка, 39. Роман Патрика Бесона, 40. Дати оцену, 41. Италијански ланац робних кућа, 42. Окрајак, 43. Други космонаут, Герман, 44. Које је налик на точак, 45. Трајектни терминал у Боки которској (насупротив Каменарима), 46. Републичка радиодифузна агенција (скр.), 47. Присталица кантизма, 48. Писац анала, 49. НБА кошаркаш, Жоаким, 50. Град у Македонији, 51. Храстови коци, храстовци.

УСПРАВНО:

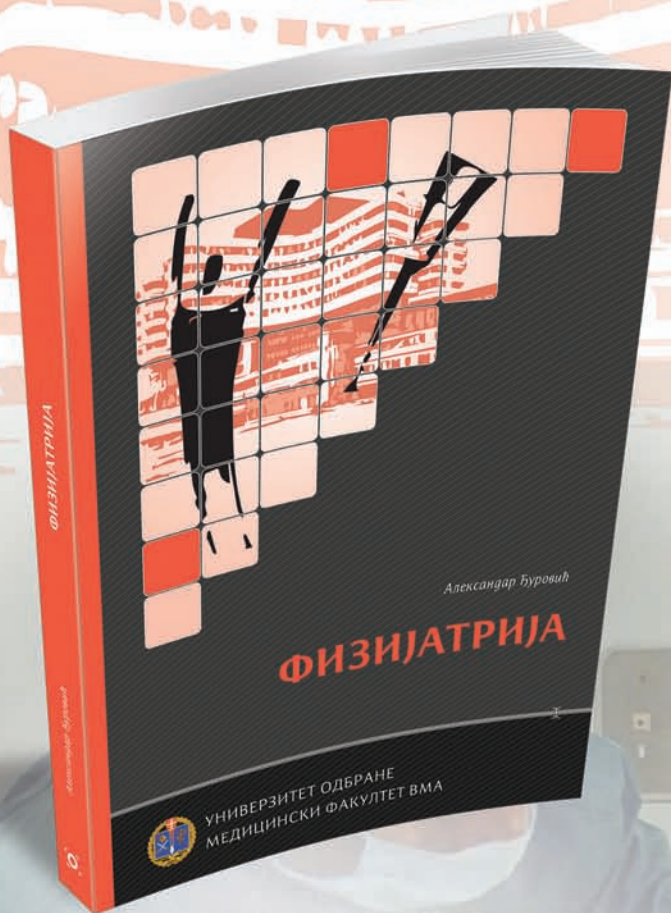
1. Стан са три собе, 2. Етил-алкохол, 3. Надзорни одбор (скр.), 4. Примедбе, 5. Обор за стоку, 6. Одабрана штива (грч.), 7. Плетеница косе, 8. Динкин имењак, 9. Прашката материја, 10. Ауто-ознака Лознице, 11. Запара, омора, 12. Врач, чаробњак, 13. Анонимна особа, анонимус, 14. Женско име одмила, Цецилија, 15. Име комедиографа Држића, 16. Црвена звезда и Партизан (фиг.), 18. Власник мандата, пуномоћник, 19. Вође спортских екипа, 20. Стеновито, кршевито, 21. Сале где се излажу слике, 22. Вршилац асанације, 24. Становница Ирака, 25. Искривљен, изврнут, 27. Које је налик на крст, 28. Торокачи или торокачице, 30. Виткоћа, тананост, 31. Врста драгог камена, 33. Калуђерски напрсник, 34. Треперав, 36. Домаћа животиња, 37. Острвска држава у Средоземљу, 39. Псеудоним аниматора Дана Гордона, 40. Сеоско подручје, 42. Врста четинара, тиса, 43. Нафтна индустрија Србије (скр.), 45. Лична заменица, 46. Територијална одбрана (скр.).

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ

Уџбеници Медицинског факултета Војномедицинске академије однедавно су у продаји.
Књиге у издању Медија центра „Одбрана“ потписују
врхунски стручњаци из области физијатрије и трансфузиологије.

ФИЗИЈАТРИЈА

аутора Александра Туровића

Броширано / ф. 17,5×25, 340 стр.
шифра: 111318 / Цена: **880,00**

ОСНОВИ ТРАНСФУЗИОЛОГИЈЕ СА ХЕМОБИОЛОГИЈОМ

аутора Беле Балинта, Душана Вучетића,
Гордане Остојић и Марике Љубенове

Броширано / ф. 17,5×25, 248 стр.
шифра: 111319 / Цена: **550,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-258
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра _____, комада _____
2. Шифра _____, комада _____

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања, улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улазњи целокупној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Купљена издања биће достављена поштомекспресом на терет кукца.

ОДБРАНА

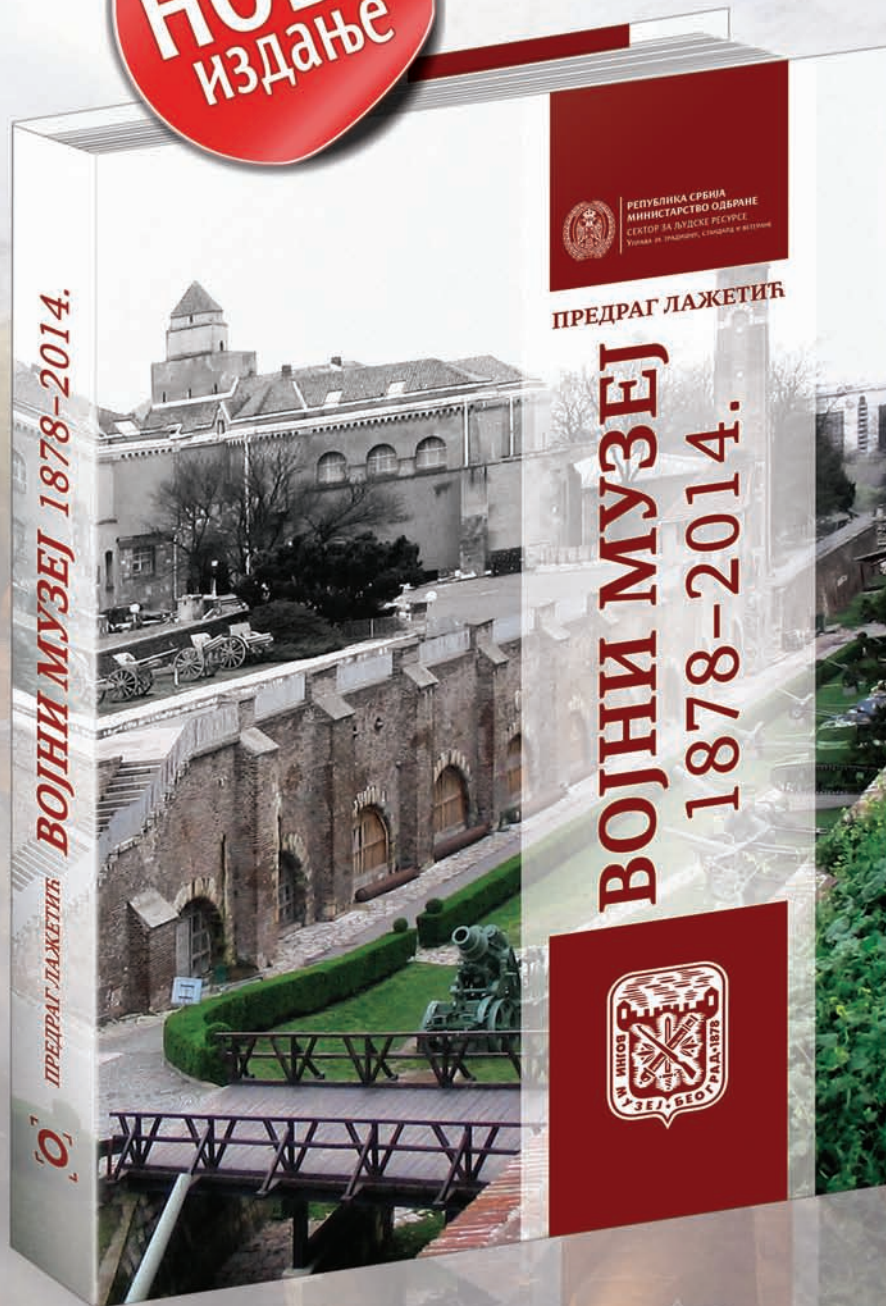
Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

НОВО
Издање

ПРЕДРАГ ЛАЖЕТИЋ

ВОЈНИ МУЗЕЈ
1878-2014.

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-258
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111321 „ВОЈНИ МУЗЕЈ, 1878-2014.“, по цени
од 2.090,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштекспресом на шериш куйца.

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

Специјални прилог 122

СРБИЈА ЛЕТИ

Куда на летовање ове године?

ОДМОР У СРБИЈИ

Србија је атрактивна јер има и језера и реке, и планине и шуме, и пустиње и прашуме, и цркве и манастире... Србија има Фрушку гору – уместо Атоске, Палић – уместо Женевског језера, Копаник – уместо Кицбила... Србија има бање и термалне изворе у којима су, својевремено, боравиле и царске и краљевске главе.

Из године у годину све мање новца имамо за летовање у иностранству. Ипак, просечни „отац“ (или „мајка“) породице у Србији још се не предаје. За море, по традицији, мора да буде. Баш као и за школу у септембру, за славу, кад јој дође време, или за новогодишње празнике. То су дани за које мора „да се има“.

Кад крену „летњи каравани“, кад путеви према Грчкој постану тесни за све који журе ка земљи на три мора, кад „бели и напети“ кренемо ка ужареним плажама у Турској, Египту, Тунису, Шпанији... на којима, због све врелијег сунца и не проводимо више од неколико сати дневно, неретко помислимо да је и у Србији лепо, па можда и лепше, да и Србија има шта да нам понуди током најтоплијих летњих месеци.

Будимо искрени и одговоримо на једно од оних питања која себи, по праву, не

желимо да поставимо. Да ли смо на летовање у иностранство отишли да бисмо доживели нешто ново или смо подлегли притиску околине и напустили земљу само да бисмо колегама на послу, комшијама и пријатељима рекли како смо и ове године (обавезно за не тако велике паре) уживали у излежавању под врелим сунцем? И да је прави одмор само онај ван града, односно државе у којој живимо?

Сећам се колегинице која је, још почетком овог века, када српска престоница није била „мека за туристе“ и „рај за љубитеље историје и градског ноћног живота“, уочи летњих месеци одлучила да свој годишњи одмор проведе баш у Београду. Уверавала нас је, још тада, да и Србија има шта да понуди, да у Београду има много тога што вреди видети и што, оптерећени послом и свакодневним обавезама, једноставно мимоилазимо, без интересовања и зна-тижеље. Нисмо баш били одушевљени

њеном идејом. Осим Аде

Циганлије и Калемегда-

на, сматрали смо,

у Београду

нема шта

да се

види. Понека занимљива кафана у Скадарлији, понеки музеј и то је то... Србија нема море, а без мора, пешчаних плажа, сунцобрана, лежаљки и ледених коктела, нема летовања.

Данас сам убеђен да је колегиница била у праву. Мада, данас је лако бити уверен у то. Јер готово свакодневно на улицама престонице, али и других градова Србије, виђамо преплануле туристе не само из суседних земаља и региона, већ и из далеке Кине, Јапана и Кореје, Аустралије, Шпаније, Шведске, Данске, Норвешке...

Ту су јер имају шта да виде и шта да доживе. Србија је атрактивна јер има и језера и реке, и планине и шуме, и пустиње и прашуме, и цркве и манастире... Србија има Фрушку гору – уместо Атоске, Палић – уместо Женевског језера, Копаник – уместо Кицбила... Србија има бање и термалне изворе у којима су, својевремено, боравиле и царске и краљевске главе.

Најзад, Србија, али и Европа, има Београд – поред Париза, Лондона, Барселоне, Рима...

Па шта је то понудила Туристичка организација Србије својим грађанима за ово лето? У овом додатку не може бити речи о свему што Србија има, па ћемо се ограничити на бање, језера и кампове, претпостављајући да је то оно што нас лети највише интересује. Уместо мора. ■

Д. ГЛИШИЋ

Туристичка организација Србије

ЗА СВАКОГ ПО НЕШТО

Најпосећеније дестинације у земљи у летњем периоду су, поред градских центара (Београд, Нови Сад, Суботица, Ниш Крагујевац, махом због великих манифестација и догађаја), и бањска места (Врњачка бања, Сокобања, Буковичка бања, Палић...), планине (Златибор, Тара, Копаоник), излетишта поред река и језера (Борско језеро, Сребрно језеро, Бела црква, Дрина)

Према званичним подацима Републичког завода за статистику, прошле године, између јуна и септембра, дакле током летњих месеци, у Србији је боравило 463.000 домаћих туриста, што је 40 одсто од њиховог укупног броја забележеног 2014. године. Домаћи гости су тада остварили 1.710.000 ноћења, што такође чини 43 одсто укупног броја ноћења домаћих туриста.

Најпосећеније дестинације у земљи у том периоду биле су, поред градских центара (Београд, Нови Сад, Суботица, Ниш Крагујевац, махом због великих манифестација и догађаја), и бањска места (Врњачка бања, Сокобања, Буковичка бања, Палић...), планине (Златибор, Тара, Копаоник), излетишта поред река и језера (Борско језеро, Сребрно језеро, Бела Црква, Дрина).

Од Сандре Влатковић, ПР менаџера Туристичке организације Србије, сазнали смо да је, с циљем привлачења већег броја домаћих туриста, Туристичка организација Србије покренула кампању „Моја Србија“, која је наишла на широки одзив не само грађана Србије, већ и државних власти.

– Након успешне зимске кампање, ова година почела је са повећањем броја домаћих туриста и то у периоду јануар–април за 9 одсто, што је прво такво повећање од 2008. године – каже Сандра Влатковић. – То је подстакло ТОС да појача активности на промоцији туристичке понуде намењене домаћим туристима. У сарадњи са партнерима на локалном нивоу, туристичким

организацијама, Удружењем „Србија за младе“, Удружењем бања Србије, ЈП Скијалишта Србије, YUTA и Удружењем хотелијера и ресторатера Србије ХОРЕС, у десет градова Србије, ТОС представља туристичку понуду наше земље и позива домаће госте да свој одмор или део одмора проведу у својој земљи.

Кампања „Моја Србија“ састоји се из неколико елемената. Ту је најпре изложба „МОЈА СРБИЈА – OUTDOOR SERBIA“ у оквиру Миксер фестивала (3. до 7. јуна), а затим и промотивни караван који ће, од 12. јуна до 11. јула, обићи десет градова Србије. Наравно, организују се и медијске и онлајн кампање.

– Промотивни караван осмишљен је тако да се, у сарадњи са локалним туристичким организацијама градова у којима се организује промоција и осталим партнерима у кампањи, на централним трговима анимацијом, музиком, брендираним возилима и путовима, промотивним материјалима, наградним квизовима знања и дегустацијом карактеристичних локалних специјалитета представља

ве дестинације широм наше земље. У оквиру каравана представиће се дестинације домаћини, али и оне локалне туристичке организације које гравитирају ка граду домаћину, како бисмо објединили регионалну понуду, а све у контексту груписања дестинација према програму „52 викенда у Србији“ – каже Сандра Влатковић.

Караван је кренуо из Ужица 12. јуна, када је организована и промотивна презентација на Тргу Републике у Београду. Пре Београда и Ужица, тог дана караван је посетио и Нови Пазар. Од 19. до 20. јуна караван ТОС боравио је у Нишу и Лесковцу, 26. и 27. био је у Суботици и Новом Саду. Првог викенда у јулу посетиће Чачак и Краљево, а 10. и 11. штандови Каравана ТОС биће у Крагујевцу и Београду. ■

БОРСКО ЈЕЗЕРО

Борско језеро је настало 1959. године подизањем бране и акумулацијом вода речице Ваља Жони, Марецове реке и дела слива Злотске реке. Језеро се налази у подножју планине Црни врх. Вода тог вештачког језера намењена је, пре свега, погонима Рударско-топионичарског басена Бор, али и развоју туризма. Захвата површину од 30 хектара, а дубина језера достиже и 52 метра. Обала језера је ситно разуђена и стеновита.

Преко лета велики број Борана и туриста из региона проводи дане на Борском језеру. Језеро са чистом, бистро прозирном планинском водом, омиљено је састајалиште спортских риболоваца. Сваке године у језеро се пусти неколико тона рибље млађи. У току сезоне, која траје од почетка маја до краја септембра, температура воде

достиге и 26 степени, што је идеално за купање.

Борско језеро окружено је листопадним и четинарским шумама, природним зеленим пропланцима и ливадама уз надморску висину од 438 метара. На обали језера изграђена су три хотела и виле, док је на око 200 метара од језера саграђено неколико великих викенд-насеља. Туристима је на располагању и ауто-камп капацитета око 300 приколица.

На Борском језеру изграђене су четири веће плаже и велики број мањих. Најпосећеније су Главна плажа, Тропски бар, Савача и плажа у кампу. Најинтересантнији садржаји на води углавном су на Главној плажи, док Тропски бар најчешће посећују туристи млађих генерација. Купачи на Главној плажи у току целе сезоне су под надзором спасилаца.

Током целе летње сезоне спортистима је на располагању комплекс

спортских терена код хотела „Језеро“. Комплекс садржи терене за кошарку, фудбал, рукомет, одбојку, тенис и одбојку на песку.

Онима који воле шетњу или вожњу бицикла на располагању су трим-стазе око целог језера. Стазе полазе од плаже Тропски бар, пролазе поред хотела „Језеро“, Главне плаже, хотела „Металург“, ауто-кампа, различите четинарске и листопадне шуме, пашњаке и ливаде и завршавају се код бране на Борском језеру. Такође, стазе излазе и на трасу Црновршке пруге којом се може стићи до Бора. На Главној плажи могуће је изнајмљивање чамаца и педалина, као и коришћење разних других садржаја на води.

У хотелу „Језеро“ током целе године туристима су на располагању модерна куглана, билијар сала, караоке соба, сауна, фризерски салон и разни други услужни и забавни садржаји. ■

СРБИЈА ЛЕТИ

СРЕБРНО ЈЕЗЕРО

Сребрно језеро налази се на десној обали Дунава и чини њен давнашњи речни ток који је у данашње време затворен преградним бранама на почетку и на крају језера. Језеро се налази на рејону Браничевског округа, на два и по километра од Великог Градишта. Просечна ширина језера је око 298 м, а просечна дужина 13,5 км. Сребрно језеро је у пространој долини Дунава, али је окружено брдима надморске висине око 280

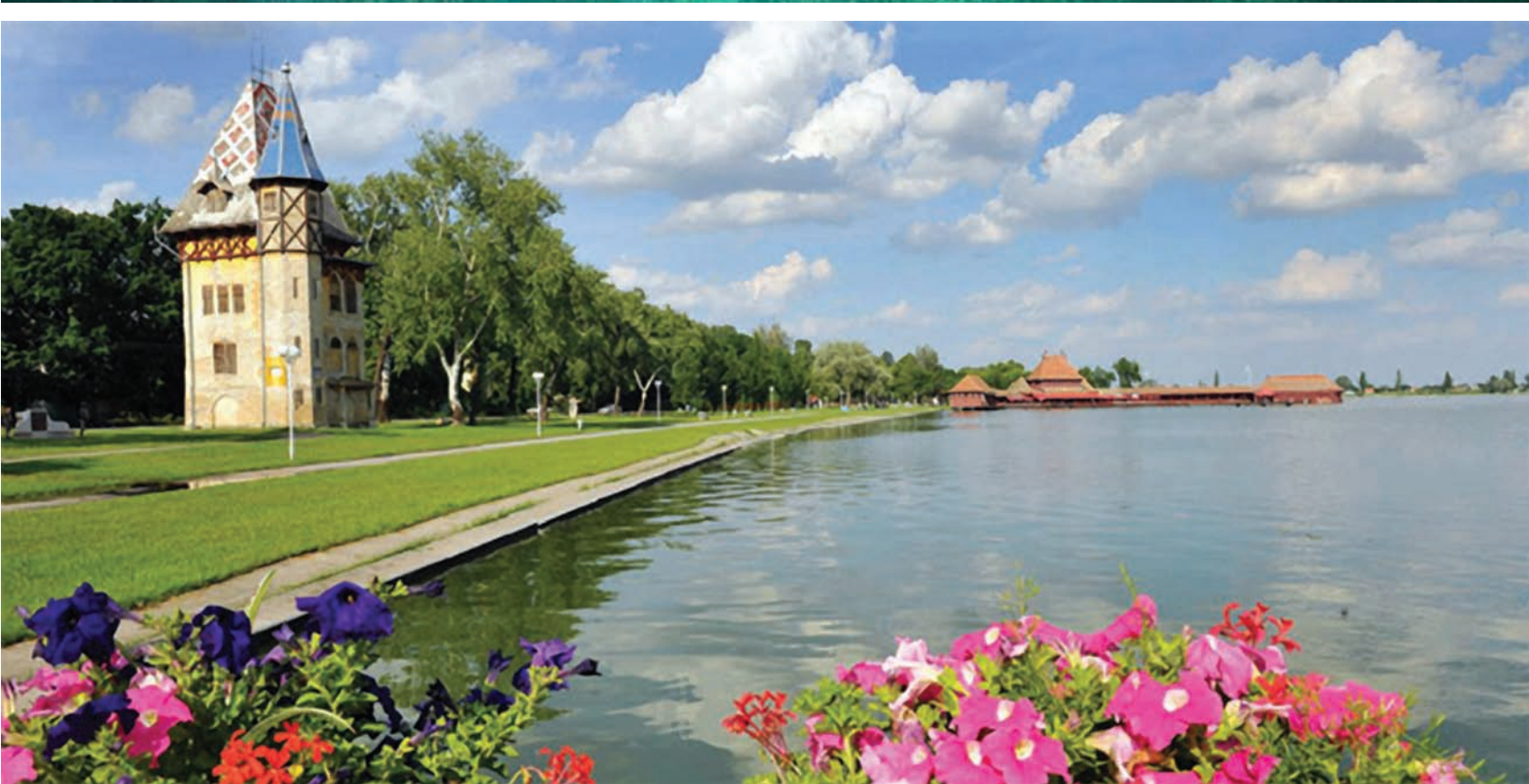
метара идући ка северу (брдо Горица), 360 метара ка југу (брдо Липовача) и западни део долине заклоњен је Великим брдом и врхом Анатема на 324 метра надморске висине. Ушће реке Пек у Дунав, чувено по свом обратном току у време високог водостаја, налази се јужно од Сребрног језера. У непосредној близини су и историјска археолошка налазишта средњовековних градова Голубачка тврђава и Рамска тврђава, као и извор Хајдучка вода.

Сребрно језеро рекламирано је и као „српско море“. Језеро има хотел, неколико ресторана и Т-пансиона, викенд-насеља и најпространији ауто-камп парк у земљи. Пространство овог комплекса простире се на око 320 хектара. Обухвата апартманско насеље, виле, аквапарк, туристички брод, ресторан, кафе, тениске терене, марину и зоне забаве, рекреације и здравља. ■

СРБИЈА ЛЕТИ

ПАЛИЋКО ЈЕЗЕРО

Палићко језеро се налази на северу Србије, на око 8 километара од Суботице. Баш због тога, језеро је једна од главних туристичких дестинација Војводине.

Површина језера износи око 4,7 квадратних километара. Дубина варира, али у просеку износи око 2 метра. Највећа дубина је око 3 и по метра. Језеро је подељено на четири сектора и веома је богато.

У сезони температура воде износи од 18 до 25 °C. Иако је вода иначе хладна, због релативно мале дубине, довољно је само неколико сунчаних топлих дана да се језеро загреје и да буде погодно и пријатно за купање. Употреба моторних чамаца није дозвољена.

Обала језера дуга око је 17 км и целом својом дужином је уређена. Први писани документи о језеру потичу из 15. века, а још крајем 18. века знало се да језерска вода и муљ имају лековита својства. Према идеји лекара из Суботице, 1845. најпре је изградњена гостионица „Доња тршчара“, што је био темељ за изградњу Купалишта и Бање. Свој процват Палић доживљава након отварања пруге Будимпешта–Земун 1883. и трамвајске линије до Суботице 1897. године.

Језеро је атрактивно пре свега купачима, али нуди и друге видове забаве, спортске активности и обилазак резервата природе, посматрање птица, пешачке туре и фото-сафари. Обала је веома привлачна због пешчаних спрудова, стаза за бициклисте и полигона за учење вожње. Центар пружа

и могућности за лечење и опоравак. Језерско блато је богато важним минералима са лековитим особинама.

Због своје геолошко-еколошке вредности Палићко језеро је заштићено подручје и има ранг парка природе. Флору карактеришу акватичне врсте, а пронађена је и ретка врста орхидеја – мочварни кацун. У језеру живи 19 врста риба, међу којима су: штука, чиков, смуђ, шаран, сиви и бели толстолобик.

На подручју Палићког језера забележено је 207 врста птица, од којих се 101 врста гнезди. Пет врста налази се на листи угрожених птица у свету, 48 врста угрожено је у Европи, 4 имају мали ареал у свету, 86 је угрожено и ретко у Србији, док 63 врста има еколошки или неки други значај. ■

СРБИЈА ЛЕТИ

БЕЛОЦРКВАНСКА ЈЕЗЕРА

Шест чистих белоцркванских језера привлаче људе жељне опуштања на урбаним и потпуно дивљим осамљеним плажама. Надамак града налази се специјални резерват природе „Делиблатска пешчара“. Дине досежу висину и до 200 метара, па се тај чудесни предео често назива европска Сахара.

Главно језеро налази се на 800 м од центра града. Најстарије и најурбаније језеро окружено је плажама: главна плажа са бетонским кејом и тушевима, шљунковита дечија плажа, осветљено пливалиште са скакаони-

цом, бетонско-шљунковита плажа једриличарског клуба... Језеро располаже разноврсним смештајним капацитетима, а током летње сезоне дуж обале раде многобројни угоститељски објекти. Лети се организују школе пливања, рођења и једрења.

Врачевгајско језеро има камп са педесетак камп јединица и три бунгалова за смештај, а гостима су на располагању ресторан и кафић на самој обали. Плажа је шљунковита, опремљена лежаљкама и сунцобранима, а

љулашке, клацкалице и тобоган уживање су за најмлађе госте.

Језеро Шљункара је највеће и познато је по широкој плажи опремљеној тушевима и лежаљкама. У позадини плаже налази се кафић са брзом храном, а ово језеро има и острво. Поред уређене плаже, гостима су на располагању за купање и мале увале, са нетакнутом природом.

Шаранско језеро није урбанизовано и представља рај за риболовце. Препоручује се гостима који желе мир и уживање у природном окружењу овог језера. ■

СРБИЈА ЛЕТИ

БАЊЕ СУ НАШЕ МОРЕ

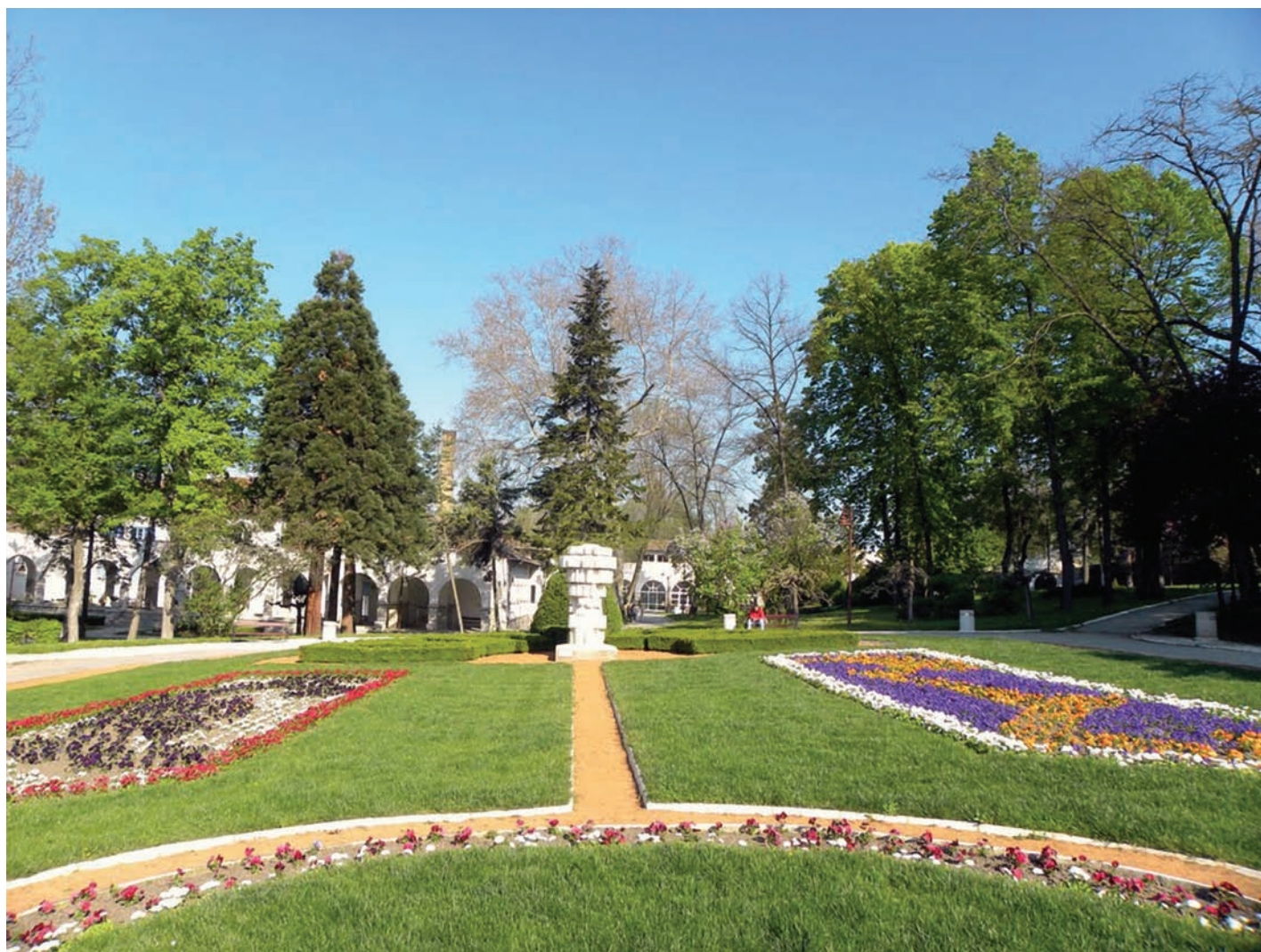
Бањски туризам је стари, али аутентичан производ Србије, који одговара великом броју корисника и почива на веома разноврсној употреби природних лековитих чинилаца (најчешће термоминералних вода), али и многих других знања и вештина које се примењују у неговању тела и душе савременог човека. Велнес процедуре почивају на одавно познатим

вредностима термоминералних вода, пелоида, гасова и климата, а примењују се ради релаксације, обнове енергије, психофизичког опоравка, отклањања лоших навика, ослобађања од стресова а често и лечења од различитих болести, које у данашње време оштећују здравље и смањују квалитет живота.

Србија је земља са дугом традицијом и великим искуством у примени

разноврсних бањских третмана. Бање су се континуирано прилагођавале специфичним потребама различитих генерација и данас представљају туристичка места у очуваној природној средини, посећена током целе године, са довољно забаве, где све више, ради одмора и опоравка, долазе и млади и здрави. ■

БУКОВИЧКА БАЊА

У подножју планине Букуља, у Аранђеловцу, налази се „Буковичка бања“. До ње се долази ауто-путем Београд–Ниш, преко Младеновца и Орашца. Поред четири извора хладне минералне воде температуре 13–14 °С, постоји и хипотермални извор са температуром воде од 25 °С.

Препоручује се за лечење болести гастроинтестиналног система, обољења хепатобилијарног система и панкреаса, болести метаболизма и шећерне болести, болести уринарног и респираторног система, реуматских обољења, поремећаја и обољења пери-

ферне циркулације и коштаног система.

Лечење се спроводи у Специјалној болници за рехабилитацију „Буковичка бања“ пијењем минералних вода, купањем у затвореном терапијском базену или кадама са подводном масажом у термоминералној води, применом облога од глине, уз све друге физикалне процедуре: електро, механо, магнето, кинези, ласер.

Парк који је украшен цветним алејама ретких биљака такође је и отворени музеј скулптура са радовима познатих српских и страних вајара. Изложба „Мермерни звуци“ нуди разноврсне културно-забавне садржаје: оперске и

балетске вечери, позоришне представе, филмске пројекције, књижевне вечери, изложбе слика и концерте. Околна села богата су ловном дивљачи, а језеро Гараси на другој страни Букуље прави је рај за риболовце.

Бања располаже спортским халама, теренима за велике и мале спортове, аутоматским стрелиштем, отвореним базеном са минералном водом, затвореним базеном у хотелу „Извор“. У парку се налази трим-стаза, а од хотела „Извор“ води обележена пешачка стаза преко Букуље до Венчаца. Хотел „Извор“ располаже и савременим аквапарком. ■

ВРАЊСКА БАЊА

Само десет километара од Врања, на надморској висини од 380 метара, налази се Врањска Бања, са умереноконтиненталном климом. До ње се стиже ауто-путем Београд–Ниш–Скопље.

Према својим физичко-хемијским одликама њене воде припадају категорији натријум-хидрокарбонатних, сулфатних флуоридних и сулфатних хипертерми. Од гасова знатна је количина раствореног водоник-сулфида, што те воде сврстава у сулфидне минералне воде (најлековитије у балне-

отерапијском погледу). Температура тих вода износи од 92 до 96 °С, а у виду прегрејане паре достиже температуру од 110 °С.

Препоручује се за лечење реуматских обољења (сви облици реуматизма), болести локомоторног апарата, неуролошких, кожных и гинеколошких обољења. Комплетан балнео-физикални третман подразумева електротерапију, кинезитерапију, масажу (ручну и апаратурну), купање у терапијским базенима и кадама, хидромасажу и апликацију пелоида. Лечење се обавља под двадесетчетворочасовним надзо-

ром стручног медицинског особља, свих седам дана у недељи.

У Врању се налазе Народни музеј, Харемлук и кућа Боре Станковића, а постоји могућност излета до Власинског језера и манастира Св. Отац Прохор Пчињски. Врањску Бању окружују обронци планине Бесна кобила, обрасли густом вегетацијом, где је лети погодно за шетње, а зими за санкање и скијање.

Околина пружа могућности за лов, риболов и организовање пешачких и бицикличких тура. ■

СРБИЈА ЛЕТИ

ВРЊАЧКА БАЊА

Најпознатија српска бања налази се у централном делу Србије, 200 км јужно од Београда. Смештена је на обронцима планине Гоч и у долинама Врњачке и Липовачке реке. Одликује је умереноконтинентална клима. До града Врњачка Бања може се доћи магистралним путем Београд–Краљево и ауто-путем Београд–Ниш–Скопље, преко Појата.

У Врњачкој Бањи лечили су се још стари Римљани, о чему сведочи оближњи локалитет Фонс Романус. Модерно лечилиште обнародована је у лето 1869. године, када је и званично отворена прва сезона. Данас се користи чак седам лековитих извора. То су Топла вода, Слатина, Снежник, Језеро, Борјак, Бели извор и Врњачко врело.

Понос града Врњачка Бања је здање „Замак културе“, некадашњи летњиковица генерала Белимарковића, изграђен крајем 19. века. Символ бање и најчешћи мотив разгледница јесте термално купатило, са великом цвет-

ном рунделом у средишту парка. Заштитни знак су и пространи паркови европске вртне архитектуре, у којима се налази и нови јапански врт.

Од самог оснивања у бању се долазило на лечење и ојачавање, али и на весела дружења. Традиција одржавања балова и кермеса одржала се до данас. Најбољи репрезент тог духа је Врњачки карневал, који се традиционално одржава средином јула. Не треба заборавити ни стару градску причу о љубави коју је прекинуо Први светски рат. Иако се у граду прича о официру Рељи, кога је ратни вихор 1915. однео у Грчку, где је заволео другу девојку и њоме се оженио, и његовој бившој, која га никада није заборавила, верује се да стотине катанца на локалном мосту сведоче о сличним причама многих. Не само ратом прекинутих љубави.

Препоручује се за лечење дијабетеса, стања после прележане жутице, болести жучне кесе и жучних путева,

обољења панкреаса, чира желуца и дванаестопалачног црева, неинфективних обољења танког и дебелог црева, обољења органа за варење, стања после хируршког одстрањивања жучне кесе, стања после ресекције једњачке, желуца и црева, хроничних гинеколошких обољења и стерилитета, инфекција бубрежне карлице, мокраћне бешике и мокраћних путева и реуматских болести.

Специјална болница „Меркур“ најсавременији је здравствени центар за дијагностику, превенцију, лечење и рехабилитацију болести органа за варење, шећерне болести и болести коштано-зглобног система. У оквиру „Меркура“ отворен је Центар медицинске естетике, у чијој понуди су програми балансирања телесне масе, преобликовања тела, антицелулит и релакс програми.

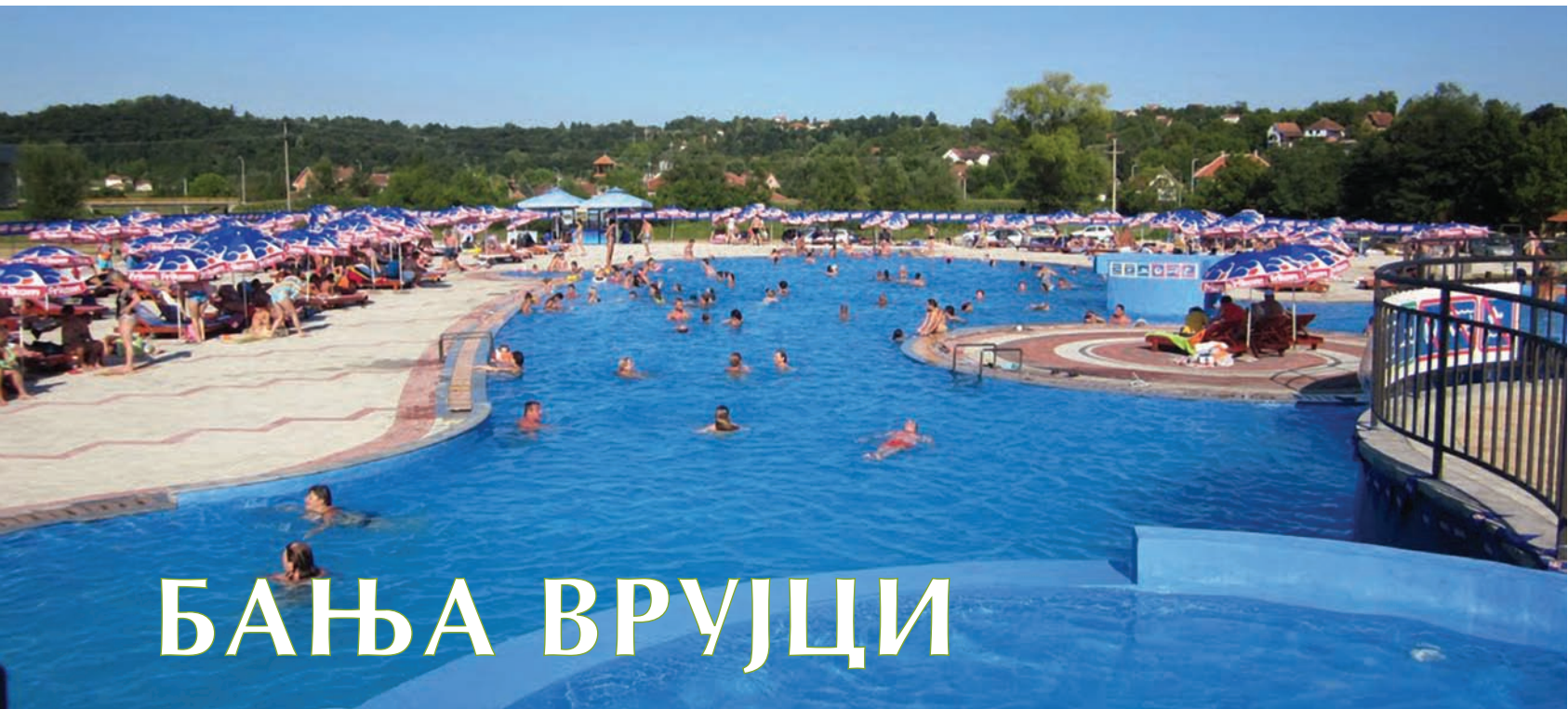
У Врњачкој Бањи одржавају се бројне приредбе и манифестације, као

што су Врњачке културне свечаности, Фестивал филског сценарија, Велики међународни врњачки карневал, Фестивал књиге, Дани Данила Бате Стојковића...

Гости могу организовано да посе-те оближње манастире Студеницу, Љубостињу, Жичу, Градац, Сопоћане, Ђурђеве ступове, као и остатке тврђава Рас, Маглич, Брвеник и Козник.

У месту постоје велике могућности за спортски туризам. Спортско-рекреативни центар „Рај“ располаже са три травната фудбалска терена и атлетском стазом, а ту су и терени за мале спортове и базени. Ски-стаза на Гочу зими привлачи велики број љубитеља зимских спортова. Сви гости после здравствених третмана имају прилику да се опусте и уживају у велнес центру „Фонс Романус“, аквацентру и фитнес центру. ■

БАЊА ВРУЈЦИ

Налази се у подножју планина Суворбор и Маљен, у долини реке Топлице. Врујци имају благу умереноконтиненталну климу и леже на надморској висини од 179 до 252 метра. До Врујаца се стиже Ибарском магистралом, односно путем Београд–Ваљево. Термалне воде у бањи (28 °C) садрже калијум, магнезијум и селен. Поред тога, бања је богата пелоидом – лековитим блатом које се користи у виду облога.

Повољно делује у лечењу хроничног реуматизма, повишеног крвног притиска, малокрвности, неурастеније, гинеколошких обољења, очних болести. Рехабилитациони центар пружа комплетан здравствени третман: кинезитерапију, хидротерапију, електротерапију и терапију блатом.

Терапије се спровode и у кадама са подводном масажом, сауном и базеном са проточном термоминералном водом из сопствене бушотине.

Недалеко су село Струганик са родном кућом војводе Живојина Мишића, манастир Боговађа, Бранковина, Мионица и Ваљево са својом богатом историјском и културном баштином.

Околина Врујаца одликује се живописним пејзажом и шумама разноврсног састава. Ваљевске планине пружају услове за лов, а реке Топлица, Колубара и Лепеница за риболов. Тамошња домаћинства баве се сеоским туризмом.

Хотел „Врујци“ има затворени и три отворена базена са термалном водом, теретану, ђакузи, сауну, трим-кабинет, фудбалске терене, тениске и терене за мале спортове, што бању чини погодном за припреме спортиста. ■

БАЊА ВРДНИК

Налази се у средишњем делу Срема, у оквиру Националног парка „Фрушка гора“, на надморској висини од 240 метара. Бања је удаљена од Београда 74 км, а од Новог Сада 24 километра. Клима је умерено-континентална, са сунчаним и топлим данима и дугом инсолацијом од 2.200 часова годишње.

Термоминерална вода је константне температуре 32,5 °С. Балнеологија воду такве температуре сврстава у хипотермалне, са широким спектром позитивног деловања на људски организам. Чист ваздух са великом концентрацијом озона ту бању сврстава и у групу ваздушних бања. У њој се лече сви облици реуматских и невролошких обољења, све дегенеративне болести локомоторног система, запаљењски реуматизам у фази ремисије, ванзглобни реуматизам, повреде

меких ткива, посттрауматска стања екстремитета, мултипла склероза, реуматоидни артритис, стања после цереброваскуларних инсульта, болни синдроми, периферне одузетости, спортске повреде, реконвалесцентна стања.

У Специјалној болници за рехабилитацију „Термал“ лечење се спроводи савременом, врхунском опремом за пружање свих метода физикалне медицине и рехабилитације (хидротерапија, електротерапија, кинезитерапија, парафин, криотерапија...), са стручним тимом лекара специјалиста физикалне медицине и рехабилитације, те акупунктуролога, виших и средњих физиотерапеута и медицинских сестара.

У Врднику се налазе манастир Раваница и Врдничка кула – локалитет из римског доба, а на Фрушкој гори је

још 16 манастира, који својом лепотом, значајем и вредношћу културног блага, привлаче бројне госте. У непосредној близини су археолошко налазиште Сирмијум, Петроварадин са импозантном тврђавом и Сремски Карловци са чувеном Патријаршијом и винским подрумима.

Посетиоцима бање пружа се могућност коришћења отвореног олимпијског базена, затворених база-на, сауна и фитнес сале. ■

ГАМЗИГРАДСКА БАЊА

Налази се у источној Србији, 220 км југоисточно од Београда, а 11 км западно од Зајечара, на самој обали реке Црни Тимок. Под утицајем је континенталне климе, с тим што микроклима има и одлике потпланинског поднебља. До ње се долази ауто-

путем Београд–Параћин, Параћин–Зајечар или Ниш–Зајечар. Садржи више извора термоминералних вода температуре 42 °С са дубине од 303 метра, који се користе у лечењу обољења периферних крвних судова, вибрационе болести, рехабилитација болести везивног ткива, зглобних и ванзглобних облика реуматизма, ортопедских болести, посттрауматских стања, анормалија дечјег узраста, невролошких и гинеколошких обољења.

Лечење се обавља у специјалној болници за рехабилитацију „Гамзиград“ термоминералном

водом у галванским кадама, купкама, подводном масажом. Примењује се и електротерапија, фото-терапија, кинези и термо терапије и терапија хипербаричном оксигенацијом.

У близини се налазе остаци царског двора Феликс Ромулијана, са добро очуваним вишебојним подним мозаиком. За госте постоји могућност организовања излета до Злотских пећина, Рајачких пимница, планине Ртањ, манастира Суворбор и Грлишког манастира.

Гамзиградска Бања има изванредне услове за припрему спортиста. Ту су затворени базени, теретана, фудбалски терен, терени за мале спортове и тениски терени. У току припрема спортисти су под стручним надзором лекара спортске медицине. Бања пружа изузетно добре услове за рекреативну наставу. ■

Снимила С. САВИЋ

СОКОБАЊА

Крајем 19. и почетком 20. века Сокобања је била стециште српског племства и боема. Носи име по средњовековном утврђењу Сокоград, а најстарија бањска грађевина и понос града је стари турски амам подигнут на два термоминерална извора која су се користила још у доба старог Рима. Налази се у југоисточној Србији, између планина Озрен и Ртањ, на обалама реке Моравице и на надморској висини од 400 метара. Од Београда је удаљена 230 километара. Клима је умереноконтинентална. До ње се може стићи ауто-путем Београд–Ниш.

Природни лековити фактори Сокобање су термоминерални извори (температуре од 28 °C до 45,5 °C), који се користе за купање и инхалације, те умереноконтинентална клима, коју одликују повољан атмосферски притисак и умерене падавине. Погодна клима и окрепљујућа вода Сокограда користе се за лечење болести дисајних органа код деце и одраслих, акутних и хроничних кардиоваскуларних болести, реуматских болести, посттрауматских стања, неуроза, Паркинсонове болести (лакши облици), стрес синдрома, психичке и физичке исцрпљености.

У Специјалној болници „Сокобања” обавља се превенција, дијагностика и лечење респираторних, кардиоваскуларних, локомоторних, реуматских и неуролошких обољења, те медицинска рехабилитација, пре свега код обољења респираторног система, затим повреда и обољења локомоторног система, реуматских обољења и медицинска рехабилитација деце. Болница располаже најсавременијом медицинском опремом и стручним кадром, а здравствени третмани спроводе се у садејству стручности, науке, савремених кретања и природних благодети, међу којима су свакако најзначајнији кристално чист ваздух, са негативном јонизацијом, и термоминералне воде.

Завичајни музеј има експонате из области археологије, етнологије и историје. Испред музеја је уређени амфитеатар, који се у летњој сезони користи за позоришне представе и књижевне вечери. Сокобања је током целе године место где се одржавају бројне спортске, културне и туристичке манифестације, као што су „Прва хармоника Србије“, Међународни салон еколошке карикатуре, Уметничка колонија „Соко-град“, „Златне руке Сокобање“, „Свети Јован Биљобер“, Бањско културно лето и друге. У околини се налазе бројна излетишта. Шумским и асфалтним стазама може се доћи до Оштре чуке, највишег врха Озрена. Озренским стазама долази се до манастира Јерменчић, Татомировог града и Озренске пећине. У близини

Снимила С. САВИЋ

Снимила С. САВИЋ

је водопад Рипаљка, висине 11 м, који гради река Градашница. Сокобања располаже и савременим аква парком „Подина“.

Ту су још и Јошаничка Бања на обронцима Копаоника, са пет извора минералних вода, који се убрајају међу најтоплије у нашој земљи. Користе се за лечење реуматских обољења, стања након повреда и корективних оперативних захвата, обољења мишића, гастритиса, ексцема и псоријазе. За госте постоји могућност организовања излета до манастира Студеница, Павлица, Градац, Сопоћани и Ђурђеви ступови. У околини бање постоји велики број пешачких стаза и стаза за планинарење, те уређених излетишта. У непосредној близини (24 км) налази се и туристички центар и Национални парк „Копаоник“.

На крају спомињемо Бању Ковиљачу, Матарушку Бању, Нишку Бању, Овчар Бању, Паланачки Кисељак, Пролом Бању, Прибојску Бању, Стари Сланкамен... ■

НИШКА БАЊА

Свега десет километара од Ниша, на путу према Софији, ушушкана у јужном делу Нишке котлине, под шумовитим Коритником, високим до 808 метара, налази се бисерна Нишка Бања, летовалиште Цара Константина. Са севера, Нишка Бања је окружена масивом Сврљишких планина и Сврљишком клисуром, док је са источне и западне стране отворен простор „докле поглед допире“.

Краљевство воде, мира, здравља и зеленила, лепоте и мерака, Нишка Бања запала је за око свим српским краљевима и ондашњој господи. Они којима лечење није било у првом плану окретали су се историјским знаменитостима којима Ниш и његова околина одиста обилују. Гостима Нишке Бање све је на дохват руке. И Медијана, и Ђеле кула, и Чегар, и Нишка тврђава из 18. века, и Меморијални

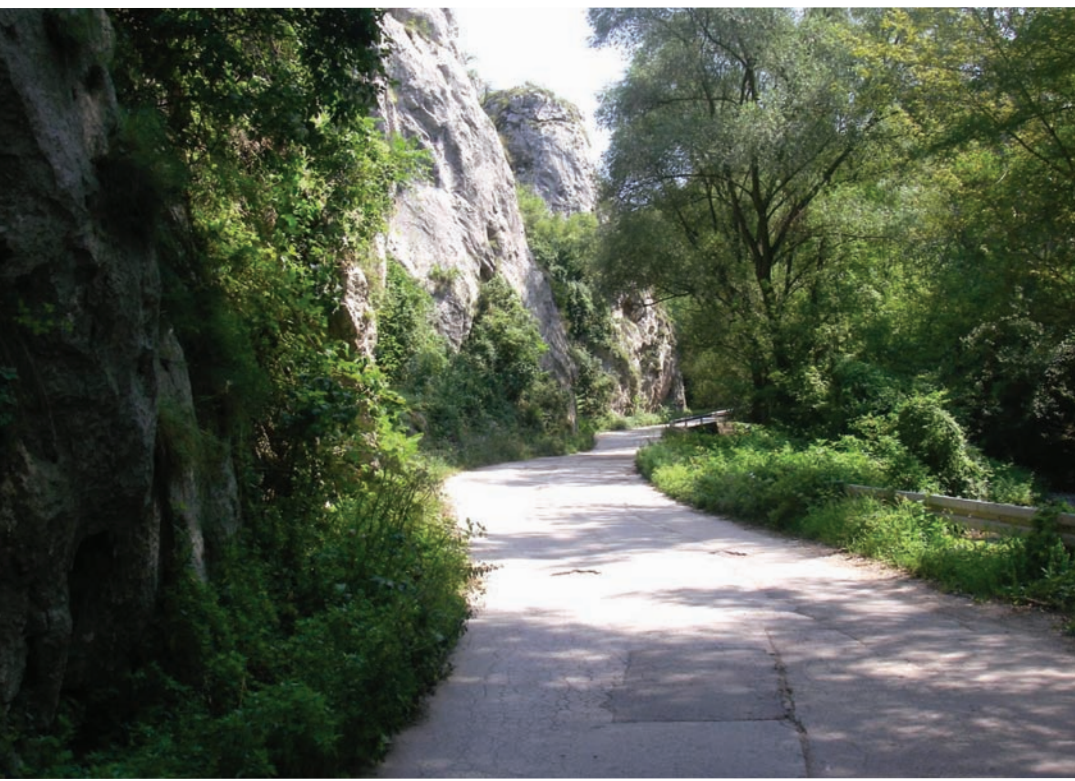

комплекс „Црвени крст“. Близу је Сићевачка клисура, атрактивни кањон Нишаве са јединственом флором и фауном, а није далеко ни специјални резерват природе на Сувој планини...

Богата природним потенцијалима и историјским знаменитостима, Нишка Бања је, ипак, најпознатија по здравственом туризму. Стручни меди-

цински кадар броји педесетак људи који су у сваком тренутку доступни својим пацијентима током њиховог боравка у Бањи, где је све подређено пацијенту, односно госту. У Нишкој Бањи: се лече болести локомоторног апарата и респираторних органа, неуролошка обољења, болести метаболизма, кардиоваскуларне болести и гинеколошка обољења. Осим бројних програма лечења, у бањи можете користити и низ велнес и спа програма, који помажу телу и души да успоставе хармонију са природом и ослободе се стреса. У трци с временом најзанимљивији су свакако бројни релаксирајући програми: антиејд, антистрес, хепи викенд и антицелулит програм, затим пакети који се састоје од масаже, ђакузија са термалном водом, разних ароматичних купки, финске и вибро сауне, као и козметички третмани.

На крају, кад се увере у гостопримство Нишлија и благодети Бање, гости схвате и зашто се од давнина верује да Нишка Бања подмлађује. ■

РАЈ ЗА КАМПЕРЕ

Шездесетих и седамдесетих година прошлог века камп приколице закачене за луксузније и јаче аутомобиле, или комби возила, рашириле су се Европом тражећи своје место под сунцем. Том, готово ултимативном захтеву одговориле су све, па и наша до скоро велика држава Југославија. Србија је и у том погледу заостајала, али је најзад, ухватила корак. И данас на подручју наше земље има неколико веома атрактивних урбанизованих кампинг насеља, са свим потребним пратећим хигијенским, културним и спортским садржајима. Али, оно што ове кампове чини атрактивнијим од оних у иностранству, јесте околина. Готово свако камп насеље налази се у близини историјски знаменитих дестинација, изузетних природних обележја.

Поред категоризованих кампова (од једне до четири звездице) намењених свим облицима камповања, ту су и кампинг одморишта (капацитет до 30 места) и кампиралишта у склопу постојећих бањско-лечилишних центара. ■

ЗАСАВИЦА

Камп „Засавица“ налази се 12 км јужно од ауто-пута Е-70 Београд–Загреб, 80 км западно од Београда и 62 км јужно од Новог Сада. Један је од најмањих, али најмодернијих и најопремљенијих кампова у Србији, са капацитетом од 42 кампинг парцеле. Гости могу да уживају у прелепом амбијенту резервата Засавица и да искористе прилику да посети антички град Сирмијум (Сремска Митровица), једну од некадашње четири престонице Римског царства. ■

БЕЛА ЦРКВА

Камп „Белоцркванска језера“ налази се на обали Градског језера, само један километар од центра Беле Цркве, 100 километара источно од Београда, регионалним

путем 134, Ковин – Бела Црква. Камп је капацитета 100 кампинг јединица. Зелена оаза столетне шуме и мноштво спортско-рекреативних садржаја на обали језера одлике су овог кампа.

Осим Белоцркванских језера, у околини можете посетити старо утврђење Рам, археолошко налазиште Виминацијум, Делиблатску пешчару, Вршац, а скелом можете лако прећи на другу обалу Дунава и обићи Голубачку тврђаву и Национални парк Ђердап. У Белој Цркви се у јуну организује манифестација „Карневал цвећа“.

Камп „Бела Црква“ налази се на обали Врачевгајског језера, четири километра од центра Беле Цркве. Укупан капацитет кампа је 120 кампинг парцела, од којих је 85 стационарних, а 35 парцела слободних за нове посетиоце, као и три четворокреветна бунгалова. Камп представља туристичку атракцију јер је издвојен од урбане средине и практично сам располаже овим језером пружајући разне садржаје (ресторан, радња, дечија игралишта, терен за мали фудбал и одбојку, изнајмљивање педалина и чамаца). ■

СИЛВЕР ЛЕЈК

Камп „Силвер Лејк“ налази се код Великог Градишта, 110 км од Београда. Убраја се у ред најстаријих и највећих кампова у Србији, укупног капацитета од 210 кампинг парцела, односно 190 стационарних парцела и 20 парцела слободних за нове посетиоце. Налази се на атрактивној локацији, уз обалу уређеног и популарног Сребрног језера. Близина разних историјских локалитета, као што су Рамска и Голубачка тврђава, близина међународне Дунавске бицикличке руте Еуро-вело 6 и многе локалне манифестације могу да употпуне боравак у овом кампу. ■

ДУНАВ

Камп „Дунав“ налази се у Земуну, на самој обали Дунава, 10 км од Београда и само један километар од ауто-пута Е-75, излаз за Земун поље. Убраја се у ред мањих кампова, а одликује се прелепим положајем са погледом на Дунав и Београд. Намењен је превасходно туристима у транзиту. За оне који желе да посете главни град Србије, близна Београда је највећа погодност овог кампа. Камп располаже са 50 кампинг јединица, седам двокреветних бунгалова, као и три двокреветне и три трокреветне собе са купатилима у апартманском објекту. У кампу постоји ресторан са 40 места. ■

ВЛАСИНА

Камп „Власина“ смештен је на Власинском језеру на 1.213 м надморске висине. Од Београда је удаљен 350 км и до њега се долази ауто-путем Е-75 до Владичиног Хана, одакле је Власинско језеро удаљено 29 км. Камп омогућује смештај за све облике камповања. На Власини можете уживати у пределу изузетних одлика, богатој флори и фауни, и у прелепој нетакнутој природи. Постоје бројне могућности за активни одмор и спортове на води. ■

ЗЛАТИБОР

Камп „Златибор“ налази се на магистралном путу Е-763, недалеко од центра Златибора, у прелепој боровој шуми. Нов и квалитетно опремљен камп површине од 1,5 ха располаже са 50 кампинг места и модерно опремљеним објектом у оквиру кога се налази санитарни блок, летњиковац и кухиња. Опремљен је троквадером за прање хемијских тоалета и посебним простором за одлагање смећа. Поред прелепог окружења, овај камп има велику вредност и као транзитни камп на путу до Црне Горе. Посетиоци имају на располагању све благодати Златибора, од активног одмора и златиборских специјалитета до бројних могућности за дневне излете у околини (етно село Сирогојно, Стопића пећина, Кремна, Мокра гора, Шарганска осмица...). ■

ФРУШКА ГОРА

Еко-камп „Фрушка гора“ налази се у непосредној близини Сремских Карловаца, недалеко од излетишта Стражилово. Камп је лоциран на самом ободу Националног парка „Фру-

шка гора“ и представља први и једини еко-камп у Србији и једини у оквиру једног националног парка код нас. Капацитет кампа је 30 кампинг парцела за све

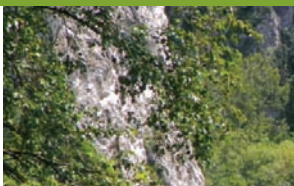
врсте камповања. Идеалан је за љубитеље природе и све оне који су у потрази за местима која нису звучно и светлосно загађена. Близина излетишта Стражилово и планине Фрушка гора омогућавају посетиоцима кампа бројне спортско-рекреативне активности у околини: пешачење, бициклизам, планинарење, разне спортове.

Посетиоци кампа на располагању имају и бројне културно-историјске споменике на Фрушкој гори, у Сремским Карловцима и оближњем Новом Саду. ■

ОВЧАР БАЊА

Камп „Овчар бања” налази се 160 км од Београда и 600 м од магистралног пута Е-760 који

повезује Чачак и Пожегу. Смештен је у заштићеном природном добру Овчарско-кабларска клисура где се налази и 10 манастира. У непосредној близини кампа је манастир Благовештење. Уз сам камп налази се отворени базен са минералном водом. ■

ПАЛИЋ

Кампинг одмориште „Палић” налази се на истоименом језеру, 100 м од обале језера и одлична је почетна тачка за упознавање Палића, Суботице и околине. Позиција и уређење кампинг простора омогућавају врло пријатан кампинг доживљај. Камп је погодан за транзитне туристе. У близини се налазе Парк природе „Палић” и зоолошки врт. ■

ДРИНА

Камп „Дрина“ налази се тик уз пут Бајина Башта – Перућац. Терен се простира према реци Дрини. У близини је језеро Перућац и Национални Парк Тара, пружајући прегршт могућности за активни одмор. У околини се налазе атрактивни туристички локалитети као што су манастир Рача, остаци града Солотника из 15. века, купалиште и средњовековна некропола „Мраморје“ у Перућцу, Спомен-дом пророка Тарабића у Кремнима, Шарганска осмица, Дрвенград у Мокрој гори и др.

Камп располаже са 30 кампинг парцела. ■

АКВАПАРК У ЈАГОДИНИ

Аквапарк у Јагодини налази се у најлепшем делу града, у оквиру спортско-туристичког комплекса Поток „Ђурђево брдо“. Има осам базена за спортске и рекреативне активности са воденим атракцијама за децу и систем тобогана укупне дужине око 550 метара.

Олимпијски базен је опремљен за одржавање пливачких и водерполо такмичења по ФИНА прописима. Ту је и екстремни тобоган висок 15 и дуг 150 метара. Спуштање с тог џина не препоручује се мекушцима.

У аквапарку се налазе и терени за мали фудбал, кошарку, рукомет, одбој-

ку и стони тенис. Наравно, постоји и кутак за децу, са љуљашкама и клацкалицама. У оквиру аквапарка налази се ресторан брзе хране и пет кафебарова. Цео простор осветљен је рефлекторима за одржавање ноћних спортских и културно-забавних манифестација.

Поред аквапарка су два бесплатна паркинга за 1.200 аутомобила.

Аквапарк у Јагодини отворен је јула 2007. године и први је у Србији. Налази се два километра од центра града, на површини од 3,5 хектара. ■

ПЕТРОЛЕНД

Само 110 километара од Београда, у Бачком Петровцу, налази се још један српски аквапарк. Као и аквапарк у Јагодини, и овај нуди уживање не само за децу већ и за њихове родитеље. У базену с таласима, захваљујући јединственој технологији, реткој не само у Србији већ и на Балкану, доживећете праве „морске таласе“ усред панонске равнице. У базену за релаксацију пронаћи ћете „водене душеке и лежаљке“ с водоскоком. Ту је и дивља река, којом ћете се спуштати као да сте на дринском рафтингу. Велики дечији базен дизајниран је за најмлађе, а у њиховом су друштву обично и најстарији, тако да ће и деке и баке наћи понешто за себе крај неколико мањих тобогана, водених млазница и дечијих кула.

Најважнији део Петроленда су свакако тобогани, мањи и већи, екстремнији и они који траже мање адреналина. Сваки је изазов за себе, тако

да петровачки Блек хол, Твистер, Крејзи Хорн... чине да се осећате као да сте у турским, грчким, или шпанским „највећим аквапарковима у Европи“. ■

БЕОГРАДСКО МОРЕ

Најзад, незаобилазно омиљено летовалиште не само грађана престонице већ и мештана гравитирајућих насеља свакако је Ада Циганлија. На реци Сави, у непосредној близини ушћа у Дунав, само четири километра удаљено од центра Београда, налази се негдашње острво, а сада полуострво, обрасло густом листопадном шумом, прошарано пропланцима и ливадама. Ада је постала највеће, најлепше и најпосећеније излетиште, купалиште и одмаралиште Београђана.

Неки хроничари назив овог острва проналазе у сложеници келтских речи синга (острво) и лиа (подводно земљиште), па се тако дошло до речи сингалија, од које ће у каснијој транскрипцији настати реч циганлија.

Аду су, као ретко природно богатство, запазили још Карађорђе и кнез Милош, па је 1821. проглашена за државно добро, што је и данас. Доња и горња преграда на рукавцу реке Саве изграђене су 1967. године, па је тако Београд добио јединствено језеро, дуго 4,2 км, са просечном ширином 200 и дубином 4–6 метара. У летњој сезони ту се дневно купа или на други начин рекреира и до 300.000 посетилаца. Укупна површина Аде Циганлије, са Адом Међицом и акваторијумом, износи 800 хектара.

Ада Циганлија је несумњиво и један од централних еколошких пунктова, јер захваљујући благотворној комбинацији утицаја водених површина и шумских комплекса има специфичну микроклиму, која се одликује повећаном влажношћу ваздуха и нешто нижим летњим дневним температурама у односу на већи део града. Ада Циганлија обилује животињским светом, при чему су најбројније заједнице птица, посебно дивљих патака и галебова, али и фазана и препелица. Ада је, такође, једно од ретких „градских“ места где још увек у природи можете видети срну или зеца.

Плажа око Савског језера у целисти је уређена и опремљена неопходним инфраструктурним објектима, па је једна од највећих и најлепших плажа на вештачким језерима у Европи. Вода Савског језера је топлија и чистија од речне, па је језеро погодно за масовну рекреацију. Савско језеро својим положајем, квалитетом воде, опремљеношћу објеката и дужином стаза омогућава врхунска такмичења на мирним водама. Ту се може пливати, веслати, возити кајак, играти ватерполо, изводити скокови у воду, једрити на дасци, па је на језеру одржано више светских и домаћих првенстава. На Ади Циганлији има и више од 50 различитих

спортских терена на отвореном, међу којима је и терен за голф и жичара за скијање на води. Постоје фудбалски, тениски, рукометни, одбојкашки и кошаркашки терени, као и игралишта за бејзбол, рагби и хокеј на трави. Ту су и терени за одбојку на песку и аквасоцер, а од екстремних спортова банџи џамп, вештачка стена и пеинтбол. За риболовце ту је и језеро Ада сафари.

Ада Циганлија је и културно-забавни центар Београда, посебно у летњем периоду. Организују се бројне манифестације у којима учествују најпознатији књижевници, драмски и естрадни уметници, културно-уметничка друштва, хорови, оркестри и аматери из разних области. Угостиољску понуду Аде чини више десетина ресторана у рустичном стилу, сплавова – ресторана и кућица на води, који својим садржајем чувају и негују бојемску традицију Београда. На улазу је паркинг за хиљаду возила и марина у Чукаричком рукавцу, погодна за пристајање чамаца, јахти и мањих бродова. Посетиоцима Аде Циганлије на располагању су и продавнице, простори за пикник, куглана, мини-голф, кочије са коњима, туристички возић, педалине и сандолине за возњу језером, као и еко-брод на електрични погон. ■